

Lexicographic Bulletin

Vol 1 (1939)

Lexicographic Bulletin

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΙ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
1939

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

**Μετάθεσις καὶ ἀντιμετάθεσις φθόγγων ἐν τῇ
νεωτέρᾳ ἐλληνικῇ γλώσσῃ μετ' ἀναφορᾶς εἰς τὴν
αρχαίαν**

Vasileios Favis

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ
ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΙ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

1939

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α. Α. Παπαδοπούλου Γραπτή και προφορική παράδοσις τῆς γλώσσης	σελ. 5 - 32
Ν. Π. Ἀνδριώτη <i>Paragaudis</i> - παραγαύδης (παραγώδης) - παραγαύδιον - παραγάδι	» 33 - 39
Σ. Γ. Καψωμένου Ἡ λέξις <i>φρέαρ</i> εἰς τὴν μεταγενεστέραν καὶ νέαν Ἑλληνικὴν	» 40 - 72
Δ. Ι. Γεωργακά Ἐτυμολογικαὶ διασαφήσεις	» 73 - 88
Β. Φάβη Μετάθεσις καὶ ἀντιμετάθεσις φθόγγων ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ μετ' ἀναφορᾶς εἰς τὴν ἀρχαίαν	» 89 - 142
Ι. Χ. Πούλου Γλωσσικὰ ἐκ Σίφνου	» 142 - 149

Ἐξετυπώθη τῇ 20 Μαρτίου 1940.

Κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας μελέτας των οὐχὶ σπανίως παρέχεται ἀφορμὴ εἰς τοὺς συντάκτας νὰ προβοῦν εἰς εὐρύτερας ἐρεῦνας ἐχούσας σχέσιν πρὸς τὴν καθόλου ἱστορίαν τῆς γλώσσης, ἥτοι τὸ ἔτυμον καὶ τὴν γραμματικὴν μορφήν τῶν λέξεων, τὰς σημασιολογικὰς καὶ συντακτικὰς αὐτῶν χρήσεις κτ., καὶ περιλαμβάνουσας ὅλας τὰς ἐποχὰς τῆς ἱστορίας της, ἀρχαίαν, μεταγενεστέραν, μεσαιωνικὴν, μεταβυζαντινὴν καὶ νέαν. Αἱ ἐρευναι αὗται εἶναι ἀνάγκη νὰ διατυπωθοῦν εἰς ἰδίας πραγματείας, διότι εἶναι χρησιμώταται καὶ εἰς πάντα μὲν γλωσσοδίφην, πρὸ παντὸς ὅμως εἰς τὸ ἔργον τῆς συντάξεως τοῦ Λεξικοῦ ὡς διαφωτίζουσαι πλεῖστα ὅσα ζητήματα τῆς γλώσσης κατὰ τὴν μακροαῖωνα ἱστορίαν της. Αἱ τοιαῦται διατριβαὶ δημοσιευόμεναι ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τοῦ 1923 εἰς τὸ εἰδικὸν περιοδικὸν *Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς μέσης καὶ νέας Ἑλληνικῆς* καὶ ἔπειτα μετὰ τὴν παῦσιν τῆς ἐκδόσεώς του εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνᾶ θὰ δημοσιεύωνται εἰς τὸ ἐξῆς εἰς τὸ παρὸν *Λεξικογραφικὸν Δελτίον*, τὸ ὁποῖον ἰδρύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κατὰ τὸ ἐνεστῶς ἔτος.

Πρὸς ἀκριβεστέραν φωνητικὴν παράστασιν τῶν ιδιωματικῶν λέξεων ἐκτὸς τῶν κοινῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου γίνεται χρῆσις καὶ τῶν ἐξῆς ὡς καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ.

ä, φθόγγος μεταξὺ ε καὶ α ἴσος περίπου πρὸς τὸ Γερμανικὸν ä.

b Λατινικὸν διὰ πάντα φθόγγον ἄρρινον προερχόμενον ἐκ τοῦ β, μβ, π, μπ.

γ, οὐρανικὸν γ κατόπιν τοῦ ὁποίου ἐξέπεσε φωνῆεν *i* (=ι, η, υ, ει, οι).

Τοῦτο ὡς καὶ τὰ ἐπόμενα οὐρανικὰ σύμφωνα διατηροῦν τὴν πρὸ τοῦ *i* προφορὰν των καὶ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν αὐτοῦ.

- g Λατινικὸν διὰ πάντα φθόγγον ἄρρινον προερχόμενον ἐκ τοῦ γ, γγ, γκ, κ.
 d Λατινικὸν διὰ πάντα φθόγγον ἄρρινον προερχόμενον ἐκ τοῦ δ, νδ, ντ, τ.
 dd ἐκ τοῦ λλ, φθόγγος ἰδιάζων εἰς τὰς διαλέκτους τῆς κάτω Ἰταλίας.
 ζ, παχὺ ζ ἴσον πρὸς τὸ Γαλλικὸν j.
 ρ, οὐρανικὸν κ κατόπιν τοῦ ὁποίου ἐξέπεσε φωνῆεν i.
 λ, οὐρανικὸν λ κατόπιν τοῦ ὁποίου ἐξέπεσε φωνῆεν i.
 λ, ὑπερωικὸν λ τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου.
 ν, ὑπερωικὸν ν τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου.
 ρ, οὐρανικὸν ν κατόπιν τοῦ ὁποίου ἐξέπεσε φωνῆεν i.
 ξ, παχὺ ξ ἴσον πρὸς τὸ κθ.
 ο, φθόγγος μεταξὺ ε καὶ ο ἴσος περίπου πρὸς τὸ Γερμανικὸν ö.
 π, δασὺ π τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου.
 ρ, ὑπερωικὸν ρ τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου.
 σ, παχὺ σ ἴσον πρὸς τὸ Γαλλικὸν ch.
 τ, δασὺ τ τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου.
 χ, οὐρανικὸν χ κατόπιν τοῦ ὁποίου ἐξέπεσε φωνῆεν i.
 ψ, παχὺ ψ ἴσον πρὸς τὸ πθ.
 ω, φθόγγος ἴσος πρὸς τὸ ö.

Οἱ φθόγγοι ι, υ καθὼς καὶ τὸ ει, οι, υι προφέρονται κατὰ συνί-
 ζησιν πρὸς τὸν ἐπόμενον φθόγγον. Ὅμοίως ὡς ι προφέρονται καὶ τὸ
ε καὶ αι, γράφονται ὅμως οὕτως διὰ λόγον ἱστορικόν.

Τὰ ὡς διπλᾶ προφερόμενα σύμφωνα γράφονται ἠραιωμένα μετὰ
 παύλας, οἷον πεθ - θερός, ἀμάκ - κωτος, φανερών - νω, ἄπ - παρος κτλ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Ἀπριλίου 1939.

Ὁ Διευθυντῆς

ΑΝΘΙΜΟΣ Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΕΤΑΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΑΘΕΣΙΣ ΦΘΟΓΓΩΝ
ΕΝ ΤΗ ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΗ ΜΕΤ' ΑΝΑΦΟΡΑΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ

ΤΩ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩ ΦΙΛΟΣΟΦΩ
ΘΕΟΦΙΛΩ ΒΟΡΕΑ
ΕΠΙ ΤΗ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ
ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΥ ΔΡΑΣΕΩΣ

Πασῶν τῶν μεταβολῶν ἐν τῇ γλώσσῃ, τῶν τε φωνητικῶν καὶ τῶν ἀναλογικῶν, αἰτία εἶναι ἡ γενικὴ γλωσσικὴ ἀρχή, ἣτις καλεῖται ἀπόκλισις. Κατὰ ταύτην δηλονότι τὸ ἐν τῇ συνειδήσει ἴνδαγμα ἐκάστου τῶν γλωσσικῶν στοιχείων εἶναι τόσον ἀσθενές, ὥστε πάντοτε μεταβάλλεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ ἐξακολουθεῖ μεταβαλλόμενον, ἐφ' ὅσον τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τῶν ἀκουόντων καὶ αὐτοῦ τοῦ λαλοῦντος δὲν διαμαρτύρεται ἢ λογία παράδοσις, ἥτοι ἔγγραφος λόγος, δὲν ἀποκαθιστᾷ ἐκάστοτε τὸ ἴνδαγμα τοῦτο εἰς σχετικὴν ἀριότητα.

Ἐνεκα τούτου ἡ ἀπόκλισις εἶναι ἰσχυροτέρα μὲν ἐν χρόνοις φιλολογικῆς παρακμῆς, ἀσθενεστέρα δὲ ἢ καὶ ἀσθενεστάτη ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ὁ ἔγγραφος λόγος εἶναι κοινὸς καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν καθημερινῶν ἐνασχολήσεων τοῦ ἀνθρώπου.

Εἰς τὴν γλωσσικὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκλίσεως ὀφείλεται, ὡς γνωστόν, ἡ δημιουργία ἰδιωμάτων, διαλέκτων καὶ ὅλως νέων γλωσσῶν, ὡς εἶναι πᾶσαι αἱ λατινογενεῖς γλῶσσαι, ὧν ἐκάστη ἔχει ἰδίους κανόνας ἀνεξαρτήτους ἀπὸ τε τῶν τῆς μητρὸς Λατινικῆς καὶ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν· ὅπως ἐπίσης εἶναι ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ, ἡ Λατινικὴ καὶ αἱ λοιπαὶ ἀδελφαὶ γλῶσσαι, αἵτινες προῆλθον ἐκ τῆς αὐτῆς γλώσσης, τῆς Ἰαπετικῆς ἢ Ἰνδογερμανικῆς, καὶ ἀνεπτύχθησαν ἐκάστη ὅλως ἀνεξαρτήτως.

Ἄλλὰ καὶ αἱ διάλεκτοι τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἰωνικὴ, Δωρικὴ, Αἰολικὴ καὶ αἱ ποικίλαι ἀποσχίσεις αὐτῶν διὰ τῆς ἀποκλίσεως ἐδημιουργήθησαν· καὶ τὰ νεώτερα δὲ ἰδιώματα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, προέκυψαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς – Κοινῆς.

Ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων φωνητικῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας δημιουργεῖ ἡ ἀπόκλισις, εἶναι αἱ λεγόμεναι ἀλματικαὶ μεταβολαί¹, αἵτινες δὲν δημιουργοῦνται ἀνεπαισθήτως, τοῦ ἰνδάμματος ἐλαφρῶς πως καὶ βαθμιαίως μεταβαλλομένου, ἀλλὰ προκύπτουσιν αἰφνιδίως ὡς δι' ἄλματος. Οὕτως, ἐμφανίζεται φθόγγος ἀντ' ἄλλου

¹) Βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 13 (1917) σελ. 174 κ. ἑ.

φθόγγου οὐχὶ δι' ἀποτριβῆς καὶ σὺν τῷ χρόνῳ δημιουργίας νέου, ἀλλὰ δι' ἀποβολῆς αὐτοῦ, οἷονεὶ διὰ βιαίας ἀντικαταστάσεως· ἐπίσης προστίθεται νέος φθόγγος, ἔνθα οὔτε ἡ παραγωγή τῆς λέξεως οὔτε ἡ ἄλλη κλίσις αὐτῆς ἀπαιτοῦσι τοῦτον· ἄλλοτε μεταβάλλεται ἡ σειρά τῶν φθόγγων ἢ τὸ ποιὸν αὐτῶν ἐπίσης ἄνευ ἀνάγκης ἐτυμολογικῆς ἢ κλιτικῆς. Καὶ αἱ μεταβολαὶ αὗται, ὑφ' ἐνός τινος ὡς λάθη τὸ πρῶτον γινόμεναι, ἀποβαίνουσι σὺν τῷ χρόνῳ κοινὰ διὰ τῆς μιμήσεως καὶ τῆς συνηθείας, ὅταν ὑπὸ τῆς αὐτῆς πρὸς ἀπόκλισιν διαθέσεως κατέχωνται πάντες, καὶ οὕτω δὲν θεωροῦνται πλέον σφάλματα λεκτικά.

Καὶ τῶν μεταβολῶν τούτων σπουδαιότεραι εἶναι ἐκεῖναι, καθ' ἃς μεταβάλλεται ἡ σειρά τῶν φθόγγων, ἢτοι μετατίθεται εἰς ἄλλην θέσιν τῆς λέξεως εἷς τις ἐξ αὐτῶν, ἢ δύο συγχρόνως φθόγγοι μετατίθενται ἀμοιβαίως εἴτε αὐτοὶ καθ' αὐτούς, ὡς ἔχουσιν, εἴτε κατὰ τὸ ποιὸν αὐτῶν χωρὶς τὸ ποσὸν τοῦ συνόλου τῶν φθόγγων νὰ μεταβληθῇ.

Τῶν τοιούτων, κατὰ μετάθεσιν ἢ ἀντιμετάθεσιν φωνητικῶν μεταβολῶν, παρατηρουμένων εἰς πάσας τὰς περιόδους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, εἶδη τινὰ ἐξητάσθησαν ἤδη ὑπὸ τῶν γραμματικῶν, παλαιότερων καὶ νεωτέρων, καὶ γενικῶς πως ἐξηγήθησαν¹. Ἄλλ' οὔτε ἡ ἐξήγησις τῶν ἐξητασμένων τούτων μετ' ἀκρι-

¹) Ὁ Karl Foy ἐν Lautsystem der griechischen Vulgärsprache (1879) σελ. 81 κ. ἐ. ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τῆς μεταθέσεως τῶν συμφώνων» καταλέγει εἰκοσάδα ὀνομάτων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, ἐν οἷς μετατίθεται τὸ ρ καὶ ἄλλα σύμφωνα εἴτε καθ' ἑαυτὰ εἴτε μετ' ἄλλων ἀμοιβαίως. Ἐν ἐξαιρέσει τις δύο, τὸ βοῦρκος καὶ τὸ ἴντα, εἰς πάντα τὰ ἄλλα συμβαίνει ὄντως μετάθεσις ἢ ἀντιμετάθεσις. Τέλος παρατηρεῖ ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο δύναται νὰ συμβαίῃ εἰς πᾶσαν γλῶσσαν καὶ καταλέγει τὰ Ἰσπανικὰ religro ἐκ τοῦ Λατινικοῦ periculum καὶ milagro ἐκ τοῦ Λατ. miraculum, εἰς ἃ ἔγινε ἀντιμετάθεσις τῶν συμφώνων r καὶ l, τὸ sudicio ἐκ τοῦ Λατ. succidus καὶ τὸ Λατ. «lapidicina d. i. lapicidina», εἰς ἃ ἔγινε ἀντιμετάθεσις τῶν συμφώνων c καὶ d.

Ὁ Mich. Deffner ἐν Tsakonische Grammatik (1881) σελ. 193 διαιρεῖ εἰς τρεῖς τάξεις τὰ φαινόμενα τῆς μεταθέσεως· α) τὸ φωνῆεν ὑπερπηδᾷ τὸ σύμφωνον πρὸς τὸ τέλος τῆς λέξεως: σπράμα <σπέσμα· β) τὸ φωνῆεν ὑπερπηδᾷ τὸ σύμφωνον πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως: κορκός <κορκός· γ) τὸ σύμφωνον, συνήθως ὑγρὸν ἢ ἔνρινον, ὑπερπηδᾷ εἰς τὴν προηγουμένην συλλαβὴν: κρόπο <κόπρο· δ) τὸ σύμφωνον ὑπερπηδᾷ εἰς τὴν ἐπομένην συλλαβὴν: ἀσερνικός <ἀρσερνικός.

Ὁ G. Meyer ἐν Neugriechische Studien II (1894) 92 κ. ἐ. διδάσκει γενικῶς περὶ τῆς μεταθέσεως ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ἐξετάζων, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, τοὺς οὐσιωδεστέρους τύπους αὐτῆς διὰ χαρακτηριστικῶν τινῶν παραδειγμάτων. Ἄλλ' ἡ γνώμη αὐτοῦ ὅτι «οὐδὲν φωνητικὸν φαινόμενον τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς εἶναι τοσοῦτον σύνηθες, ὅσον ἡ μετάθεσις φθόγγων» εἶναι ὑπερβολικῶς εἰρημένη. Καὶ ὁ Meyer, καθὰ καὶ ὁ Foy, οὐδεμίαν διάκρισιν ποιεῖται μεταξὺ μεταθέσεως καὶ ἀντιμεταθέσεως.

Ὁ Paul Kretschmer ἐν Lesbische Dialekte (1905) σελ. 205 κ. ἐ. παρατηρῶν ὅτι αἱ

βείας ἐγένετο οὔτε πᾶσαι παρατηρήθησαν, ὅλως δὲ διέφυγον τοὺς μέχρι τοῦδε γραμματικούς αἱ κατὰ τὴν ἄρθρωσιν καὶ τὸν ἦχον τῶν συμφώνων γινόμεναι ἀντιμεταθέσεις, οὗ ἕνεκα ἀδελφοὶ τύποι διεστάλησαν ὡς λέξεις ἄσχετοι πρὸς ἀλλήλας καὶ παράδοξοι ἐτυμολογίαι αὐτῶν ἀνεζητήθησαν καὶ προυτάθησαν.

Διὰ τῆς ἐξακριβώσεως καὶ εἰς εἶδη διαιρέσεως τῆς ἀρχῆς ταύτης, τῆς μετα-

μεταθέσεις συμφώνων, συνηθέσταται οὔσαι εἰς τὰς Ἑλληνικὰς διαλέκτους, δὲν ἀποτελοῦσιν ἰδιαίτερον γνώρισμα ἰδιώματός τινος, ἐξετάζει μόνον τινὰς ἐκ τοῦ Λεσβιακοῦ ἰδιώματος, εἰς τὰς ὁποίας παρατηρεῖται συσσώρευσις συμφώνων ἕνεκα τῆς ἰδιαζούσης εἰς τὰ βορειοελληνικὰ ἰδιώματα κωφώσεως φωνηέντων. Παρέχει δὲ καὶ παραδείγματα τινὰ ἀντιμεταθέσεως, τὴν ὁποίαν καλεῖ Vertauschung.

Ὁ Hubert Pernot ἐν *Phonetique des parlers de Chio* (1907) σελ. 540 κ. ἑ. περιοριζόμενος εἰς Χιακὰ μόνον παραδείγματα, λέγει μὲν ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο λαμβάνει ὑπόστασιν ὑπὸ δύο μορφάς, τὴν μετάθεσιν καὶ τὴν ἀντιμετάθεσιν, ἀλλ' ἐν τούτοις δὲν διαστέλλει αὐτὰς ἐν τῇ λεπτομερεῖ ἐξετάσει τοῦ φαινομένου. Ὡς βάσιν διαιρέσεως λαμβάνει τοὺς μετατιθεμένους φθόγγους, οἷον τὸ ρ, τὸ λ κτλ. Ἐπειτα δὲ τὴν πλοκὴν ἐκάστου τούτων, οἷον α') τὸ ρ ἀκολουθοῦντος συμφώνου, β') τὸ ρ προηγουμένου συμφώνου καὶ γ') τὸ ρ μεταξὺ φωνηέντων ἢ πρὸ φωνήεντος.

Ὁ Μένος Φιλήντας ἐν τῇ *Γραμματικῇ τῆς Ρωμαϊκῆς γλώσσας* (1907) σελ. 110 κ. ἑ. ἐξετάζων τὸ φαινόμενον τοῦτο ὑπὸ τὸ κεφάλαιον *Μετατόπισμα* παραθέτει ἱκανὸν ἀριθμὸν παραδειγμάτων ἄνευ διακρίσεως τῶν παραδειγμάτων τῆς ἀντιμεταθέσεως, ἀλλὰ ἐπιτυχῶς ἐρμηνεύει αὐτά, εἰ καὶ μονομερῶς καὶ ἄνευ συστήματος.

Ὁ Karl Dieterich ἐν *Südlichen Sporaden* (1908) σελ. 68 κ. ἑ. ἐξετάζει τὴν μετάθεσιν τοῦ ρ μόνον, τὴν ὁποίαν διαιρεῖ εἰς τρεῖς τάξεις: α') εἰς τὴν μετάθεσιν ἐν τῇ αὐτῇ συλλαβῇ, οἷον ἀδερφός > ἀδρεφός, β') εἰς τὴν μετάθεσιν εἰς ἑτέραν συλλαβὴν εἴτε προτέραν εἴτε ὑστέραν, οἷον ἀρσενικός > ἀσερνικός, βοτρύδι > βροτύδι καὶ γ') εἰς τὴν ἀμοιβαίαν μετάθεσιν μετ' ἄλλου συμφώνου, οἷον γνωρίζω > γρωνίζω. Πρβ. τοῦ αὐτοῦ *Untersuchungen* (1898) σελ. 119 κ. ἑ.

Βλ. πρὸς τούτοις Δημοσθ. Οἰκονομίδου, *Lautlehre des Pontischen* (1908) σελ. 86. Χρ. Παντελίδου, *Φωνητικὴν τῶν ἰδιωμάτων Κύπρου* κλπ. (1929) σελ. 51. Νικ. Ἀνδριώτη, *Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Ἰμβρου* ἐν Ἀθηνᾶς 42 (1930) σελ. 163 ἔνθα παρέχονται παραδείγματα ἐκ τοῦ περιγραφομένου ἰδιώματος ἀξιόλογα.

Ὁ Γ. Χατζιδάκις διδάσκει περὶ τοῦ φαινομένου τούτου πολλαχοῦ, ὡσάκις πρόκειται διὰ τούτου νὰ ἐξηγήσῃ τὴν γραμματικὴν ὑπόστασιν λέξεώς τινος ἢ τύπου, οἷον ἐν ΜΝΕ 2. 127.434, ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 8, 30 σημ. 12, 14, ἐν Ἀθηνᾶς 29 (1917) σελ. 223 καὶ εἴ που ἀλλαχοῦ. Εἰδικῶς δὲ περὶ τούτου διέλαβεν ἐν Γενικῆς Γλωσσικῆς (1915) σελ. 74 κ. ἑ. ἔνθα χαρακτηρίζει αὐτὸ ὡς ἐναλλαγὴν θέσεως φθόγγων διὰ τὸν προληπτικὸν σχηματισμὸν αὐτῶν. Ἐπίσης διέλαβεν ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 13 (1917) σελ. 179 καὶ 189 ἔνθα χαρακτηρίζει τὸ φαινόμενον ἀπλῶς ὡς *μετάθεσιν φθόγγων*. Τρίτον ἐν Γραμματικῆς 1 (1914) σελ. 519 κ. ἑ. ἔνθα χαρακτηρίζεται τὸ πρᾶγμα ὡς *μετάθεσις καὶ ἀντιμεταχώρησις τῶν φθόγγων*. Καὶ εἰς τοὺς τρεῖς δὲ τούτους τόπους καταλέγονται ἀδιακρίτως παραδείγματα μεταθέσεως καὶ ἀντιμεταθέσεως, δι' ὧν συλλαμβάνεται μὲν ἀδρομερῶς πῶς τὸ γραμματικὸν τοῦτο φαινόμενον, ἀλλὰ δὲν ἐξετάζεται τοῦτο ἐπ' ἀκριβὲς οὐδὲ διακρίνεται κατὰ τάξεις καὶ εἶδη.

Ἐν τῇ *Griechische Grammatik*, Brugmann - Thumb (1913) σελ. 158 κ. ἑ. καὶ ἐν τῇ τοῦ Ed. Schnyzer (1939) σελ. 265 κ. ἑ., ἔνθα ἐξετάζεται τὸ φαινόμενον τοῦτο ἰδίᾳ παρὰ τοῖς

θέσεως καὶ ἀντιμεταθέσεως φθόγγων ἐν τῇ αὐτῇ λέξει, πολλαὶ λέξεις, ὅπως ἀδιανόητοι ἐτυμολογικῶς οὔσαι καὶ οἷονεὶ προβλήματα ἀποκείμενα, ἐξηγοῦνται καὶ ἀποσαφοῦνται ἱστορικῶς καὶ τυπολογικῶς.

Αἰτία τῆς μεταθέσεως τῶν φθόγγων εἰδικώτερον εἶναι ἢ σπουδὴ τοῦ λαλοῦντος πρὸς δῆλωσιν τῆς ἐννοίας, ὅποτε δὲν προσέχει οὗτος εἰς τὴν κατὰ πάντα ὀρθὴν ἔκφρασιν τοῦ συμβόλου αὐτῆς, τῆς λέξεως, ἀλλά, προσέχων μάλιστα εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ συνόλου τῶν φθόγγων, παραβαίνει ἐνίοτε τὴν σειρὰν αὐτῶν, ἐφ' ὅσον τὸ γλωσσικὸν αἶσθημα, ἥτοι ἢ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἀκουόντων συνείδησις τῆς λέξεως, καθὰ ἀνωτέρω εἶπομεν, δὲν διαμαρτύρεται, λανθάνει δὲ ἢ ἐτυμολογικὴ ἀρχὴ αὐτῆς.

Ι. ΜΕΤΑΘΕΣΙΣ.

Ἡ μετάθεσις τοῦ φθόγγου τελεῖται ὅτε μὲν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως καὶ ἄρα τῆς ἐκφράσεως, ὅποτε καλεῖται *προληπτική*, ὅτε δὲ πρὸς τὸ τέλος τῆς λέξεως, ὅποτε καλεῖται *ὑποχωρητική*. Ἀλλὰ κυρίως νοεῖται αὕτη ὡς προληπτικὸς σχηματισμὸς φθόγγου τινὸς ἢ πλειόνων φθόγγων καθ' ὑποχώρησιν ἄλλου ἢ ἄλλων ἐκ τῆς οἰκείας θέσεως.

Ἡ μετάθεσις τοῦ φθόγγου ὡς πρὸς τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς οἰκείας θέσεως τελεῖται εἴτε παρὰ φθόγγον, ἥτοι ἐν τῇ αὐτῇ συλλαβῇ: ἀροδός < ἀδροός, ἀγροός < ἀργός, ἀκόροδωμα < ἀκρόδωμα, εἴτε παρὰ συλλαβὴν, ἥτοι εἰς τὴν προηγουμένην ἢ τὴν ἐπομένην συλλαβὴν: γράστα < γάστρα, ἀμόρογαλα < ἀρομόγαλα, εἴτε, σπανιώτερον, ὑπὲρ συλλαβὴν, ἥτοι εἰς τὴν δευτέραν συλλαβὴν ἢ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως ἢ πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς: τράγιστο < τάγιστρον, λημονημένος < λησμονημένος¹.

ἀρχαίοις, γενικῶς μὲν δὲν διαστέλλεται ἡ μετάθεσις ἀπὸ τῆς ἀντιμεταθέσεως, ἀλλ' ἀμφοτέρω ταῦτα ὑπάγονται ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐννοιαν τῆς μεταθέσεως, ἣτις διαιρεῖται εἰς μετάθεσιν φθόγγων *κατὰ συνάφειαν* (Kontaktversetzung ἢ Kontaktmetathese), ἣν ἡμεῖς χαρακτηρίζομεν *παρὰ φθόγγον μετάθεσιν*, καὶ εἰς μετάθεσιν φθόγγων *κατὰ διάστασιν* (Fernversetzung ἢ Distanzmetathese), ἣν ἡμεῖς χαρακτηρίζομεν *παρὰ συλλαβὴν καὶ ὑπὲρ συλλαβὴν μετάθεσιν*. Αὕτη δὲ ὑποδιαιρεῖται εἰς *ἀμοιβαίαν μετάθεσιν* (Reziproke Fern. ἢ Dist.), ἣν ἡμεῖς χαρακτηρίζομεν *ἀντιμετάθεσιν*, καὶ εἰς *μονοσκελῆ μετάθεσιν* (Einseitige Fern. ἢ Dist.), ἣν ἡμεῖς χαρακτηρίζομεν *ἀπλῶς μετάθεσιν*. Βλ. καὶ Brugmann - Thumb, Gr. Gram. σελ. 94 κ. ἑ.

Περὶ μεταθέσεως καὶ ἀντιμεταθέσεως καθόλου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις βλ. Kühner - Blass, Gram. (1890) 1,278 A.9. 288,2.

Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς βλ. M. Triantafyllidis, Lehnwörter (1909) σελ. 66 κ. ἑ. S. Psaltes, Gram. Byz. Chroniken (1913) σελ. 103 κ. ἑ. Ἐν δὲ τοῖς Παπύροις βλ. Edwin Mayer, Gram. der gr. Papyri σελ. 151 κ. ἑ. 184 - 189 κ. ἑ.

¹) Τὴν διαίρεσιν ταύτην, ὡς ἐπουσιώδη, δὲν ἐφηρημόσαμεν, νομίζοντες ὅτι αἱ πολλαὶ διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις σύγχυσιν μᾶλλον προκαλοῦσιν ἀντὶ ἀκριβεστέρας κατανοήσεως.

Ἐκ τῶν συμφώνων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τὰ μάλιστα ἐπίφορον πρὸς μετάθεσιν εἶναι τὸ ρ εἴτε αὐτὸ τοῦτο εἴτε ἔνεκα αὐτοῦ οἱ μετ' αὐτὸ ἀκολουθοῦντες φθόγγοι, ὥστε νὰ ἀποβαίνῃ ἡ μετάθεσις τούτου ὑποχωρητικῆ. Ὁμοίως πρὸς τὸ ρ δύνανται νὰ μετατίθενται καὶ τὰ λοιπὰ σύμφωνα πλὴν τῶν ψιλῶν κ, π, τ καὶ τῶν διπλῶν ξ, ψ, τῶν ὁποίων ἡ συνείδησις ὡς συνθέτων ἐκ τοῦ κ+σ καὶ π+σ εἶναι σαφής, ὡς ἐξ ἀναμφισβητήτων παραδειγμάτων μεταθέσεως καὶ ἀντιμεταθέσεως ἀποδεικνύεται. Ὅθεν φαίνονται φεύγοντα τὴν μετάθεσιν ἐκ τῶν συμφώνων τὰ ἀκαριαῖα ἄμα καὶ ἄηχα.

Ἐκ δὲ τῶν φωνηέντων μόνον ὁ φθόγγος *i*, ὅθενδήποτε προερχόμενος καὶ ὀπωσδήποτε ἀπαγγελλόμενος, εἴτε ὡς ἄρτιος φθόγγος εἴτε ὡς ἡμίφωνος, δύναται νὰ μετατίθεται κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους, προληπτικῶς καὶ ὑποχωρητικῶς.

Κατὰ ταῦτα: *Φθόγγος τῆς λέξεως μετατίθεται ἀπὸ τῆς οἰκείας αὐτῷ θέσεως εἴτε προλαμβανόμενος ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως εἴτε ὑποχωρῶν πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς.*

Α'. Προληπτικῆ.

Φθόγγος τῆς λέξεως, ἀπώτερον κείμενος, προλαμβάνεται, ἤτοι ἀπαγγέλλεται πρὸ τοῦ καιροῦ, ὑποχωροῦντων τῶν λοιπῶν φθόγγων αὐτῆς. Ὁ προλαμβανόμενος φθόγγος δύναται νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν αὐτὴν συλλαβὴν, ὅποτε μεταβάλλεται ἢ πλοκῆ αὐτῆς μόνον, ἢ εἰς τὴν ἐξῆς ἢ καὶ εἰς ἀπωτέραν συλλαβὴν, ὅποτε μεταβάλλεται γενικώτερον ὁ συλλαβισμὸς τῆς λέξεως.

α') Μετάθεσις συμφώνων.

1) Τοῦ ρ.

ἀδρεφὸς (πολλαχοῦ) ἀντὶ ἀδερφὸς - ἀδελφός.

ἀλλέργος (Κρήτη) ἀντὶ ἀλλέγρος (κοινῶς), ὃ ἐκ τοῦ Ἰταλ. allegro.

ἀνερθέβγω (Νάξω) ἀντὶ ἀνεθρέβγω, ὃ ἐκ τοῦ ἀνατρέφω διὰ τοῦ ἀορ. ἀνέθρεφα. Ὁμοίως ρθεφτικός ἀντὶ θρεφτικός (αὐτόθι).

ἀπορθακῶνω (Πόντιω) ἀντὶ ἀποθρακῶνω, ὃ ἐκ τοῦ ἀπανθρακῶ.

ἀργεῖφνα (ἢ, Μακεδονία) ἀντὶ ἀγρεῖφνα (παρὰ Σουΐδα) = γεωργικὸν ἐργαλεῖον δι' οὗ συνάγουσι χόρτον, δημοτ. τσουγκράνα.

ἀργουλίδα (ἢ, Κρήτη) ἀντὶ ἀγρουλίδα (αὐτόθι) ἐκ τοῦ ἀγριελίδα = ἀγρία ἐλαία.

ἀρδάζω (Λακωνικῆ κ. ἄ.) - ἀρδάχνω = λαμβάνω βιαίως, ἀρπάζω, ἀντὶ ἀδράχνω, ὃ ἐκ τοῦ ἀρχ. δράττομαι.

ἀρδάχτι (πολλαχοῦ) ἀντὶ ἀδράχτι (κοινῶς), ὃ ἐκ τοῦ ἄδρακτος.

* **ἀρδός** - *ardòs* (Καππαδ.) ἀντὶ ἀδρός.

ἀρεόπλανο (Κρήτη κ. ἄ.) ἀντὶ ἀερόπλανο - ἀεροπλάνο.

ἀρθωπος (Πόντος κ. ἄ.) ἀντὶ ἄθρωπος - ἄνθρωπος.

ἀρκολο(γ)οῦμαι (Κύπρω) = ἀκροῶμαι, ἀντὶ ἀκρολογοῦμαι (αὐτόθι).

ἀφρομή καὶ **ἀφρομολόγι** (Μάνη) ἀντὶ ἀφορμή καὶ ἀφορμολόγι.

γράφια ἢ **γράφια** (ἦ, πολλαχοῦ παρὰ τοῖς Ἑλληνοφώνοις τῆς Κάτω Ἰταλίας) ἀντὶ γάστρα¹.

θρούμπη (κοινῶς) καὶ **θρούμπα** (ἐνιαχοῦ) ἀντὶ τοῦ ἀρχ. θύμβρα (ἦ), παρ' ὃ καὶ θύμβρος (ὀ) = τὸ γνωστὸν φρυγανῶδες ἀρωματικὸν φυτὸν (*satureia*). Ἡ μετάθεσις τοῦ ρ εἶναι ἱκανῶς παλαιά, διότι ἤδη ἐν τοῖς Γεωπονικοῖς (10, 42, 1. 12, 1, 2) ἀπαντᾷ **θρούμβη**² (καὶ **θρούμβα**). ἔτι δὲ καὶ **θρούμβος** παρ' Εὐσταθίῳ (1828, 14) ἀντὶ θύμβρος³.

καθερμενή (Σκύρω) = ἡ καθημερινή, ἡ ἐργάσιμος ἡμέρα, οἷον «καθερμενή καὶ σκόλη» ἀντὶ **καθεμερονή** - **καθημερινή** κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ ρ ὑπὲρ συλλαβήν.

κορνιαχτός ἐκ τοῦ **κοριοτός** κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ ρ ὑπὲρ δύο συλλαβῶν. Διὰ τὰς ἄλλας ἀνωμαλίας βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶς 22 (1910) 205 κ.έ.

κορπο - Ροδίτης (Ἰκάρω) = ὁ κακός, ὁ Ροδίτης, ἀντὶ **κοπρο - Ροδίτης**.

κρόπο (ὀ, Τσακωνία καὶ Ἀπουλία τῆς Κάτω Ἰταλίας) ἀντὶ κόπρος.

κροῦσος (τό, Κρήτη) = πειρατεία, καὶ **κρουσεύω** - **κρούσεμα** - **κρουσάρος** (αὐτόθι) ἀντὶ **κοῦρσος** (μεσαιων.) **κουρσεύω** κτλ., ὃ ἐκ τοῦ Λατινικοῦ *cursus* = *excursus* = ἐπιδρομή, λεία⁴.

κυβέρτι (τό, Κύπρω κ. ἄ.) = ἡ κυψέλη τῶν μελισσῶν⁵. Τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι ὑποκοριστικὸν τοῦ **κύβερον**, ὅπερ μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου ὡς ἐρμηνευμα τῆς γλώσσης **κύψελον**. Μαρτυρεῖται ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου καὶ τοῦ Φωτίου καὶ τὸ ὄνομα **κύβεθρον** ὑπὸ τὴν σημασίαν «θήκη τῶν μελισσῶν». Ἦδη ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι λέγεται **κήληθρον** καὶ **κήλητρον**, **σάρωθρον** καὶ **σάρωτρον**, συνάγομεν ἀσφαλῶς ὅτι παρὰ τὸ μεμαρτυρημένον **κύβεθρον** ὑπῆρξε καὶ **κύβε-**

¹) Βλ. Rohlf's, Etymologisches Wörterbuch der unteritalienischen Gräzität ἀριθ. 417.

²) Ὁ κατὰ μετάθεσιν τοῦ ρ σχηματισθεὶς τὸ πρῶτον τύπος ἦτο **θρούμβα**. οὗτος δὲ εἰς χρόνους καθ' οὓς εἶχεν ἐπέλθει ἐξίσωσις τῶν μακρῶν καὶ τῶν βραχέων ἐκλίθη κατὰ τὰ ὀνόματα τὰ ἔχοντα τὸ ληκτικὸν - α μὴ καθαρὸν: **θρούμβα**, γεν. **θρούμβης**. ἀπὸ τῆς γενικῆς δὲ κατὰ τὴν λεγομένην ὑλικὴν ἀναλογίαν ἐσχηματίσθη ἡ ὀνομ. **θρούμβη**.

³) Βλ. Kalitsunakis, Mittel- und neugriechische Erklärungen bei Eustathius (1919) σελ. 50 κ.έ.

⁴) Βλ. G. Meyer, Neugriechische Studien 3, 35.

⁵) «**κυψέλη** κυβέρτιον μελισσῶν» παρὰ Φωτίῳ καὶ Σουίδᾳ.

τρον, ἔξ οὗ ὁ τύπος *κύβερον* κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ ρ, καθ' ὃν τρόπον ἐκ τοῦ τύπου *φλετρον* προέκυψεν ὁ τύπος *φλερόν*¹.

λαίρμαγος καὶ *ἀλαίρμαγος* (Κορώνη) = γαστροίμαγος, λίχνος, ἀντὶ *λαίμαγος*.

λειτρουγὸς καὶ *λειτρουγιά* καὶ *λειτρουγῶ* (πολλαχοῦ) ἀντὶ *λειτουργὸς* - *λειτουργιά* - *λειτουργῶ* ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ.

μουρχούτιν (τό, Πόντω) = σκεῦος, ἀγγεῖον ἐπιτραπέζιον, εἰς τὸ ὁποῖον κενοῦται τὸ φαγητὸν ἐκ τῆς χύτρας, ἀντὶ *μουχρούτιν*, ὡς τοῦτο ἀναγινώσκεται παρὰ Προδρομῶ (4, 55.70 Hess. - Pern.), κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ ρ. Λέγεται δὲ αὐτόθι καὶ *μουχούριτιν* καθ' ὑποχωρητικὴν μετάθεσιν τοῦ ρ. Ὁμοίως λέγεται ὁ μεγεθυντικὸς τύπος *μουρχούτα* καὶ *μουχούριτα* (Πελοποννήσῳ, Κρήτῃ κ. ἄ.) κατ' ἀμφοτέρας τὰς μεταθέσεις τοῦ ρ.

Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως εἶναι ἀμφίβολος· δεχόμεθα δὲ ἀρχικὸν τύπον τὸ *μουχρούτιν* ὡς παλαιότερον κατὰ τὴν παράδοσιν. Εἶναι δὲ τὸ δηλούμενον σκεῦος ἀλλαχοῦ μὲν πήλινον, ἀλλαχοῦ δὲ ξύλινον.

πατήρθα (ἦ, Θήρῃ) ἀντὶ *πατήθρα* = τὸ ἐφ' οὗ πατοῦσιν, ἐξάρτημα τοῦ ὑφαντικοῦ ἴστοῦ.

πρεβόλι (Κρήτῃ, Κυθήροις) ἀντὶ *περβόλι* (αὐτόθι) ἐκ τοῦ *περιβόλι* = κῆπος.

πρικὸς (Μέση Εὐβοίᾳ, Κρήτῃ κ. ἄ.) ἀντὶ *πικρὸς* ἀντίθ. τοῦ *γλυκός*. Ὁμοίως *πρίκα*, *πρικάδα*, *πρικαίνω* ἀντὶ *πίκρα*, *πικράδα*, *πικραίνω* κτλ. Ἡ μετάθεσις ἤδη ἐν Ἐρωτοκρίτῳ.

προκόβα καὶ *προυκόβα* (ἦ, Κοζάνη κ. ἄ.) = εἶδος κλινοσκεπάσματος ἀντὶ *ποκρόβα* καὶ *πουκρόβα* (αὐτόθι) ἐκ τοῦ Σλαβικοῦ *ποκρίβ* = κάλυμμα οἰονδήποτε.

προσφύρα (ἦ, Σύμη) ἀντὶ *πορφύρα*² = τὸ γνωστὸν θαλάσσιον κογχύλιον. Ὁμοίως *Μπροσφύρις* (Κρήτῃ) κύριον ὄνομα, ἐκ τοῦ *Προφύρις* ἀντὶ *Πορφύρις*.

ρδάκος - (Πόντω) ἀντὶ *δράκος*, ἀρχ. *δράκων*.

ρδαπάνι (Ρόδῳ) ἀντὶ *δραπάνι* = δράπανον.

ρδόμος (ὁ, Τραπεζοῦντι) ἀντὶ *δρόμος* = ὁδός.

ρδοσιὸ (Ρόδῳ) ἀντὶ *δροσιὸ* = σκιά.

ρδώνω (Ρόδῳ) ἀντὶ *δρώνω* = ἰδρώνω.

Περὶ τῶν ἀπὸ *ρδ* ἀρχομένων τύπων ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ G. Meyer, Neugr. Stud. 92 ὅτι ἡ μετάθεσις τοῦ ρ ἐτελέσθη κατὰ τὴν ἑναορθρον ἀπαγγελίαν τῶν ὀνομάτων τούτων: *ὀδράκος* > *ὀρδάκος*, *ὀδρόμος* > *ὀρδόμος*, *τὸδραπάνι* > *τορδαπάνι*.

«*ρογεῖ* ὀργᾶ, ἀκμάζει...» γλῶσσα παρ' Ἡσυχίῳ, ἧς τὸ λῆμμα θεωρεῖ-

¹) Βλ. Στυλ. Καψομένον, ἐν λέξει *φρέαρ*, ἀνωτέρω σελ. 63.

²) Ὡς πρὸς τὴν προσθήκην τοῦ σ πρβ. *ἀνασκουμπώνω* < *ἀνακουμπώνω*, *ἀντισκόφτω* < *ἀντικόφτω* κ. ἄ., περὶ ὧν βλ. Χρ. Παντελίδην ἐν Neugrich. Jahrbüch. 6 (1928) σελ. 430.

ται ὑποπτον, ὑπὸ δὲ τοῦ Ρουγκενίου περιγράφεται, ἵνα ἡ γλῶσσα ἔχη: «*ὄργᾶ* ἀκμάζει». Καθ' ἡμᾶς ἡ πρώτη χεὶρ ἔγραψε: «*ρογᾶ* ὄργᾶ, ἀκμάζει», τοῦ ρήματος *ὄργῶ* μεταπλασθέντος εἰς *ρογῶ* καθ' ὁμοίαν πρὸς τὸ *ὄρφος* - *ροφός* μετάθεσιν τοῦ ρ.

ρομπαθιάζω (Μυριοφύτω Θράκης) ἐκ τοῦ * *ρομαθιάζω* ἀντὶ *ὄρμαθιάζω*, εἰς ὄρμαθους εὐθετῶ. Διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ μ εἰς μπ πρβ. κατωτ. λ. *βλούχα*, σ. 98.

ροφός (κοινῶς) ἀντὶ *ὄρφος* - *ὄρφως* (ἀρχ. καὶ Κορώνη) = ὁ γνωστός ἰχθύς *Epinerhelus gigas*.

σκορπιός (ὁ, πολλαχοῦ) ἀντὶ *σκορπιός*.

σουντραύλιστο (τό, Μέση Εὐβοία) = τὸ δι' οὗ εὐθετοῦσι τὴν πυρὰν τῆς ἐστίας σιδήριον, ἀντὶ *σουνταύλιστρο* - *συνδαύλιστρον*.

στρέγω ἀναγινώσκεται ἤδη παρὰ Σομαβέρρα, λέγεται δὲ καὶ νῦν πολλαχοῦ ἀντὶ τοῦ ἀρχ. *στέργω*. Ἐπίσης λέγεται νῦν *στρέω* καὶ *στρέγομαι* ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ δέχομαι, συναινῶ, ἀρκοῦμαι.

τραβῶ - *τραυῶ* (κοινῶς) = ἔλκω, ἀντὶ *ταυρῶ* παρὰ τὸ *ταυρίζω* (ἤδη παρὰ Προδρομόφ) = ἔλκω ἰσχυρῶς, οἶονεὶ ὡς ταῦρος· βλ. Κοραῆ Ἔτ. 2, 355 κ. ἔ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 1, 85 κ. ἔ.

τράγιστο καὶ *τράιστο* (τό, Τριφυλία κ. ἄ.) = τὸ σακκίδιον, εἰς ὃ θέτουσι τὴν ταγὴν, συνήθως κριθὴν, τῶν ὑποζυγίων καὶ ἀναρτῶσιν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ αὐχένος, ἀντὶ *τάγιστρον* (μεσαιωνικόν), ὃ ἐκ τοῦ *ταγίζω* < *ταγή*¹, παρὰ τὸ *ταγιστήριον*. Ἐκ τοῦ τύπου *τράιστο*, δισυλλάβως προφερομένου, παρήχθη κατ' ἀφανισμόν τοῦ ι ὁ τύπος *τράστο* (Στερεᾶ Ἑλλάδι κ. ἄ.) = τὸ οἶονδήποτε μετ' ἀναρτήματος σακκίδιον. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ τύπου *τράιστο*, τρισυλλάβως προφερομένου, κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ σ παρήχθη ὁ τύπος *τράσιτο* (Αραχόβη Πελοπ., Λάστα, Δημητσάνη).

τράφος (ὁ, πολλαχοῦ) = χάνδαξ ἢ ἀνάχωμα ὡς ὄριον ἢ φράκτης ἀγροῦ, ἀντὶ *τάφρος*. Ἡ μετάθεσις τοῦ ρ ἤδη ἐν τοῖς Ἡρακλεωτικοῖς πίναξι.

τροῦλλος (ὁ) καὶ *τρούλλα* (ἡ) καὶ *τρουλλί* (τό, πολλαχοῦ) = ὕψωμα γῆς τυμβοειδές, ἀντὶ *τοῦρλος* - *τούρλα* - *τουρλί*, ἅτινα εἶναι συνηθέστερα. Ἡ μετάθεσις τοῦ ρ ἤδη μεσαιωνική². Κατὰ τὸν G. Meyer (Neugr. Stud. 3,66 κ. ἔ.) ἡ λ ἀνάγεται

¹) Ἡ ἔτυμολογία αὕτη ἐδηλώθη ἤδη ὑπ' ἀγνώστου συλλογέως ἐν Δελτίῳ τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ: «*τάγιστρον* καὶ κατὰ μετάθεσιν *τράγιστρον*». Βλ. καὶ Φ. Κουκαλὲ Οἰνουντιακῶν σελ. 302. Συνώνυμον τοῦ *τάγιστρον* εἶναι τὸ *ταγάριον* (μεσαιων.), ὅπερ τὸ πρῶτον ἐσήμαινε τὸ σακκίδιον τῆς ταγῆς τῶν ὑποζυγίων, ἔπειτα δὲ ἐγενικεύθη ἐπὶ παντός σακκιδίου ἀπὸ τοῦ ὄμου ἀναρτωμένου.

²) Βλ. St. Psaltes, Grammat. der Byzantin. Chron. 104. Rohlf's, ἐνθ' ἀν. ἀριθμ. 2217.

εἰς τὸ βορειοϊταλικὸν *turlo* = ἡ κορυφή τοῦ κωδωνοστασίου, ὃ ἐκ τοῦ Λατινικοῦ *turrulla, ὑποκορ. τοῦ *turris*.

χροντό (ὁ, Ἰουλίαι Κάτω Ἰταλίας) ἀντὶ *χοντρος* = παχύς, σαρκώδης.

β') Τῆς συλλαβῆς -αρ.

ἀρπαλιὰ (ἡ, Ἀπυράνθω Νάξου) = τὸ ἀκανθῶδες φυτὸν *palioron* *paliorus aculeatus*, ἀντὶ *παλιαιριά κατὰ μετάθεσιν τῶν φθόγγων -αρ- εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως. Ὁ τύπος *παλιαιριά* εἰκάζεται μετὰ πιθανότητος ἐκ τοῦ μαρτυρουμένου τύπου *παλιαιριά* καὶ *παλιουριά*.

2) Τοῦ β.

ἀβζέστι (τό, Καλαβρία τῆς Κάτω Ἰταλίας) ἀντὶ *ἀζβέστι* - *ἀσβέστι* (κοινῶς) = ἡ ἄσβεστος, ἡ τίτανος¹.

ἄβζηστος (Κερασσοῦντι), *ἄβζηστος* καὶ *ἀνέβζηστος* (Σάντα Πόντου), ἀντὶ *ἄβζηστος* - *ἄσβηστος*, *ἄβζηστος* - *ἄσβηστος* κτλ. = ὁ μὴ σβεσθεὶς².

βγάζω ἀντὶ ἐ)γβάζω *ἐκβάζω - *ἐκβιβάζω*. **βγαίνω** ἀντὶ ἐ)γβαίνω - *ἐκβαίνω*. **βγάλλω** ἀντὶ ἐ)γβάλλω - *ἐκβάλλω*. Τὸ *βγάλλω* τοῦτο μετεπλάσθη εἰς *βγέλλω* (Μέση Εὐβοία) καὶ *βγάνω*. **βγατὸ** ἀντὶ ἐ)γβατὸ - *ἐκβατόν*. Λέγεται καὶ *βγαλτὸ* ὡς ἐκ τοῦ *βγάλλω* καὶ *βγαντὸ* ὡς ἐκ τοῦ *βγάνω*³.

Ἐκ τοῦ *ἐκβατόν* - *βγατὸ* ἐσχηματίσθη τὸ ρῆμα **ἀβγατίζω** ὡσεὶ *ἐβγατίζω*.

Ὁ Kretschmer διδάσκει ἐν *Lesb. Dial.* σελ. 196 ὅτι ἡ μετάθεσις τοῦ -γβ τούτου εἰς -βγ εἶναι παλαιά, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν βασιλέων τῆς Ὀσροηνῆς, τοῦ σημιτικοῦ Akbar (δηλ. ὁ μέγας), τὸ ὁποῖον παρὰ μὲν τῷ Τακίτῳ μεταγράφεται Acbarus, παρὰ δὲ τῷ ψευδο-Ἀππιανῷ Ἀκβαρος, παρὰ δὲ τῷ Πλουτάρχῳ Ἀγβαρος, παρὰ δὲ τῷ Δίωνι τῷ Κασσίῳ Ἀῦγαρος.

νεβζήνω (Πόντω) ἀντὶ *νεζβήνω* - *ἀνεσβήνω* - *ἀνασβήνω*, καὶ ἐκ τοῦ ἀορ. *νέβζησα* ἕτερος ἐνεστῶς *νεβζήω*⁴ (Χαλδία Πόντου), ἔξ οὗ δι' ὑποχωρητικῆς μεταθέσεως τοῦ ζ ὁ τύπος *νεβήζω* (Ἀμισῶ, Κοτυώροις).

φτερένισο (τό, Τσακωνία) = κράταιγος ἡ πυράκανθα, ἀντὶ *τερέβινσο* - *τερέ-*

¹) Βλ. Rohlf's, *Etym. Wört.* ἀριθμ. 240.

²) Βλ. Ἰωάνν. Γ. Βλαβάνην ἐν Ἀρχαίοις Συλλόγου Κοραῆ Γ', 6.

³) Βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 6 (1909) 93 κ. ε.

⁴) Ὁ Γ. Χατζιδάκης ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 8 (1912) σελ. 30, σημ. ὀρθογραφεῖ *νεβζύω* καὶ παράγει αὐτὸ ἐκ τοῦ *σβεννύω*, δεχόμενος οὕτω τριῶν φθόγγων μετάθεσιν, τοῦ ν, τοῦ ε καὶ τοῦ σ. Ὄρθογραφεῖ δὲ τὸν ἕτερον ἰδιωματικὸν τύπον *νεβήζω*, ὅστις οὕτως ὑπολείπεται μετέωρος.

βινθος κατά μετάθεσιν τοῦ β ἐκ τῆς παραληγούσης εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως καὶ ἀνάταξιν τοῦ -ιν- εἰς -ι-. Τὸ ἐν ἀρχῇ σχηματισθὲν σύμπλεγμα βτ κανονικῶς ἐτροάπη εἰς φτ.

Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀνήγαγεν εἰς τὸ ἀρχαῖον *τερέβινθος* ἤδη ὁ Hubert Pernot ἐν Introduction à l'étude du dialecte Tsakonien σελ. 132, ἀλλὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀρκτικοῦ συμπλέγματος φτ ἐξηγεῖ ὡς παρετυμολογίαν. Καθ' ἡμᾶς οὐχὶ ὀρθῶς.

3) Τοῦ γ.

γαλιὰ (ἦ, Λέσβω) = ἀντλητικὸν ἀγγεῖον, ἀντὶ ἀγλιὰ (Λέσβω) κατά μετάθεσιν τοῦ γ. Τὸ ἀγλιὰ ἕτερος τύπος τοῦ ἀγκλιὰ, περὶ οὗ βλ. Ἱστορ. Λεξικ. ἐν λ.

γλίδα (ἦ, Αὐλωναρίω) = ἡ λιπόδης κηλὶς, ἀντὶ λίγδα¹.

γλινὸς (Κρήτη) = λεπτός, ἰσχνός, ἀντὶ λιγνός². Ὁμοίως γλινάτζης (αὐτόθι) = ὁ ἔχων ἰσχνὰς κνήμας, ἀντὶ λιγνάτζης, ἄλλως λειανάτζης.

γλιουθ' μιὰ καὶ **γλιουθ' μῶ** = λιποθυμία καὶ λιποθυμῶ, ἐκ τοῦ γλιοθυμιὰ καὶ γλιοθυμῶ κατά κώφωσιν τοῦ ἀτόνου ο καὶ σίγησιν τοῦ ἀτόνου ι (ν), ἀντὶ λιγοθυμιὰ καὶ λιγοθυμῶ.

4) Τοῦ δ.

μύδαλο (Ἀταλάντη, Κορώνη κ. ἄ.) ἀντὶ μύδαλο - ἀμύδαλο. Ὁμοίως **Μαδγάλω** (Κορώνη) ὄνομα κύριον γυναικός, ἀντὶ Μαγδάλω.

5) Τοῦ θ.

ἀρθιμὸς (πολλαχοῦ) ἀντὶ ἀριθμὸς· ὁμοίως ἀρθιμητικὴ ἀντὶ ἀριθμητικὴ.

6) Τοῦ λ.

ἀρμέγω (κοινῶς)· ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἀμέλγω εἴτε ἀντὶ ἀμέρω κατά μετάθεσιν τοῦ ἐκ τοῦ λ προελθόντος ρ εἴτε ἀντὶ ἀλμέγω κατά μετάθεσιν τοῦ λ καὶ ἀκολουθῶς τροπὴν αὐτοῦ εἰς ρ³.

βλούχα (ἦ, Μάνη) = νόσος τῶν ἐλαιῶν, ὅταν παραμένουν ἀνάλιστοι, ἐκ τοῦ *μλούχα ἀντὶ μούχλα κατά μετάθεσιν τοῦ λ. Καὶ ρῆμα βλουχάω· «οἱ ἐλαιὲς βλουχοῦσι».

Λέγεται δὲ ἡ νόσος αὕτη καὶ **μπούχλα** καὶ **μπλούχα** (αὐτόθι) κατά τροπὴν τοῦ μ εἰς μπ καθὰ **μπάχλας** ἐκ τοῦ **μάχλας** - **μάχλος** (Εὐβοία κ. ἄ.) Ἡ τροπὴ τοῦ φθόγγου β εἰς μ καὶ μπ συμβαίνει καὶ ἐν ἄλλοις. Πρβ. ἄνωτ. σελ. 96.

¹) Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου βλ. Ἀθηνᾶς 49 (1939) σελ. 23.

²) Ἐκ τοῦ Λατινικοῦ lignum = ραβδίον, περὶ οὗ βλ. Ἀθηνᾶς 49 (1939) σελ. 19 κ. ἑ.

³) Οὕτω πιθανώτερον, διότι ἐν Πόντῳ λέγεται ἀλμέγω.

λεβίθα (ἦ, πολλαχοῦ) ἐκ τοῦ *λεμίθα (Τσακων. *λεμίσα*) < *έλμίθα* < *έλμίνθα* - *έλμινς* = ὁ εἰς τὰ ἔντερα γεννώμενος παράσιτος σκώληξ. Ἡ μετάθεσις τοῦ λ ἤδη παρ' Ἡσυχίω: «*λίμινθες*· *έλμινθες*»· πρβ. Κορ. Ἄτ. 4,286 καὶ Μ. Δέφφνεο, Λεξικὸν Τσακων. ἐν λ. *λεμίσα*.

συχνοφλακαρίζω· παρὰ Προδρομῶ (4,131 Hess.—Pern.) «καὶ βλέπω τὴν ἰστίαν του πῶς *συχνοφλακαρίζει*», ἀντὶ *συχοφακλαρίζω* = ἐκπέμπω φλόγας. Τὸ ἀπλοῦν *φακλαρίζω* παράγεται ἐκ τοῦ *φακλάρα, ὃ μεγεθυντικὸν τοῦ *φάκλα* - *facia* - *facula* = δάς. Ἐκ τοῦ *φακλάρα κατὰ πρόληψιν τοῦ λ καὶ ρίνωσιν τοῦ κ προέκυψε τὸ *φλαγκάρα* = μεγάλη φλόξ¹.

7) Τοῦ ν.

ἄγκατα (ἦ, Κάτω Ἰταλία) = *rosa spinosa*, ἀντὶ *ἄκαντα - *ἄκανθα*, κατὰ μετάθεσιν τοῦ ν (βλ. Rohlf's, Etym. Wört. ἀριθμ. 69).

λουθουνάρι (Κάτω Ἰταλία, Πελοπονν. κ. ἄ.) ἐκ τοῦ *ρουθουνάρι κατ' ἀνομοίωσιν (πρβ. *ἀλημένω* ἐκ τοῦ *ἀνημένω* κ. ἄ.) Τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ *ιονθωνάρι(ον)*² κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ ν, τοῦ ἀρκτικοῦ ι ἀφανισθέντος.

νισχὸ (Βυτίνη Πελοπονν.) ἀντὶ *ἰσχρό(ν)* = σὰρξ ἄνευ λίπους.

σνυχὰ ἐπίρρ. (Ἰμβροφ) ἀντὶ τοῦ κοινοῦ *συχνά*.

σνυχὰ ἐπίρρ. (Ἰμβροφ) ἀντὶ τοῦ κοινοῦ *συχνά*.

8) Τοῦ σ.

σιχνὸ (τό, Αἰδηψῶ, Καλαβρούτοις κ. ἄ.) ἀντὶ *ἰσχρό(ν)*.

σμίγω (κοινῶς) ἀντὶ *μίσγω* = *μιγνύω*. Βλ. Γ. Χατζιδ. MNE 2, 475.

σφάνταμα (Κρήτη) ἀντὶ *φάντασμα* (Meyer, Neugr. St. 2,95).

9) Τοῦ χ.

χαλιμάζω (Μέση Εὐβοία) = περιλείχω τὸ στόμα ὑπὸ σφοδρᾶς ἐπιθυμίας νὰ φάγω τι, τὸ ὁποῖον βλέπω, καὶ ἐν γένει σφοδρῶς ἐπιθυμῶ νὰ ἀπολαύσω τι.

Τὸ ρῆμα τοῦτο παραδίδεται ὑπὸ τοῦ Ζωναρᾶ: «*χαλιμάζειν*· τὸ περὶ τὰς

¹) Βλ. Hesseling - Pernot, Poèmes Prodromiques σ. 248 καὶ G. Meyer, Neugr. St. 3,67.

²) Ἡ λ. αὕτη δὲν καταλέγεται ἐν τοῖς λεξικοῖς, καίτοι ἔχει ἤδη θησαυρισθῆ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐν Ἀτάκτοις 5, 100 ἐκ τοῦ Εὐσταθίου, *ιονθωνάριον*. Ἐπιστώσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς ταύτην ὡς παράγωγον τῆς λ. *ιονθων*, ἣν ἀποκατεστήσαμεν παρ' Ἡσυχίω ἀντὶ τοῦ παραδιδόμενου *δολέων* ἐν Ἀθηνᾶς 39 (1927) σελ 225. Νῦν ὀρθογραφοῦμεν τὴν λ. δι' ὦ μεγάλου εἰς τὴν τρίτην συλλαβὴν, *ιονθωνάριον*, νομίζοντες ὅτι τὸ *ιονθων* πρέπει νὰ κλιθῆ κατὰ τὰ ἀνάλογα *κόκκων*, *καύσων*, ἧτοι γεν. *ιονθωνος* καθὰ *κόκκωνος*. Ἡ ἀναγωγὴ τῆς λ. εἰς τὸ *δοθίων*, περὶ οὗ ἐρωτᾷ ὁ Rohlf's, Etym. Wört. ἀριθμ. 1266, προσκόπτει εἰς τὸ ἀρκτικὸν λ.

συνουσίας ὀρμᾶν...» καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἑτυμολογικῷ (805,9): «καὶ τὰς Βάκχας χαλιμάδας ἔλεγον, τὰς χαλωμένας πρὸς συνουσίαν· καὶ χαλιμάζειν ἔλεγον, τὸ περὶ τὰς συνουσίας πτοεῖσθαι»¹.

Τὸ χαλιμάζειν τοῦτο προέκυψεν ἐκ τοῦ ἀρχαίου λιχμάζειν παρὰ τὸ λιχμᾶν διὰ μεταθέσεως τοῦ συμφώνου χ μετ' ἀναπτυχθέντος συνοδίτου α².

Ἐκ τοῦ νεωτέρου τούτου ρήματος παρήχθη ὑποχωρητικῶς τὸ οὐσιαστικὸν χαλίμα, καθὰ στάλα ἀπὸ τοῦ σταλάζω, μαγάρα ἀπὸ τοῦ μαγαρίζω κττ.³, ὅπερ ἀναγινώσκεται παρὰ Σουίδα: «χαλίμα· πόρνη». Ἄτυχῆς δὲ εἶναι ἡ μεταγραφή τούτου εἰς «χαλιμάς· πόρνη», ὅπερ ἀπαντᾷ παρ' Εὐσταθίου (1471, 3), παρ' Ἡσυχίου καὶ ἐν τῷ ΕΜ (ἐνθ' ἀν.) Πιστεύομεν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν λογίων τοῦ ἐσχάτου Ἑλληνισμοῦ ὡς Ἀττικὸς δῆθεν τύπος τοῦ παρὰ Σουίδα χαλίμα, ὅστις πιθανώτατα ἦτο κοινὸς ὅσον καὶ τὸ χαλιμάζειν.

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ χαλιβάζειν εὐρίσκεται ἐν σχολίῳ εἰς Ὀμήρου Ὀδύσσ. Ψ 1, καὶ χαλικάζειν παρ' Εὐσταθίου (1936, 55), ἅτινα ἐν τῷ Θησαυρῷ χαρακτηρίζονται ὡς παραναγνώσματα τοῦ χαλιμάζειν.

Καὶ τὸ ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ (B 236) ἅπαξ ἀπαντῶν ρῆμα χλιμίζω: «πηδῶντας καὶ χλιμίζοντας ἤκανε κάθε ζάλο», προέρχεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀρχαίου ρήματος κατὰ τὸν συνηρημένον τύπον λιχμῶ - ἐλίχμησα καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου ἦτοι παρὰ τὸ λιχμῶ ἐσχηματίσθη τύπος λιχμίζω καὶ κατὰ μετάθεσιν τοῦ χ χλιμίζω = ὀργῶ.

β') Μετάθεσις τοῦ i.

ἄειδανός (Λακωνικῆ) ἀντὶ ἀδειανός = εὐκαιρός, κενός. Ὁμοίως τὸ πρωτότυπον τούτου ἄειδος (αὐτόθι) ἀντὶ ἄδειος.

ἀναηνόθηκα (Παξοῖς) ἀντὶ ἀνοροήθηκα = ἔβαλα μὲ τὸν νοῦν μου, ἐσκέφθην, ἀνελογίσθην, τοῦ ρήματος ἀναροοῦμαι - ἀναρογεῖμαι (πολλαχοῦ).

ζιμγαδένιος (Σκύρω) = ὁ ἐκ σμιγοῦ, ἐκ σίτου μετὰ κριθῆς ἀναμίχτου, παρεσκευασμένος, οἷον «ζιμγαδένιο ψωμί», ἀντὶ ζιμγαδένιος - σμιγαδένιος.

νεβήζω (Πόντος) ἀντὶ νεβζήω (αὐτόθι) = σβεννύω (βλ. ἀνωτέρω σελ. 97).

ποῦδερεις (ὁ, Σκύρω) - *ποῦδορεις = τὸ εἰς τὸ κάτω ἄκρον τοῦ φουστάνιου περίγραμμα, ἀντὶ ποδόυρες - ποδόγυρες - ποδόγυρος.

Ὡς προληπτικὴ μετάθεσις τοῦ ἡμιφώνου i ἐξηγεῖται τὸ ἐν Μάνη γλωσσικὸν φαινόμενον, καθ' ὃ τὸ ι τῆς καταλήξεως -ια ἐπεντίθεται εἰς τὴν πρὸ αὐτοῦ

¹) Κατὰ διόρθωσιν τοῦ Hemst(erhusius) ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου πείθεσθαι.

²) Πλείονα περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου βλ. Ἀθηνᾶς 45 (1933) σελ. 354.

³) Περὶ τῆς τοιαύτης παραγωγῆς βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 1,76 κ. ε.

συλλαβήν, οἷον *δεματαυρά* ἀντὶ *δεματαυριά*, *ἀρχοντὰ* ἀντὶ *ἀρχοντιὰ*, *ἀρμαιθάζω* ἀντὶ *ἀρμαιθιάζω*, *νταλιάνι* ἀντὶ *νταλιάνι* κτλ.¹ παραβαλλομένη πρὸς τὴν ἐπένθεσιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης, καθ' ἣν τὸ ἡμίφωνον *j* τῆς καταλήξεως μεταπηδᾷ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος *ρ* ἢ *ν* καὶ συναιρεῖται μετὰ τοῦ προηγουμένου φωνήεντος, οἷον *κοινός* ἐκ τοῦ *κοινός*, *φαίνω* ἐκ τοῦ *φανῶ*, *ἐγείρω* ἐκ τοῦ *ἐγερω* κ. ἄ.

Β'. Ὑποχωρητική.

Φθόγγος τῆς λέξεως, ἐγγύτερον κείμενος, ὑποχωρεῖ, ἤτοι δὲν ἀπαγγέλλεται ἐγκαίρως, προλαμβανομένων τῶν ἐξῆς φθόγγων, μεταξὺ τῶν ὁποίων οὗτος, ὁ οἷονεὶ λησμονηθεὶς, παρεντίθεται. Ἡ παρενθεσις τοῦ ὑποχωρήσαντος φθόγγου δύναται νὰ γίνῃ εἰς τὴν αὐτὴν συλλαβὴν ἢ εἰς τὴν ἐξῆς ἢ καὶ εἰς ἀπωτέραν. Ἡ σειρὰ τῶν φθόγγων τῆς λέξεως μεταβάλλεται, καθὰ καὶ κατὰ τὴν προληπτικὴν μετάθεσιν φθόγγου.

α') Μετάθεσις συμφώνων.

1) Τοῦ ρ.

ἀγραδά (ἦ, Αἰτωλία) = σχισμή, οἷον μεταξὺ σανίδων, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ βράχου ἔνεκα σειμοῦ ἢ ἄλλης αἰτίας, ἀντὶ *ραγάδα - *ραγάδα*, ὃ ἐκ τοῦ ἀρχ. *ραγὰς* γεν. *ραγάδος*. Τὸ ἀρχαϊκὸν *α* εἶναι προθετικόν.

Καὶ ρῆμα δὲ *ραγάζω* ἢ *ραγάσσω* πρόκειται νὰ ὑποθέσωμεν, ἐξ οὗ καθ' ὅμοιον τρόπον τὸ *ἀγρασσω. Καὶ ἀπὸ τούτου κατὰ ρίνωσιν τὸ *γκράσσω*, ἀόρ. *ἐγκραξα* (Ρόδω) = διὰ ρήξεως ἀποσπῶμαι: «ἐγκραξε τὸ βουνό», καὶ τὸ οὐσιαστικὸν *γρασμα* = τὸ διὰ ρήξεως ἀποσπασθὲν (αὐτόθι).

ἀγρός (Πόντω) = ἀργός, βραδύς ἐκ τοῦ ἀργός.

ἀδρεύω (Καππαδ. Πόντω) = ποτίζω, ἀντὶ ἀρδεύω καὶ ἄδρεμα (αὐτόθι) ἀντὶ ἄρδεμα - ἄρδευμα.

Ἐν Ἰκάρῳ τὸ σύμπλεγμα -*ροδ* δὲν εἶναι ἀνεκτόν· διὸ μεταβάλλεται πάντοτε εἰς -*δο*-: *πεδρῖκης* < *περδῖκης*, *πέδροικα* < *πέρδικα*, *καδοιὰ* < *καρδιά*, *μπάσταδρος* < *μπάσταροδος*, *λαδοῖ* < *λαροδὶ* κ. ἄ. Βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 2, 432.

ἀκρόδωμα (τό, Σίφνω, Σύμη κ. ἄ.) ἀντὶ ἀκρόδωμα (πολλαχοῦ) = λίθος μέγας ἐκ τῶν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ τοίχου κτιζομένων, οἷονεὶ θριγκός.

ἀκουρμάζομαι (πολλαχοῦ) ἀντὶ ἀκουρμάζομαι - ἀκρομάζομαι. Ὁμοίως ἀκουρμαίνω (πολλαχοῦ) ἀντὶ ἀκρουμαιίνω, ὃ βλ. ἐν Ἰστορ. Λεξικῶ ἐν λ.

¹) Βλ. Γ. Χατζιδ., Γλωσσολ. Μελ. 1, 227 καὶ Γραμματ. 1, 342.

ἀμόργαλα παρ' Ἑσυχίῳ ἀντὶ ἀρμόγαλα = εἶδος παρασκευάσματος ἐκ γάλακτος ἀλατισμένου¹.

ἄμοχρος (Κρήτη) = ὁ μικρᾶς ἡλικίας, ὁ μήπω ἀποτελεσθεὶς εἰς ὠριμότητα, οἷον «ἄμοχρο παιδί», «ἄμοχρα βλαστάρια». Ἡ λ. αὕτη προκύπτει ἐκ τῆς ἀρχαίας μορυχὸς διὰ σιγήσεως τοῦ φθόγγου *ι* καὶ μεταθέσεως τοῦ ρ: μορυχὸς > *μορχὸς > *μοχρὸς² > ἄμοχρος.

ἀναθρήκα (ἦ, Κύπρω) = τὸ φυτὸν νάρθηξ, ἀλτέα, ἀντὶ ἀναρθήκα - νάρθηκας. Λέγεται αὐτόθι καὶ ἀναδοῖκα κατὰ τροπὴν τοῦ θ εἰς δ καθ' ἃ καὶ ἐν ἄλλοις (βλ. καὶ κατωτέρω). Ἡ μετάθεσις τοῦ ρ ἐν τούτῳ εἶναι παλαιά· ἤδη ὁ Ἑσυχίος παρέχει: «νάθραξ· νάρθηξ».

ἀσερνικὸς (Κύπρω κ. ἄ.), παρ' ὃ καὶ σερνικὸς (πολλαχοῦ) ἀντὶ ἀρσερνικὸς = ὁ ἄροην, κατὰ μετάθεσιν τοῦ ρ. Λέγεται δὲ καὶ σαρνικὸς (Μέση Εὐβοία).

βάσαρμος (ὁ, Κρήτη) = εἶδος τι ἡδυόσμου, ἀντὶ βάρσαμος - βάλσαμος. Τὸ αὐτὸ φυτὸν λέγεται αὐτόθι καὶ μπάσαλμος ἀντὶ μπάλσαμος - βάλσαμος καθ' ὑποχωρητικὴν μετάθεσιν τοῦ λ.

βόρμος (ὁ)· ἀναγινώσκειται παρ' Ἑσυχίῳ καὶ ἐν τῷ ΕΜ (205, 3) ἀντὶ βρόμος = ὁ γνωστὸς σιτώδης καρπὸς ἅμα καὶ τὸ φυτὸν (avena), ἄλλως αἰγίλωψ, κοιν. βρόμη³.

βούρβα (ἦ, Λακωνικῇ) ἀντὶ βρούβα = τὸ γνωστὸν ἄγριον λάχανον (sinapis alba), ὃ λέγεται καὶ γρούβα⁴.

βοῦρλο (τό), λέγεται κοινῶς ἀντὶ βροῦλλον, ὅπερ ἐπίσης λέγεται ἐνιαχοῦ, εἶδος φυτοῦ πλεκτικοῦ (juncus), ἀρχ. σχοῖνος ἢ θρίον. Ὁ τύπος βροῦλλον εἶναι νεοελληνικὴ ἀπόδοσις τοῦ παλαιοῦ βρούλλον⁵.

βρίθι (τό, Μεγίστη) ἀντὶ ρβίθι - ριβίθι - ρεβίθι = ὁ ἐρέβινθος.

γάβρος (ὁ, Πελοπονν. κ. ἄ.) ἀντὶ γράβος (Ἑπίρω) = εἶδος πρίνου⁶.

γούρνα (ἦ, κοινῶς) = λίθος κεκοιλασμένος, χρησιμοποιούμενος πρὸς εἰσδο-

¹) Περὶ τῆς λ. ταύτης, ἣτις ἐγένετο αἰτία παλαιογραφικῶν παραναγνώσεων, βλ. Ἀθηνᾶς 46 (1934) σελ. 213 κ. ἑ.

²) Ἐκ τούτου μορχὸς - μορχρώνω ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ σκότους. Λεπτομερέστερον περὶ πάντων τούτων βλ. Ἀθηνᾶς 45 (1933) σελ. 360.

³) Βλ. Kalitsunakis, Mittel- und neugriechisch. Erklär. σελ. 28 κ. ἑ.

⁴) Ἡ ἐτυμολογία τῆς λ. δὲν εἶναι ἐμφανής. Καθ' ἡμᾶς παράγεται ἐκ τοῦ γρουπὸς = ἐπικαμπής, ἀγκύλος, γαμπὸς κατὰ τὴν ἐξῆς σειρὰν: γρουπὸς > γρουβὸς κατ' ἀφομοίωσιν τοῦ π πρὸς τὸ ἠχηρόν· ἐκ τούτου γρουβός, ἐξ οὗ γρούβα > βρούβα· πρβ. κατωτέρω γύπη > γύβη - γούβα > βούβα. Εἶναι δὲ τὰ φύλλα τοῦ φυτοῦ τούτου ὄντως γαμπά, σγουρά.

⁵) Βλ. Kalitsunakis, ἔνθ' ἀν. 32 κ. ἑ.

⁶) Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς λέξεως βλ. Στ. Ψάλτην ἐν Ἀθηνᾶς 26 (1914) Ἀρχ. σελ. 55 κ. ἑ.

χὴν τοῦ ὕδατος παρὰ τὰς πηγὰς ἢ πρὸς ἄλλας χρήσεις, ἀντὶ *γρούνα, ὃ ἐκ τοῦ ἀρχ. «γρώνη· κοίλη πέτρα».

δερπάνι (Πόντω) ἀντὶ δρεπάνι, ἀρχ. δρέπανον καὶ δρόπανον.

δίχωρτος-η-ο (Σκύρω) καὶ **δίχουρτους** (Ἰμβρω) = ὁ ἔχων δύο χρώματα, ὁ δίχρους, οἷον «δίχωρτη—, δίχουρτη αἶγα», ἀντὶ τοῦ ἀμαρτύρου **δίχρωτος**. Τὸ δεύτερον συνθετικὸν αὐτοῦ **χρωτός**, παραγόμενον ἐκ τοῦ **χρώννυμι** ἀνεμένετο **χρωστός** (πρὸβ. **χρωστήρ**, **χρωστικός**): ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ρημάτων ἐχόντων χαρακτηριστὰ σ παράγωγά τινα ἐμφανίζονται καὶ ἄνευ τοῦ χαρακτηριστοῦ τούτου, οἷον **σώζω** - **σέσωμαι** - **ἄσωτος**, **ζώννυμι** - **ἔζωσμαι** - **ἄζωτος** παρὰ τὸ **ἄζωστος** κ. ἄ.

Ὅτι ὁπωσδήποτε ἦτο δυνατὴ ἢ ὑπαρξίς τῆς λ. **χρωτός** ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ παραγώγου **χρωτίζω** = **χρωματίζω**.

θρομύλι (τό, Κρήτη) = ὁ ἄξων περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται ὁ ἄνω λίθος τοῦ μυλῶνος, ἀντὶ **ρθομύλι** - **ὀρθομύλι** (βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 3,95 κ.έ.)

θρούνη (τό, Λατσίδα Κρήτης), οἷον «**θρούνη** δὲν ἔμεινε», ἀντὶ **ρθούνη** - **ρουθούνη** = **ρόθων**.

καδριά (ἦ, Χίω) ἀντὶ **καρδιά** - **καρδία**.

καμπρολάχανο (πολλαχοῦ) καὶ **καρμπολάχανο** (Σκύρω κ. ἄ.) ἀντὶ **κραμπολάχανο** (πολλαχοῦ) = **κραμβολάχανο** *Brassica oleracea capitata*. Σημειωτέα ἡ διττὴ μετάθεσις τοῦ ρ, παρὰ φθόγγον καὶ παρὰ συλλαβήν.

Καστερνός (Κρήτη) **Καστιρνός** ἀντὶ **Καστρινός** = ὁ κάτοικος τοῦ Κάστρου.

κερκέλλι (Κρήτη) ἐκ τοῦ **κιρκέλλι** ἀντὶ **κρικέλλι** = **κρίκος**. Ἡ μετάθεσις ἰκανῶς παλαιά· ἤδη παρ' Ἡσυχίω **κίρκος** ἀντὶ **κρίκος**.

κιρτάριν (Κύπρω) - **κιρθάριν** ἀντὶ **κριθάριν** = **κριθή**. Τὸ σύμπλεγμα **ρθ** ἐτροάπη εἰς **ρτ** καθὰ εἰς τὸ **ῆρθα** - **ῆρτα**.

κόδρα (ἦ, Χίω) ἀντὶ **κόρδα** = **χορδή**. Καὶ **κοδρίζω** ἀντὶ **κορδίζω** - **χορδίζω**.

κοκόδρειλας (Χίω) ἀντὶ **κορκόδειλας**, καὶ τοῦτο ἀντὶ **κροκόδειλος**¹.

κορκύδα (ἦ, Κρήτη) = τὰ ὑπολείμματα τοῦ πρὸς κλῶσιν παρασκευαζομένου λίνου, ἐκ τοῦ **κροκύδα**, ἀρχ. **κροκὺς** - **ύδος** = τὸ ἐξυφαινόμενον, τὸ ἀποτριβόμενον ἀπὸ τοῦ ὑφάσματος, κοιν. **ξέφτυσμα**, **ξέφτυ**.

κοτρώνι (τό), μεγεθυντικῶς **κοτρώνα** (ἦ) καὶ **κότρωνας** (ὄ, πολλαχοῦ) = ὁ ὑπὲρ τὸ χωματῶδες ἔδαφος ἐξέχων βράχος, κατὰ συνεκδοχὴν δὲ καὶ οἰοσδήποτε βράχος καὶ χειροπληθὴς λίθος (πολλαχοῦ). Ἡ λ. αὕτη παράγεται ἀπὸ τῆς ἀρχαίας

¹) Ἡ λ. αὕτη κατὰ μὲν τοὺς δοκίμους χρόνους μαρτυρεῖται σταθερῶς **κροκόδειλος**, ἀλλ' ἐν τοῖς παπύροις ἀναγινώσκειται **κορκόδιλος** καὶ **κορκότιλος**, ἐν Γλωσσαρίοις δὲ **κορκόδριλλος** καὶ ὑποκορ. **κορκοδρίλλιον**.

κρότων γεν. κρότωνος, ἥτις ἀπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ κυνοροαῖστοῦ ἐξειλίχθη εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ καρποῦ κίκεως διὰ τὴν ὁμοιότητα πρὸς ἐκεῖνον καὶ ἀκολούθως εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ φυτοῦ τοῦ παράγοντος τὸν καρπὸν τοῦτον¹.

Πρὸς κατανόησιν τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀρχαίας σημασίας εἰς τὴν νέαν εἶναι ἀνάγκη νὰ κατανοηθῇ ἡ παρ' Ἑσυχίου γλῶσσα:

«κροτόνη τὸ ἐπιγινόμενον τοῖς δένδροις, μάλιστα τῇ ἐλαίᾳ».

Ὁ Schmidt ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἑσυχίου ὑποσημειοῦται «Inexplicabile iudice Lobeck Proll. p. 230». Καὶ ἐν τῷ Θεσαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἀναγινώσκειται: «Κροτόνη ἢ, Hesychio auctore Vitium est τὸ ἐπιγινόμενον τοῖς δένδροις, μάλιστα τῇ ἐλαίᾳ. Meminit huius Theophr. H. P. 1, 8, 6 addens a quibusdam nominari πρέμνον et γόγγρον».

Ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι τοσοῦτον ἀμήχανον. Εἰς τὰς ἐλαίας, καὶ μάλιστα τὰς γεγηρακυίας, ἐπιφύονται πρὸς τὴν ρίζαν καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ κορμοῦ, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὰς ἐξεχούσας τοῦ ἐδάφους παρὰ τὸν κορμὸν ρίζας ἐξογκώματά τινα ἐμφερῆ πρὸς τοὺς κρότωνα, ὅταν οὗτοι εἶναι προσπεφυκότες εἰς τὸ δέσμα ζώου τινός, οἷον κυνός. Ὀνομάζονται δὲ ταῦτα καὶ πρέμνα ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου· ὑπὸ τὴν σημασίαν δὲ ταύτην κεῖται τὸ ἐπίθετον *πρεμνώδης* εἰς τὴν ῥῆσιν τοῦ Θεοφράστου (Αἰτ. Φυτ. 1,3,3) «ἢ παραβλάστησις τῶν τοιούτων διὰ τὸ *πρεμνώδη* καὶ συνεστραμμένην πως εἶναι τὴν ρίζαν», ἔτι δὲ (Ἱστορ. Φυτ. 4, 10, 5) «ἢ δὲ ρίζα τοῦ κυπέρου πολὺ τι τῶν ἄλλων παραλλάσσει τῇ ἀνωμαλίᾳ, τῷ τὸ μὲν εἶναι παχὺ τι καὶ σαρκῶδες αὐτῆς τὸ δὲ λεπτὸν καὶ ξυλῶδες... φύεται γὰρ ἀπὸ τοῦ *πρεμνώδους* ἑτέρα λεπτή...».

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ῥήσεις ταύτας τὸ *πρεμνώδες* δηλοῖ τὸ σαρκῶδες καὶ ἐξωγκωμένον· οὐδόλως ἄρα παράδοξος εἶναι ἡ χρῆσις τοῦ ὀνόματος *πρέμνον* ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἐπιφύματος, τοῦ ἐξογκώματος.

Ἀλλὰ καὶ γόγγρος καλεῖται τοῦτο κατὰ τὸν Θεόφραστον ἐνθ' ἀνωτέρω. Μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Ἑσυχίος λέγων: «γόγγρος... καὶ ἡ γογγρώδης τῆς ἐλαίας ἔκφυσις...».

Καὶ ἡ μὲν προσηγορία τοῦ ἐκφύματος τούτου *πρέμνον* εἶναι αὐτόδηλος, διότι δίκην πρέμνου, ἥτοι ἀποκεκομμένου βλαστοῦ ἐξέχει, ἡ δὲ προσηγορία γόγγρος φαίνεται πως αὐθαίρετος, διότι δὲν δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἀπὸ ποίας ὁμοιότητος πρὸς τὸν ἰχθὺν τοῦτον παρήχθη ὁ πρῶτος εἰπών.

Πρὸς τὴν σημασίαν ταύτην τοῦ ὀνόματος γόγγρος στοιχεῖ καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ

¹) Περβ. καὶ Φ. Κουκουλέν ἐν Ἀθηνᾶς 30 (1919) Ἀρχ. 33.

παράγωγον γογγρώνη, ὃ καθ' Ἡσύχιον σημαίνει «ἀπόστημα ἐν φάρυγγι», κατὰ δὲ τὸν Γαληνὸν (lex. p. 454) βρογγοκήλη.

Καὶ ἡ παραγωγή δὲ τοῦ γογγρώνη ἐκ τοῦ γόγγρος δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν τοῦ κροτώνη (παρὰ Θεοφράστῳ ἐνθ' ἄν.) ἐκ τοῦ κρότων.

Κατὰ ταῦτα, νοουμένης τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως ὑπὸ τὸν τύπον κροτώνη ὡς πρεμνώδους ἐκφύματος τῆς ἐλαίας, νοεῖται καλῶς καὶ ἡ ἐννοια τοῦ βράχου ὡς ἐξαναστήματος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ συνεκδοχικῶς τοῦ οἰουδήποτε βράχου καὶ τοῦ λίθου. Φαίνεται δ' ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ βράχου σημασίᾳ τῆς λ. εἶναι παλαιότητα· διότι κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον (ἐν λ.) ἡ ἐν Ἰταλία ἀρχαία Ἑλληνικὴ πόλις Κρότων «τὸ ὄρος σημαίνει, ὅθεν Αἴσαρος ρεῖ ποταμός».

Καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο διὰ μεταθέσεως τοῦ ρ κατέστη Κόρων, ὡς ἀναγινώσκεται παρὰ Πτολεμαίῳ (3, 1, 48)· ἔτι δὲ δι' ἀπωτέρας μεταθέσεως Κοτρώνη παρ' Ἀννη τῆ Κομνηνῆ (Ἀλεξ. 1, 43, 4 ἐκδ. Reiffersch).

Καὶ ἡ τοῦ φυτοῦ προσηγορία κροτωνία λέγεται ἐνιαχοῦ (Κύπρω κ. ἄ.) κρουτουριά καὶ κατὰ μετάθεσιν τοῦ ρ κουρουριά¹.

κουρλόγους (ὄ, Θάσω) ἀντὶ κρουλόγους (αὐτόθι). Τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ κρουλόγος > κρουυλόγους κατὰ σίγησιν τοῦ ἀτόνου ι (υ).

κουρνάρι (τό, ἐνιαχοῦ) = ὁ μετὰ στρόφιγγος αὐλός, δι' οὗ ἐπιτρέπεται ἢ διακόπτεται ἡ ροὴ ὑγροῦ τινος, ἀντὶ κρουρνάρι, ὃ ὑποκοριστικὸν τοῦ κρουρός.

κουρσία (τά, Τραπεζοῦντι) ἀντὶ κροσσία = κροσσοί. Ἡ μετάθεσις τοῦ ρ ἱκανῶς παλαιά, διότι ἀναγινώσκεται κροσωτή ἀντὶ κροσσωτή ὡς διάφορος γραφὴ παρὰ Λυκόφρονι· βλ. λ. ἐν Λεξικῷ Liddell-Scott τῆς νεωτάτης ἐκδόσεως.

κουρταλῶ (πολλαχοῦ)· ἐπὶ ὑγρῶν, ἀναταράττω καὶ ἀναταράττομαι, ἀντὶ κρορταλῶ ἐκ τοῦ κρορταλῶ = πλήττω τὰ κρόταλα, προκαλῶ ἦχον ὡσεὶ διὰ κροτάλων.

κουρφός (πολλαχοῦ) ἀντὶ κρουρφός - κρυφός.

λαδρι (τό, Χίω) ἀντὶ λαρδι = τὸ χοίρειον λίπος τοῦ δέρματος.

λαίμαργος (Ρόδω) = γαστρίμαργος, λίχνος, ἀντὶ λαίμαργος (προβ. λαίρμαργος).

μακουρλός (Ἰμβρω, Σκύρω) = ἐπιμήκης, καὶ ρῆμα μακουρλεύω = ποιῶ τι ἐπιμηκέστερον, ἀντὶ μακρουλός - μακρουλεύω.

μετερτίκι (Λακεδαίμονι) = ποσότης ἐλαιῶν προωρισμένων πρὸς ἐκθλίψιν, ὅσας ἐφ' ἅπαξ μία μηχανὴ δύναται νὰ ἐκθλίψῃ, ἀντὶ μετρητίκι - μετρητίκι(ον), ὃ ἐκ τοῦ μετρητικός· καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ μετρητής². Ἡ μεταβολὴ τοῦ ηρ - ιρ εἰς ερ ἔχει κανονικῶς.

¹) Βλ. Γενναδίου, Λεξ. Φυτολ. σελ. 574.

²) Ὅτι τὸ μετρητής παραδίδεται ὡς μέτρον ὑγρῶν παρὰ τοῖς παλαιοῖς οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν· πιθανώτατα βραδύτερον ἐχρησιμοποιήθη καὶ ἐπὶ στερεῶν.

ῥσπιρα (τά, Καθενοῖς Εὐβοίας) ἀντὶ ῥσπρια.

πιργιόνι (τό, Σκύρω κ. ἄ.) = τὸ ἔργαλειὸν πρίων, ἀντὶ *πιργιόνι* - *πριόνι*.

πιρνάρι (τό, πολλαχοῦ) καὶ **περνάρι** (ἐνιαχοῦ) κατὰ τροπὴν τοῦ *ιρ* εἰς *ερ* (προβ. *ξηρός* - *ξερός*, *μοιράδι* - *μεράδι* κ. ἄ.) ἀντὶ *πρινάρι* = τὸ ἄγριον δένδρον *πρίνος*, ὅπερ κοινότερον λέγεται *πουρνάρι*. Ὁμοίως *πιρνοκόκκι* καὶ *περνοκόκκι* ἀντὶ *πρινοκόκκι*.

πουραύλιο - **ποραύλιο** (Κυθήριος) = ὁ πρὸ τῆς οἰκίας χῶρος, ἀντὶ *προαύλιο(ν)*.

πουρκιά (τά, Σμύρνη) ἀντὶ *προυκιά* (αὐτόθι) ἐκ τοῦ *προικιά* = ἡ προίξ.

πουρνό (τό, πολλαχοῦ) = ἡ πρωία, ἀντὶ *προυνό, ὃ ἐκ τοῦ *πρωνό* - *πρωινό* κατ' ἐκθλιψιν τοῦ *ι*¹.

Σκόδρα (ἡ) πόλις τῆς Ἰλλυρίας, ἥδη παρὰ Πτολεμαίῳ ἀντὶ τοῦ παλαιότερου *Σκόρδα*, παρὰ Πολυβίῳ.

σκόδρο (τό, Χίῳ) ἀντὶ *σκόροδο* - *σκόροδον*.

τερλός - **τερλαίνω** - **τέρλα** (πολλαχοῦ) ἀντὶ *τρελός* - *τρελαίνω* - *τρέλα* ἢ *τρελλός* κτλ. Ἡ ἔτυμολογία τῆς λ. ἄγνωστος.

φαρδὺς (ἥδη μεσαιωνικόν) = πλατύς, ἀντὶ *φραδὺς* ἐκ τοῦ *εὐφραδῆς* - *εὐφραδέω*, δι' οὗ ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ πλάτους τῶν λόγων ἐδηλώθη συνεκδοχικῶς τὸ πλάτος τῶν πραγμάτων². Καὶ κατὰ περαιτέρω μετάθεσιν *φαρδὺς* (Χίῳ).

φεργάδα (ἡ, πολλαχοῦ) ἀντὶ *φρεγάδα*, ὃ ἐκ τοῦ Ἑνετικοῦ *fregata* = εἶδος παλαιότερου πολεμικοῦ πλοίου.

φουρκάλι (Κύπρω) = τὸ σάρωθρον, ἀντὶ *φρουκάλι* - *φροκάλι* - *φλοκάλι* - *φιλοκάλι* καὶ *φουρκαλῶ* - *φουρκάλημαν* (αὐτόθι), περὶ ὧν βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 1, 105.

φουρνία (ἡ, Μέση Εὐβοία) ἀντὶ *φρουρνία* - *φρῦνος*.

φουῤῥτα (τά, Πάρω) = αἱ ὀπῶραι, ἀντὶ *φροῦτα*.

φύργανο (τό, Τριπόλει) ἀντὶ *φρύγανο(ν)* = προσάναμμα κττ. καὶ *φυργανίζω* ἀντὶ *φρυγανίζω* ἐπὶ ἄρτου = μεταβάλλω εἰς διπυρίτην. Καὶ *φουρκανίδες* - *φουργανίδες* (Κατσαρώνι Καρύστου) = οἱ ἀπεξηραμμένοι κλάδοι δένδρων, ἀντὶ *φρυγανίδες*.

2) Τοῦ β.

νίγευσαι - **νίγεβσαι** παραδίδεται ὑπὸ τοῦ χειρογράφου, ἐκδίδεται δὲ ὑπὸ Hesseling-Pernot ἐν τοῖς Ἑρωτοπαιγνίοις (σελ. 28, στ. 329) *νίβγεσαι* ἄνευ ἀνάγκης· διότι ὁ παραδιδόμενος τύπος ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ κανονικοῦ κατὰ μετάθεσιν τοῦ συμφώνου β.

¹) Βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 1, 242.

²) Βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἑπετηρ. Πανεπιστ. 3 (1907) 94 κ. ἑ.

3) Τοῦ δ.

λοιδοριὰ (ἦ)· τὸ δένδρον, τὸ ὁποῖον, ἀρνούμενων πάντων τῶν ἄλλων, παρέσχε τὸ ξύλον αὐτοῦ πρὸς κατασκευὴν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ κατὰ δημόδη παράδοσιν, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου¹. Χαρακτηρίζει δ' αὐτὴν ἐπιστημονικῶς οὗτος: Δρυὺς ἀειθαλής, *Quercus ilex*. Καὶ ὁ Πολίτης δὲ ἐν *Παραδόσει* (σελ. 784) λέγει: «Ἡ λοιδοριὰ εἶναι εἶδος ἀειθαλὲς δρυός, ἡ δρυὺς ἀρία, κοινῶς *ἄρια* ἢ *ἀριὸς* (*quercus ilex* L.)».

Εἶναι περιεργον ὅτι ἡ λέξις αὕτη, καθὰ καὶ ἡ παράδοσις, οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν μαρτυρεῖται, ἡ δὲ τοιαύτη ὀρθογραφία αὐτῆς δηλοῖ ὅτι οἱ οὕτω γράφοντες ἢ τοῦλάχιστον ὁ πρῶτος γράψας συνέδεσεν αὐτὴν πρὸς τὸ ρῆμα *λοιδορεῖν* διὰ τὴν παράδοσιν ὅτι τὸ δένδρον τοῦτο «ἐστιγματίσθη διὰ φοβεροῦ ἀναθέματος... καὶ παρεδόθη εἰς τὰς ἀράς τῶν αἰώνων».

Ἄλλ', ὡς ἡμεῖς πιστεύομεν, οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν ἡ προσηγορία τοῦ φυτοῦ πρὸς τὴν παράδοσιν. Τὸ ὄνομα τοῦτο *λυδοριὰ* (οὕτω γράφομεν ἡμεῖς) παρήχθη ἐκ τοῦ *δρυὺς ἀρία* > *δρυαριὰ*² καὶ κατ' ἀνομοίωσιν *δλυαριὰ* (προβ. *Γρηγόρις* > *Γληγόρις*) καὶ κατὰ μετάθεσιν τοῦ ἀρκτικοῦ δ: *λυδαριὰ* - *λυδοριὰ*³, τοῦ συμπλέγματος -αρ- τραπέντος εἰς -ορ ἴσως κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *λοιδορεῖν*.

4) Τοῦ λ.

βάλτος (ὁ, κοινῶς) = τόπος καλυπτόμενος ὑπὸ ἀβαθῶν ὑδάτων ἢ ὄλως πηλώδης, ἀντὶ *βλάτος* (Κρήτη), ὃ ἐκ τοῦ Σλαβικοῦ *blato*, αὐτὸ τοῦτο δηλοῦντος.

κουβλί (Hess.-Pern. Ἐρωτοπαιγν. σελ. 69 στ. 60.61) καὶ *κουλβί* (Ἄνδρω, Ἰμβρω) ἀντὶ *κλουβί* = κλωβός, οἶον τῶν πτηνῶν. Σημειωτέα ἡ ὑποχώρησις τοῦ λ παρὰ φθόγγον καὶ παρὰ συλλαβήν.

5) Τοῦ μ.

ζαμνίν (Κερασοῦντι) = σμηῆνος μελισσῶν, ἀντὶ *ζμανίν* - *σμανίον* - *σμηνίον* κατὰ μετάθεσιν τοῦ μ⁴.

6) Τοῦ ν.

«**τεθνία**· γαστριμαργία πολλή». Οὕτω παραδίδεται ἡ γλῶσσα αὕτη ὑπὸ τοῦ

¹) Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου, Βίος καὶ ἔργα, 3, σελ. 257.

²) Τὸ ε τοῦ *δρυὺς ἀειθαλής* διὰ τὴν σύνθεσιν.

³) Περὶ τῆς εἰς τὴν λέξιν ταύτην ἀναφερομένης παραδόσεως βλ. Στίλπωνα Κυριακίδην ἐν *Λαογραφ.* 7 (1923) σελ. 266 κ. ἐ.

⁴) Βλ. Ἰωάνν. Γ. Βαλαβάνην ἐν *Ἀρχαίοις Συλλόγου Κοραῆ Γ'*, 6.

Ἑσυχίου· ὁ δὲ ἐκδότης αὐτοῦ Schmidt παρατηρεῖ «recte Mus(surus) *τενθεία*».

Ἡ ὀρθῶς ἔχουσα λέξις εἶναι ὄντως *τενθεία*, παραχθεῖσα ἐκ τοῦ ῥήματος *τενθεύω*, ὃ ἐκ τοῦ *τένθης* = γαστροίμαργος, λίχνος. Ἄλλ' ἦτο δυνατώτατον τὸ *τενθεία* τοῦτο νὰ ἀπαγγελθῇ *τεθνεία* καθ' ὑποχώρησιν τοῦ ν' ὅθεν μόνον ἢ παραλήγουσα πρέπει νὰ ἀποκατασταθῇ ὀρθογραφικῶς¹.

7) Τοῦ σ.

ἀπιστιὰ (ἦ, Μυκόνω) = τὸ φυτὸν ἄψινθος, ἀντὶ ἀπισθιά - ἀψιθιά κατὰ μετάθεσιν τοῦ ἐν τῷ διπλῷ φθόγγῳ ψ ἐνυπάρχοντος σ. Τὸ θ ἐτροάπη εἰς τ διὰ τὴν μετὰ τοῦ σ συμπλοκὴν: σθ > στ.

λημουνησμένα (Μακεδ.) ἀντὶ *λησιμουνημένα* - *λησιμονημένα*, οἷον «περασμένα *λημουνησμένα*», κατὰ μετάθεσιν τοῦ σ ὑπὲρ συλλαβὴν.

παστρεύω (κοινῶς) ἀντὶ *σπαρτεύω* = καθαρίζω διὰ σπάρτου, καὶ ἐν γένει καθαρίζω, κατὰ μετάθεσιν τοῦ σ καὶ οἶονεὶ ἀνάταξιν τοῦ συμφώνου ρτ εἰς τρ πρὸς εὐκόλον συνδυασμὸν αὐτῶν μετὰ τοῦ σ. Τὸ δὲ *σπαρτεύω* ἐκ τοῦ ὀνόματος *σπάρτον* (*Spartium junceum*)².

τρίσποδο (τό, Κρήτη) = ἡ κλίνη, ἀντὶ *στρίποδο* - *τροίποδο*.

φασκ - ἀντὶ *σφακ* -. Εἰς λέξεις τινάς, εἰς τὰς ὁποίας παρατηρεῖται ἡ σύμπτωσις τῶν φθόγγων *σφακ* - μεταβάλλονται οὔτοι εἰς *φασκ* - οἷον *σφάκος* καὶ *φάσκος*³ ἑλελίσφακος καὶ ἑλελίφασκος, *σφάκελος* καὶ *φάσκελο*⁴ καὶ ἐκ τούτου *σφακελώνω* καὶ *φασκελώνω*.

8) Τοῦ χ.

βραχνός (κοινῶς) ἀντὶ *βρανχός* - *βραγχός*.

λιχτρος (ὁ, Λιβυσίω Λυκίας) = τὸ φρέαρ, ἐκ τοῦ *λεχτρος* διὰ τὴν κώφωσιν τοῦ ε ἀντὶ *χλειτρος* κατὰ μετάθεσιν τοῦ χ. Τὸ δὲ *χλειτρος* τοῦτο ἀνάγεται εἰς

¹) Περὶ τοῦ *τένθης*, *προτένθης*, *τενθεύω*, *προτενθεύω* βλ. Blaydes εἰς Ἀριστοφ. Νεφ. στ. 1198.

²) Πρβ. Κοραῆ Ἄτ. 1, 289 κ. ε. ἐνθα λέγεται: «Ἀπὸ τὰ σπάρτα (*genets*), ἐκ τῶν ὁποίων, συνδεομένων, γίνεται ἡ λεγομένη *φιλοκαλία* (χυδ. *φροκαλία* *balai*) ἐσημάτισαν πρῶτον ῥῆμα *σπαρτεύω*, ἡγουν *σαρόνω*...» Ἄλλ' ὅμως τὸ σπάρτον δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς σάρωθρον διὰ τὴν ἀπαλότητα αὐτοῦ, τούναντίον δὲ χρησιμοποιεῖται ὡς μέσον τριβῆς διὰ τὸ ἰνώδες αὐτοῦ, ὡς συνάγεται καὶ ἐκ τῶν *Γεωπονικῶν* (Beckh. 1895) σελ. 93 (3,9): «τὰ ἀγγεῖα δέ, εἰς ἃ ἐκ τῶν πίθων ὁ οἶνος μεταφέρεται, *σπάρτω* *χρη* *τριβεῖν* *καὶ* *καθαίρειν*». Πρβ. καὶ Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 1, 327.

³) Ὅτι ἡ σημασία δὲν συμπίπτει ἀπολύτως (*σφάκος* = ἑλελίφασκος, *φάσκος* = παράσιτον τῆς δρυός) οὐδὲν σημαίνει ἡ λ. εἶναι ἡ αὐτή.

⁴) Περὶ τῆς λ. ταύτης βλ. Ν. Πολίτην ἐν Λαογραφ. 4, 601 κ. ε.

τὸν τύπον *φλετροῦ - φρετροῦ - φρέαρο*, περὶ οὗ βλ. Στυλ. Καψωμένον ἀνωτέρω σελ. 63.

λουχιρός (Χαλκιδικῆ) = πλήρης χλόης, οἷον «λουχιρός τόπους», ἐκ τοῦ λοχερός διὰ τὴν κώφωσιν τῶν ἀτόνων ο καὶ ε, ἀντὶ χλοερός.

9) Τοῦ **μ** ἅμα καὶ τοῦ **ν**.

«**νεμονηία** mira forma cretica pro νεομηνία...., quam tuetur Νεμονήιος (τοῦ 3^{ου} αἰ. πρὸ Χριστοῦ) ἀντὶ Νεομήνιος»¹. Οὕτως ὁ Herwerden ἐν τῷ *Lexicon Suppletorium* ἐν λ. Ἐν δὲ τῇ Γραμματικῇ τοῦ Brugmann - Thumb σελ. 160 ἀναγινώσκειται «περιεργότατον εἶναι τὸ Κρητ. νεμονηία = νεομηνία, εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ὁποίου ἄλλη τις λέξις πιθανῶς συνήρογησεν». Ἐν δὲ τῇ Γραμματικῇ Schwyzer 1, 268 πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ νεμονηία ὑποτίθενται οἱ τύποι *νεμομηνία *νεμοηνία. Καθ' ἡμᾶς οὔτε λέξις τις ἐπέδρασεν εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ τερατώδους τούτου τύπου οὔτε διάμεσοι τύποι εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῶσιν. Αἰτία εἶναι ἡ ἀπηνῆς ἀπόκλισις, ἣτις ἐνταῦθα, ἐπισκοτηθείσης τῆς συνειδήσεως τῶν συνθετικῶν τῆς λέξεως μερῶν νέος καὶ μήνη, ἐξεδηλώθη διὰ τῆς προληπτικῆς μεταθέσεως δύο συγχρόνως συμφώνων, τοῦ μ καὶ τοῦ ν (πρβ. ὅσα κατωτέρω, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς Ἀντιμεταθέσεως, λέγομεν περὶ τοῦ *δανλαριά, ρουκουλάω κ. ἄ.*)

Τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα παραθέτει ὁ Γ. Χατζιδάκις ἐν τῇ Γραμματικῇ αὐτοῦ ὡς παραδείγματα μεταθέσεως ὅλης συλλαβῆς πάντως ἐκ παραδρομῆς ἢ μετεωρίας².

β') Μετάθεσις τοῦ **ι**.

ἀδηόνι (ἐνιαχοῦ) ἀντὶ ἀηδόνι = ἀηδών.

ἀλιάδα (ἠ, Σίφνω) = ἀγελάς, ἀντὶ ἀγλάδα - ἀελάδα - ἀγελάδα.

γάδιαρος καὶ **γαδιούρι** (ἐνιαχοῦ) ἀντὶ γάιδαρος καὶ γαιδούρι = ὁ ὄνος.

γούξιωμα (Κρήτη) = στενάζω, δεινολογοῦμαι, ἀντὶ γουίξιωμα - γουίζω, ὃ ἐκ τοῦ βουίζω - βοίζω παρὰ τὸ βοῶ, καθὰ ἀκονίζω παρὰ τὸ ἀκονῶ³.

¹) Μαρτυρεῖται καὶ ἐκ Τεγέας Νεμονεῖος ὡς κύριον ὄνομα· δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ Νεμονηῖος. Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι αἱ τοιαῦται μεταβολαί, συνήθεις οὔσαι εἰς τὴν λαλουμένην γλῶσσαν, δὲν ἦσαν σπάνιαι παρὰ τοῖς παλαιοῖς.

²) Βλ. Γ. Χατζιδ. Γραμματικῆς 1, 521. Εἶναι περιεργόν ὅτι ὁ σοφώτατος καὶ ὀξύτατος οὗτος γλωσσολόγος παρέχει ἐνταῦθα κανόνα ἀνακόλουθον ἥτοι διδάσκει: «Ἄλλοτε μετατίθεται τὸ φωνῆεν καὶ τὸ σύμφωνον ὁμοῦ, ἥτοι ὅλη συλλαβή...», ἀκολουθοῦσι δὲ τὰ δύο ἀνωτέρω παραδείγματα καὶ ἐπὶ τούτοις ἄλλα, εἴκοσι τὸ ὅλον, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸν κανόνα. Ἀντὶ Νεμονηῖος εἶναι τετυπωμένον παρὰ Χατζιδάκι Νεμεονηῖος πάντως κατὰ λάθος τυπογραφικόν, διότι ἐν οὐδενὶ λεξικῷ ἀναγινώσκειται ὁ τύπος οὗτος.

³) Παρὰ τὸ βοῆ ἐλέχθη καὶ γοῆ, ἐξ οὗ τὸ Κρητικὸν ἐπιφώνημα ἐγὼ καὶ ἐγούη· ὅθεν ὁ τύπος γουίζω δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ καὶ ὡς ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ἐπιφωνήματος τούτου προελθόν.

δειοποιῶ (ἐνιαχοῦ) ἀντὶ εἰδοποιῶ.

δείωλο (Νισύρω) ἐπὶ ἀνθρώπου = ἰσχνός, ἄσχημος, ἀντὶ εἶδωλο(ν).

διές (Θράκη, Κωνσταντινουπόλει) ἀντὶ ἰδές - ἰδέ (βλ. κατωτέρω).

Θιάκι (τὸ) ἀντὶ Ἰθάκι - Ἰθάκη.

πρώμιος (Μήλω) = ὁ πρὸ τῆς ὥρας, ὁ ἐγκαιρότερος, ἀντὶ πρώμιος.

πώειθῆκε καὶ **πωειμένος** (πολλαχοῦ) ἀντὶ εἰπώθηκε = ἐλέχθη, εἰπωμένος = εἰρημένος (βλ. κατωτέρω).

Δι' ὑποχωρητικῆς μεταθέσεως τοῦ *ι* ἐξηγήθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Γ. Χατζιδάκι ἡ νεωτέρα κατάληξις - ἐνλος, πετρένλος, σιδερένλος, χωματένλος κττ. ἐκ τῶν πετρέινος, σιδερέινος, χωματέινος, τῆς καταλήξεως - ἐίνος ἀποσπασθείσης ἀπὸ ὀνομάτων, ἐν οἷς τὸ *ε* ἀνῆκεν εἰς τὸ θέμα αὐτῶν, οἷον *πιελέα - πιελέ-ινος*, *κρανέα - κρανέ-ινος*, *μηλέα - μηλέ-ινος* κττ.¹

Καὶ ἐν τῇ συνεκφορᾷ ἐνίοτε, ὅταν τὸ ἀρχικὸν *ι* μεταβάλλεται εἰς ἡμίφωνον ἔνεκα τοῦ ληκτικοῦ φωνήεντος τῆς προηγουμένης λέξεως, μετατίθεται ὑποχωρητικῶς, οἷον *ῥὰ ἰδοῦμε > ῥὰ διοῦμε*, *ῥὰ ἰδηῖτε > ῥὰ διηῖτε* κατ' ἀναλογίαν τούτων λέγεται καὶ *διέ - διές* ἀντὶ *ιδέ - ιδές*, *διέτε* ἀντὶ *ιδέτε*. Ἐπίσης λέγεται: «τοῦ τό' χω πωειμένο» παρὰ τό' «τοῦ τό' χω εἰπωμένο» καὶ *πώειθῆκε* παρὰ τὸ *εἰπώθηκε*².

γ) Τύποι τῆς αὐτῆς λέξεως ἐκ ποικίλων μεταθέσεων.

Ἐκ τῆς αὐτῆς λέξεως εἶναι δυνατὰ ποικίλαι μεταθέσεις, οἷον πλὴν τῆς προληπτικῆς καὶ ὑποχωρητικῆς, πλὴν τῆς παρὰ φθόγγον καὶ ἄλλη παρὰ συλλαβὴν ἢ ὑπὲρ συλλαβὴν. Ἀλλὰ καὶ περαιτέρω μεταθέσεις εἶναι δυναταί, ἥτοι εἰς τὸν ἤδη διὰ μεταθέσεως σχηματισθέντα τύπον ἄλλη μετάθεσις καὶ ἄλλη εἶναι δυνατή. Οἷον:

Διὰ μεταθέσεως τοῦ *ρ* ὅτε μὲν προληπτικῶς, ὅτε δὲ ὑποχωρητικῶς προέκυψαν ποικίλοι τύποι ἐκ τοῦ ρήματος **ἀφακράζομαι**. Τὸ ρῆμα τοῦτο εἶναι σύνθετον ἐκ τῆς προθέσεως ἀπὸ ὑπὸ τὸν τύπον *ἀφ* - καὶ τοῦ ρήματος *ἀκράζομαι* προελθόντος ἐκ τοῦ *ἀκροάζομαι* κατὰ σίγησιν τοῦ φθόγγου *ο* τῆς δευτέρας συλλαβῆς διὰ τὴν ἰσχυροτέραν φύσιν τοῦ ἐπιφερομένου *α* καὶ δὴ τονουμένου.

Ἐκ τοῦ *ἀφακράζομαι*, ἀναπτυχθέντος τοῦ λεγομένου ἀλόγου ἐνρίνου εἰς τὴν προπαραλήγουσιν, προῆλθεν ὁ τύπος *ἀ)φακράζομαι*, ἐξ οὗ κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ *ρ* προῆλθεν ὁ τύπος *ἀ)φραγκάζομαι*. Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ

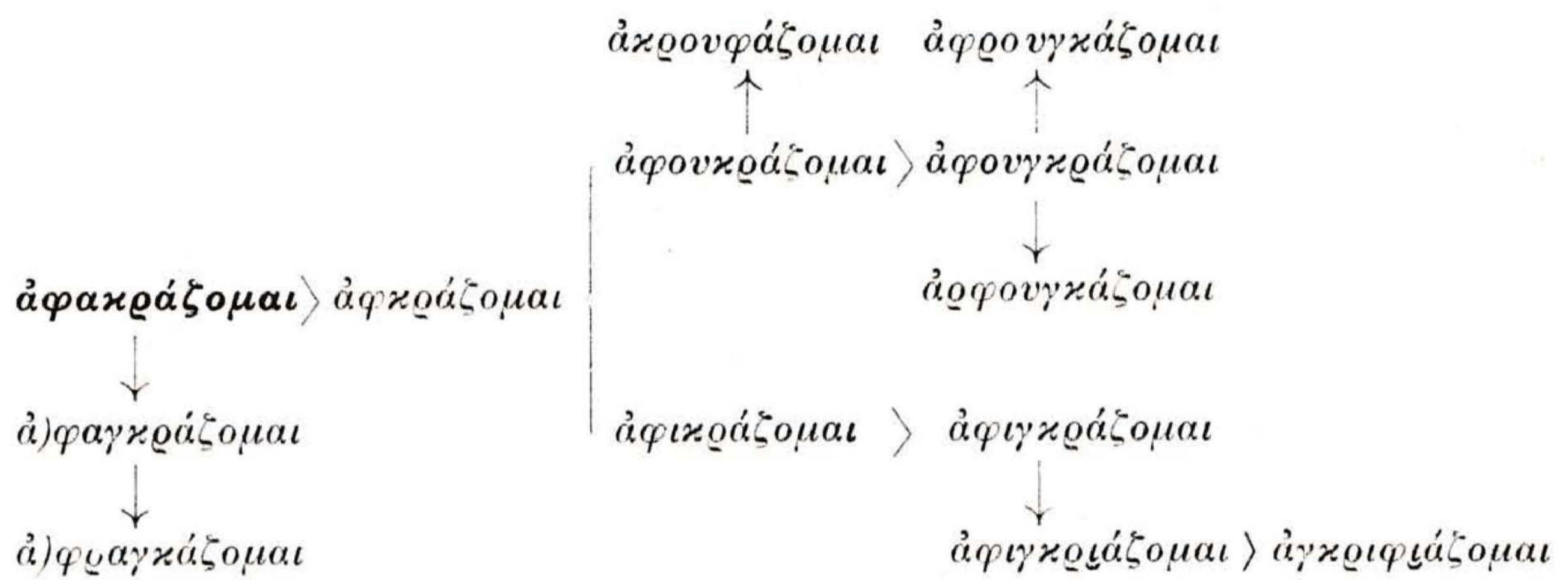
¹) Βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 2,117 κ. ἐ. Einl. 181. P. Kretschmer, Lesb. Dial. 125 κ. ἐ. K. Dieterich Sudl. Spor. 72 κ. ἐ.

²) Βλ. Γ. Χατζιδ., Γλωσσολ. Μελ. 1, 228. P. Kretschmer ἐνθ' ἀν.

ἀρχικοῦ τύπου ἀφακράζομαι προῆλθε κατὰ τὸν νόμον τοῦ Kretschmer ὁ τύπος ἀφκράζομαι, ἔξ οὗ κατ' ἀνάπτυξιν τοῦ συνοδίτου φθόγγου ου καὶ ι προῆλθον οἱ τύποι ἀφουκράζομαι καὶ ἀφικράζομαι. Ἀναπτυχθέντος δὲ καὶ εἰς τούτους τοῦ ἀλόγου ἐνρίνου προῆλθον οἱ τύποι ἀφουγκράζομαι καὶ ἀφιγκράζομαι. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ ἀφουγκράζομαι προέκυψαν κατὰ μετάθεσιν τοῦ ρ οἱ τύποι ἀφρουγκάζομαι καὶ ἀρφουγκάζομαι, ἐκ δὲ τοῦ ἀφιγκράζομαι ὁ τύπος ἀφιγκριάζομαι. Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ τύπου ἀφουκράζομαι προῆλθε κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων φ καὶ κρ ὁ τύπος ἀκρουφάζομαι (Ἀθηνᾶς 25, 211) ἐκ δὲ τοῦ τύπου ἀφιγκριάζομαι κατ' ἀντιμετάθεσιν τοῦ φ καὶ τοῦ συμπλέγματος γκρ ὁ τύπος ἀγκριφιάζομαι (Σερίφω, Λακωνικῇ).

Καὶ ἐκ τοῦ ἀρχαίου τύπου ἀκροῶμαι, συντεθέντος μετὰ τῆς προθέσεως ἀπὸ ὑπὸ τὸν τύπον ἀφ-, προέκυψε τὸ ρῆμα ἀφακροῦμαι – ἀφκροῦμαι, ἔξ οὗ ἀφουκροῦμαι καὶ ἀφικροῦμαι. Ἐκ τούτων κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ ρ προῆλθον οἱ τύποι ἀφρουκοῦμαι (Κρήτη) καὶ ἀφρικοῦμαι (Καππαδοκία).

Ἐπίσης διὰ μεταθέσεως τοῦ ρ ὅτε μὲν προληπτικῶς, ὅτε δὲ ὑποχωρητικῶς, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων μεταβολῶν φωνητικῶν καὶ ἀναλογικῶν προέκυψαν ποικίλοι τύποι ἐκ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος *κάτοπρον*¹. Ὁ Κρητικὸς τύπος *καρφύχτης*, ὁ ἐν Μυκόνῳ ἀκουόμενος *καρούφτης*, ὁ Λιβυσσιακὸς *καρφέτης*, ὁ Εὐβοϊκὸς *καθερέφτης*, ὁ Ποντιακὸς *καρφύτρα* πλὴν τῆς ἀρκτικῆς συλλαβῆς *κα-* οὐδεμίαν ἄλλην συλλαβὴν ἢ πλοκὴν φθόγγων ἔχουσι τὴν αὐτήν· διὸ μόλις παρέχουσι τὴν ὑπόνοιαν ὅτι εἶναι ἀδελφοὶ τύποι, παράγωγοι τοῦ αὐτοῦ πρωτοτύπου. Καὶ ὅμως ἡ λεπτομερὴς παρακολούθησις τῶν μεταβολῶν ἐκάστων οὐδεμίαν καταλείπει ἀμφιβολίαν περὶ τῆς γενέσεως τῶν λέξεων τούτων.

Οὕτω, τὸ *κάτοπρον* μαρτυρεῖται καὶ *κάτροπρον*² κατὰ προληπτικὴν μετά-

¹) Περὶ τῶν τύπων τῆς λ. ταύτης βλέπε καὶ P. Kretschmer, der heutige Lesbische Dialekt σελ. 101 κ. ἔ. 158, καὶ Γ. Χατζιδάκι, Γενικῆς Γλωσσικῆς σελ. 75 κ. ἔ.

²) Βλ. Meisterhans - Schwyzer, Gramm. Attich. Inschr. σελ. 80 κ. ἔ. προβ. καὶ Kretschmer ἐνθ' ἄν. 102.

θεσιν τοῦ ρ ἤδη τὸν 4^{ον} π. Χ. αἰῶνα καὶ κάθοπτρον τὸν 10^{ον} μ. Χ. αἰῶνα¹, ἔνθα τὸ θ ἔχει ἀναλογικῶς καθὰ εἰς τὸ καθόπτῃς ἀντὶ κατόπτῃς. Ἐκ τῶν δύο τούτων τύπων, κάτροπρον καὶ κάθοπτρον, ὡς ἀρχικῶν, ἐσχηματίσθησαν δύο σειραὶ τύπων, ἡ μὲν μετὰ τοῦ τ τῆς δευτέρας συλλαβῆς ἀτρέπτου, ἡ δὲ τετραμμένου εἰς θ.

Καὶ δὴ ἐκ τοῦ κάτροπρον προέκυψε τὸ κατρώφτης ἀναλογοῦν πρὸς τὸ τῆς ἑτέρας σειρᾶς μεμαρτυρημένον καθρώπτῃς. Ἐκ τοῦ κατρώφτης τούτου προέκυψε τοῦτο μὲν τὸ κατρέφτης (πολλαχοῦ), τοῦτο δὲ τὸ καρφύχτης (Κρήτη). Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ κατρέφτης τὸ καρφέτης (Λιβυσιῶ). Οἱ δύο τελευταῖοι τύποι, ὁ Κρητικὸς καὶ ὁ Λιβυσιῶν προέκυψαν δι' ἀνωμαλωτέρων μεταθέσεων καὶ ἀσυνήθων μεταβολῶν ὡς εἶναι ἡ ἐμφάνισις τοῦ χ ἐν τῷ τύπῳ καρφύχτης², καὶ ἡ ἀποβολὴ τοῦ τ ἐν τῷ τύπῳ καρφέτης³.

Κατὰ δευτέραν ἐξελικτικὴν σειρὰν, ἐκ τοῦ κάθοπτρον, παρήχθη τὸ ὑποθετικὸν κάτροπρον δι' ὑποχωρητικῆς μεταθέσεως τοῦ ρ, καθὰ συνέβη εἰς τὸ μεμαρτυρημένον κάτροπρον ἐκ τούτου δὲ τὸ καθρώπτῃς, τὸ ὁποῖον εὐρίσκομεν ἤδη παρ' Ἡσυχίου⁴, καὶ καθ' ὑποχωρητικὴν μετάθεσιν τοῦ ρ καθύπτῃς, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ ἐν τῷ ποιήματι Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη⁵, τοῦ μεταπλασμοῦ τῆς καταλήξεως -πιον εἰς -πτῃς ὀφειλομένου εἰς ἄλλα ὀνόματα εἰς -της λήγοντα ὀργάνου δηλωτικά, οἷον σύρτης, διαβήτης κ. ἄ.⁶ Καὶ ἐκ τοῦ τύπου τούτου, καθρώ-

¹) Ἐν CGL 3, 22· βλ. Karl Dieterich, Untersuchungen zur Geschichte der Griechische Sprache 106, πρβ. καὶ 47 σημ. 1'.

²) Ὁ Karl Dieterich ἐν Südlichen Sporaden σελ. 64 λέγει περὶ τοῦ καρφύχτης (ὅπερ γράφει καρφίχτης) ὅτι προέκυψεν ἐκ τοῦ καρφέτης κατ' ἐπίδρασιν τοῦ καρφί. Δὲν νομίζομεν τοῦτο ὀρθόν.

³) Τὸ καρφέτης τοῦτο πιθανῶς προῆλθεν ἐκ τοῦ καθρέφτης > *καρθέφτης κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων θ καὶ φ: καρφέθτης, τοῦ θ πρὸ τοῦ τ φωνητικῶς ἀποβληθέντος. Τὸ δὲ καρφύχτης δυνάμεθα νὰ ἀναγάγωμεν εἰς τὸ *καρφύρτης ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ὑπὸ τοῦ Γ. Χατζιδάκι διδασκόμενα ἐν Ἀθηνᾶς 22 (1910) σελ. 205 κ. ἑ. περὶ τῶν ὀνομάτων κορνορτός - κορνιαχτός καὶ χειροατάριον - χειρόχτι, ὅτι ταῦτα προῆλθον ἐκ τῶν ὑποθετικῶν τύπων κορνορτός καὶ χειρόρτιον, ἐν οἷς «σειρὰ ρ - ρτ κατ' ἀναμοίωσιν τρέπεται εἰς τὴν σειρὰν ρ - χτ».

⁴) Βλ. Ἡσυχίου «6489 ἔσοπτρον· κάτοπτρον καθρώπτῃν», πρβ. καὶ Φ. Κουκουλὲν ἐν Ἀθηνᾶς 27 (1915) Ἀρχ. 85, ἔνθα ὑποστηρίζεται ὁ τύπος οὗτος. Καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Γερασίμου Βλάχου (1659) παραδίδεται: «καθρώπτῃς· speculum...». Εἶναι περίεργον ὅτι ὁ τύπος οὗτος δὲν καταλέγεται οὔτε ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου οὔτε ἐν τῇ νεωτάτῃ (1925) ἐκδόσει τοῦ Λεξικοῦ Liddell - Scott.

⁵) Βλ. Σπυρίδωνος Λάμπρου, Romans Grecs, Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη στίχ. 308, 312, 313, 315, ἔνθα ἐκδίδεται καθίρπτῃς, διὰ τοῦ ι ἐν τῇ παραληγοῦσῃ ἀντὶ τοῦ υ, ὅπερ παρέρχει ὁ κῶδιξ.

⁶) Βλ. Γ. Χατζιδ. Γενικῆς Γλωσσικῆς σελ. 75 κ. ἑ.

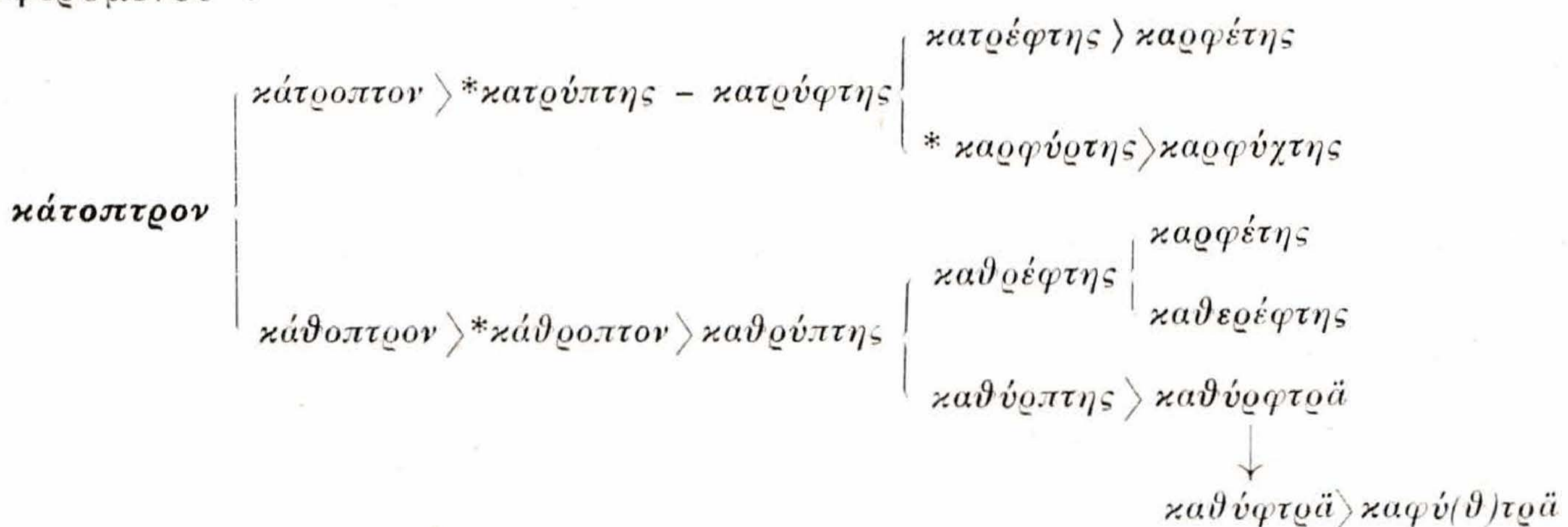

πτης, παρήχθη ὁ κοινότερος τύπος *καθρέπτης - καθρέφτης*¹, ἔξ οὗ ὁ ἰδιωματικώτερος τύπος *καθερέφτης*² κατ' ἀνάπτυξιν τοῦ φωνήεντος ε μεταξὺ τῶν συμφώνων θ καὶ ρ εἴτε ὡς συνοδίτου φθόγγου εἴτε ἀναλογικῶς.

Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ *καθύρπτης - καθύρφτης* παρήχθη τὸ Ποντιακὸν *καθύρ-φτρᾶ - καθύφτρᾶ* (ἦ), ἔξ οὗ κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων θ καὶ φ τὸ *κα-φύ(θ)τρᾶ* (αὐτόθι).

Ὡς πρὸς τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν τοῦ τύπου *καθύρπτης - καθύρφτης* καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ προερχομένων *κατρύφτης* καὶ *καρφύχτης* παρατηροῦμεν ὅτι οἱ δύο πρῶτοι, παραδιδόμενοι ὑπὸ χειρογράφων, γράφονται σταθερῶς ἐν τῇ παραληγούσῃ διὰ τοῦ υ. Ἄν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν παλύρῳ τοῦ 2^{ου} μ. Χ. αἰῶνος ἀναγινώσκειται ἔσσυπτρον ἀντὶ ἔσοπτρον, συνάγομεν ὅτι ἡ διὰ τοῦ υ γραφὴ τῶν τύπων *καθύρπτης* καὶ *καθύρφτης* δὲν εἶναι τυχαία, ἀλλ' ὅτι ἔχει λόγον τινὰ ἱστορικόν. Δεχόμεθα δὲ τὴν γνώμην τοῦ συναδέλφου Στυλ. Καψωμένου, εἰς ὃν καὶ ὀφείλομεν τὴν εἴδησιν περὶ τοῦ τύπου ἔσσυπτρον, ὅτι τὸ υ τοῦτο ἐδήλου φθόγγον τινὰ διάφορον τοῦ ο, κλειστότερον αὐτοῦ, μεταξὺ ε καὶ ι. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ τροπὴ αὐτοῦ, τοῦτο μὲν εἰς ε (*κατρέφτης, καθρέφτης*), τοῦτο δὲ εἰς ι (*κατρύφτης, καρφύχτης*)³.

Ὅτι ἡ σταθερὰ παράδοσις τοῦ προκειμένου ὀνόματος διὰ τοῦ υ ἔχει λόγον ἰδιαιτέρας προφορᾶς τοῦ ο, μεταξὺ ε καὶ ι, πείθει καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν ἐπιγραφαῖς Βοιωτικαῖς ἐλήφθη τὸ σημεῖον |— εἰς παράστασιν φθόγγου μεταξὺ τοῦ ε καὶ ι προφερομένου⁴.

¹) Ὁ τύπος *καθρέπτης* μαρτυρεῖται τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Μανουὴλ Μοσχοπούλου, ἥτοι τὸν 13^{ον} αἰῶνα· βλ. Δουκάγγιον ἐν λ. *καθρεύτης*. Ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ τοῦ Meursius ἀναγινώσκειται «*καθρεύτης· καθύρπτης*».

²) Οὕτως ἐν Μέσῃ Εὐβοίᾳ (Αὐλωναρίῳ, Κονίστραις κ. ἄ.)

³) Ἡ κανονικὴ τοῦ ο ἐπὶ τὸ κλειστότερον τροπὴ γίνεται εἰς ου, ἀλλ' ὅτι δύναται νὰ γίνῃ καὶ εἰς ε καὶ ι βλ. Kretschmer ἐνθ' ἀν. 99 κ. ἔ.

⁴) Βλ. Γ. Χατζιδ. Γραμματικῆς 1, 39.

II. ΑΝΤΙΜΕΤΑΘΕΣΙΣ.

Α'. 'Αντιμετάθεσις' φθόγγων ὡς ἔχουσιν.

Ἡ ἀντιμετάθεσις τῶν φθόγγων ἀπὸ τῆς οἰκείας αὐτῶν θέσεως τελεῖται εἴτε παρὰ συλλαβὴν, ἤτοι εἰς δύο ἐφεξῆς συλλαβάς: ἀριθμὸς > ἀμιθρός, πενιχρός > περιχρός, εἴτε, σπανίως, ὑπὲρ συλλαβὴν, ἤτοι καθ' ὑπερπήδησιν συλλαβῆς: μολίβι > βολίμι, ρούμερα > ρούμενα².

Πάντα τὰ σύμφωνα τῆς νεωτέρας γλώσσης, μὴ ἐξαιρουμένων μηδὲ τῶν *b, g, d*, τσ καὶ ζ, δύνανται νὰ μετατίθενται ἀμοιβαίως, ἄλλα μὲν συνηθέστερον, ἄλλα δὲ σπανιώτερον. Τὰ διπλᾶ ξ καὶ ψ ἐκλαμβάνονται, καθὰ καὶ ἐν τῇ ἀπλῇ μεταθέσει, ὡς σύνθετα κ + σ καὶ π + σ.

Συνηθεστέρα εἶναι ἡ ἀντιμετάθεσις, ὅταν κατὰ τὸ ἕτερον σκέλος ὑπάρχη ὕγρον, ρ ἢ λ, ἔπειτα δὲ ἔνρινον, μ ἢ ν, καὶ τὸ σ.

Καὶ τὰ φωνήεντα πάντα, *a, o, e, ou* καὶ *i* δύνανται νὰ μετατίθενται ἀμοιβαίως, ἄλλα σπανιώτατα. Μικρὰν ὑπεροχὴν εἰς τὴν εὐκολίαν τῆς ἀντιμεταθέσεως φαίνεται ἔχον τὸ *i* μεθ' οἰουδήποτε ἄλλου.

Ἀπώτερος φθόγγος τῆς λέξεως, σύμφωνον ἢ φωνῆεν, προλαμβάνεται ἀντ' ἄλλου, ὃ δὲ οὕτως ἐξωθούμενος φθόγγος ὑποχωρεῖ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνου³.

α') 'Αντιμετάθεσις συμφώνων.

a) Κατὰ πρόληψιν ἢ ὑποχώρησιν τοῦ ρ⁴.

1) Τοῦ λ - ρ.

ἀρμυροκουρούνα (ἢ, Σηλυβρία Θοράκης) ἐκ τοῦ *ἀρμυροκουρούλα κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ κουρούνα. Καὶ τοῦτο ἀντὶ ἀρμυροκουλλούρα = ἀρτίσκος μετὰ πολλοῦ ἄλατος παρεσκευασμένος, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. λ καὶ ρ.

¹⁾ Ἄλλως: ἀμοιβαία μετάθεσις ἢ ἀντιμεταχώρησις.

²⁾ Ὡς ἀντιμετάθεσις ὑπὸ τοῦ Schwyzer (Gr. Gramm. σελ. 261) χαρακτηρίζεται καὶ ἡ παρὰ φθόγγον μετάθεσις, οἷον στρατός > σταρός, κρόταφος > κόρταφος κττ., διότι ὄντως τὸ πρᾶγμα οὕτως ἐμφανίζεται. Ἡμεῖς ὅμως κατετάξαμεν τὸ φαινόμενον τοῦτο εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς μεταθέσεως λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸν ἐπιφορώτερον πρὸς μετάθεσιν φθόγγον. Ὅσακις δὲ τοῦτο δὲν ἦτο προφανές, ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν τὴν φύσιν τῆς μεταθέσεως ὡς προληπτικῆς ἀπαγγελίας καὶ κατετάξαμεν τὰ σχετικὰ παραδείγματα εἰς τὴν ὑποδιαίρεσιν τῆς προληπτικῆς μεταθέσεως.

³⁾ Πρβ. Brugmann - Thumb, Gr. Gramm. σελ. 159 κ. ἑ.

⁴⁾ Δηλ. ὅταν εἰς τὸ ἕτερον σκέλος τῆς ἀντιμεταθέσεως ὑπάρχη ρ, εἰς δὲ τὸ ἕτερον οἰουδήποτε ἄλλο σύμφωνον.

μαρακούλα καὶ **μερεκούλα** (ἤ, Μέση Εὐβοία) ἐκ τοῦ ***μερικούλα** ἀντὶ **μελικούρα** (αὐτόθι) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν αὐτῶν συμφώνων ὑπὲρ συλλαβήν. Ἄρχικὸς τύπος εἶναι τὸ **μελικήρα**¹, ὃ κατ' Ἀριστοτέλην καὶ Ἀθηναίων σημαίνει ὕλην τινὰ συντελουμένην ὑπὸ τῶν πορφυρῶν κατὰ τὸ ἔαρ, ὁμοιάζουσαν δὲ πρὸς κηρήθραν· μετεπλάσθη δὲ τοῦτο εἰς **μελικούρα** κατὰ τὰ ἄλλα εἰς — ούρα ὀνόματα.

μαρόλυπος (Κρήτη) — **μαρολόλυπος** = ὁ ρύπος, ἡ λιπαρὰ οὐσία, τῶν ἀποκεκαρμένων προβατείων μαλλῶν, ὃ ἄλλως **οἴσπη** λεγόμενος, ἀντὶ **μαλλόρουπος**.

πηρωλύκι (τό, Κισάμω Κρήτης) = ὁ τόπος ὁπόθεν ὀρύσσεται πηλὸς ἀργιλώδης, ἀδιαπέραστος ὑπὸ τοῦ ὕδατος, πρὸς ἐπίστρωσιν στεγῶν καὶ δωμάτων, ἀντὶ **πηλωρύκι**. Τὸ αὐτὸ προᾶγμα λέγεται ἐν Κυθήροις **πηλωρύχι**. Ἀλλαχοῦ δὲ τῆς Κρήτης (Λατσίδα) **πηλώρουκας** λέγεται συνεκδοχικῶς αὐτὸ τὸ ὀρυσσόμενον χῶμα, ὃ νοεῖται ὡς μεγεθυντικὸς τύπος τοῦ ***πηλωρούκι** — **πηλωρύκι** (Ρόδω). Ὅθεν ἀρχικὴ πρωτότυπος λέξις εἶναι **πηλωρύχιον**², ἧτοι ὀρυχεῖον πηλοῦ.

χάρβαλο (τό, κοινῶς) = πᾶν τὸ ἐξηροθρομένον, τὸ κακῶς ἔχον, οἷον «τὸ σπίτι —, ἡ ἄμαξα ἔγινε **χάρβαλο**», ἀντὶ **χάραβλο** (Αἴνω) κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ β, καὶ τοῦτο ἀντὶ **χάλαβρο** (Καρπάθω, Κρήτη, Χίω κ. ἄ.) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων λ καὶ ρ, ἧτοι **χάλαβρο** > **χάραβλο** > **χάρβαλο**.

Δεχόμεθα κατ' εἰκασίαν ὡς ἀρχικὸν τύπον τὸ **χάλαβρο**, καὶ τοῦτο ὡς παράγωγον τοῦ ἀμαρτύρου ἐπιθέτου **χαλαβρός**, ἐξ οὗ καὶ τὸ παρὰ Βλάχω καὶ Δουκαγγίω ἀπαντῶν «**χαλάβρα**: ruina, καταστροφή» κατὰ τὸ σχῆμα «βαρούτονον οὐσιαστικὸν — ὀξύτονον ἐπίθετον», περὶ οὗ βλ. Ἀθηνᾶς 49 (1939) 43 κ. ἑ.

Ἐπίθετον **χαλαβρός** παρὰ τὸ **χαλαρός** εἶκασεν ὁ Γ. Χατζιδάκις ἐν ΜΝΕ (2,434) παρ' Ἀθηναίω (309 d) ἀντὶ τοῦ παραδιδομένου **χαλαδρός**. Ἀλλὰ βραδύτερον ἐν Ἀθηνᾶς 20 (1908) σ. 583 ἀπορρίπτων σιωπηρῶς τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην ἐδίδαξεν ὅτι τὸ ὄνομα **χάρβαλο** προέκυψεν ἐκ συμφύρσεως τοῦ ἐπιθέτου **χαλαρός** καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ **ἄρβηλος** (= κοπτικὸν ὄργανον τῶν σκυτοτόμων). Οὐδετέρα τῶν ἐτυμολογιῶν τούτων παρέχει καθ' ἡμᾶς ἴχνος τι πιθανότητος. Ἄλλ' ἐκ τῆς σημασίας τῆς λέξεως ἀναζητῶν τις τὸ ἔτυμον αὐτῆς ἄγεται εἰς τὸ ἐπίθετον **χα-**

¹) Παρ' Ἀριστοτέλει (Ζ. ἰ. 5,15) καὶ Ἀθηναίω (88 d) παραδίδεται ἡ λ. καὶ προπαροξυτόνως **μελικήρα**· οὕτω δὲ καὶ προτιμᾶται ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν, ἴσως διότι καὶ παρ' Ἡσυχίω παραδίδεται προπαροξυτόνως. Καθ' ἡμᾶς ὀρθότερος εἶναι ὁ παροξύτονος τύπος, συναγόμενος οὐ μόνον ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἰδιωματικῶν τύπων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ σχήματος **μελικήρος** - **μελικήρα**, περὶ οὗ βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 1, 226 καὶ Lobeck Paral. 346.

²) Ὁ τύπος **πηλωρύχιον** δεικνύει ὅτι οἱ παραδιδόμενοι ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων τύποι **χαλκωρύχιον** καὶ **χρυσωρύχιον**, οἱ ὁποῖοι ἀθετοῦνται, ὑπῆρξάν ποτε παρὰ τοὺς κανονικοὺς **χαλκωρυχεῖον** καὶ **χρυσωρυχεῖον**, περὶ ὧν βλ. Κ. Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς 2 (1890) 310 κ. ἑ. Περὶ δὲ καὶ **λατόμιον** - **λατομεῖον**.

λαρός· πῶς ὅμως μετεπλάσθη ἢ κατάληξις αὐτοῦ; Ὀπωσδήποτε καὶ ἂν ἔχη ἡ ἔτυμολογικὴ ἀρχὴ τῆς λέξεως, πάντως ἡ σχέσις τῶν τριῶν τύπων αὐτῆς εἶναι ἢ ἀνωτέρω διατυπωθεῖσα εἴτε ἀπὸ τοῦ πρώτου πρὸς τὸν τρίτον εἴτε ἀπὸ τοῦ τρίτου πρὸς τὸν πρώτον¹.

2) Τοῦ ρ-λ.

καλάουρας (Καρπάθω) – *καλάβουρας = εἶδος κοχλίου μεγάλου, ἀντὶ καράβουρας κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων ρ καὶ λ ὑπὲρ συλλαβήν. Ἐν Πάρω ὁ αὐτὸς κοχλίας λέγεται *καράβολος*².

ληγκρι (τό, Θράκη, Τριπόλει κ. ἄ.) ἀντὶ *ρηγκλι – ρηγλι ὑποκοριστικοῦ τοῦ ρήγκλα – ρήγλα (πολλαχοῦ) < Λατ. regula. Σημαίνει δὲ τὴν σκυτάλην, δηλ. λεπτὴν καὶ εὐθεῖαν ράβδον, δι' ἧς ἰσοπεδοῦσι τὴν ἐπιφάνειαν ἐν δοχείῳ μετρομένου καρποῦ, περὶ οὗ βλ. κατωτέρω ὑπὸ λῆμμα γληρί. Ἐνταῦθα λέγεται μεταφορικῶς ἐπὶ λεπτοῦ καὶ ἰσχυροῦ καὶ λιποσάρχου, οἷον «λιγνὸς σὰν ληγκρι», «ληγκρι ἔγινε ἀπὸ τὴν ἀρρώστια». Ἐκ τούτου *λήγκρις* = ἰσχνός, ἀδύνατος, καὶ *ληγκριάζω* = ἀπισχναίνομαι, ἀδυνατίζω, καθὰ *λίγρον* (= ραβδίον) > *λιγνός* = (ἰσχνός, ἀδύνατος) > *λιγνεύω* (= ἀδυνατίζω).

λορόι (τό, πολλαχοῦ) ἀντὶ ρολόι – ρολόγι – ὠρολόγιον.

λουγαρίδα (ἡ, Θράκη) = φαλάγγιον τοῦ εἶδους τῶν ἀραχνῶν ἀντὶ *ρουγαλίδα κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. ρ καὶ λ ὑπὲρ συλλαβήν. Καὶ τοῦτο ἀνακτέον εἰς τὸ ἀμάρτυρον *ρωγαλῖς*, ὅπερ ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ μεμαρτυρημένον *ρῶξ* ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας, ὡς τὸ *φυσαλῖς* πρὸς τὸ *φῦσα* καὶ τὸ νεώτερον *φουσκαλίδα* πρὸς τὸ *φούσκα* – *φύσκα*³.

μυλόρωτος (παρὰ Δουκαγγίω σελ. 376) ἀντὶ *μυρόλωτος*, ὃ φέρεται παρὰ

¹) Ἡ παλαιότερα μνεία τῆς λ. εἶναι παρὰ Προδρομῶ (4,258 Hesselring - Pernot): «κάππα μου, πάλιν κάππα μου, παλαιοχαρβαλωμένη».

²) Ἡ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου *κάραβος* ἔτυμολογία τοῦ ὀνόματος, ἣτις ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ Thumb εἶναι καθ' ἡμᾶς ἀπίθανος· διότι δηλοῦσιν ὅλως διάφορα πράγματα, ὁ μὲν *κάραβος* εἶδος ἀστακοῦ, ὁ δὲ *καράβολος* εἶδος κοχλίου καὶ δὴ χειρσαίου· ἀλλὰ πρὸς τούτοις εἶναι ἀνεξήγητος ἡ ἐπέκτασις τῆς λ. *κάραβος* εἰς *καράβολος*. Πιθανὴν νομίζομεν τὴν ἀπὸ τοῦ Ἑνετικοῦ *caraghol* παραγωγὴν, ἣν προτείνει ὁ G. Meyer ἐν Neugrz. Stud. 4,32.

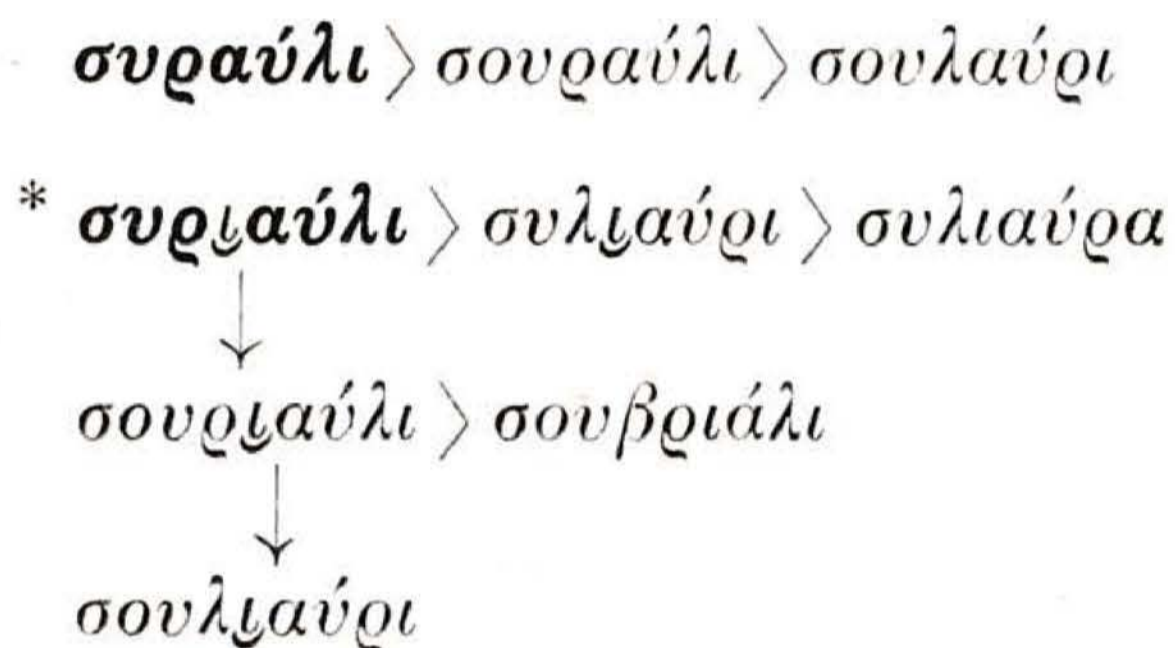
³) Πρβ. πρὸς τούτοις: *σῦκον* – *συκαλῖς*, *μοιχός* – *μοιχαλῖς*, *χρυσός* – *χρυσάλῖς* ἢ *χρυσαλλῖς*, *τρώξ* – *τρωξαλῖς* ἢ *τρωξαλλῖς*. Ταῦτα παραδίδονται καὶ δι' ἀπλοῦ καὶ διὰ διττοῦ λ. Βλ. Ἡρωδιαν. (Lentz) 1, 91, 15 κ. ἑ. Καὶ τὸ *θρυαλλῖς* (= ἐλλύχνιον) ἀπὸ τοῦ *θρύον* (= εἶδος βοτάνης) πιθανῶς ὁμοίως ἔχει. Ὁ Γ. Χατζιδ. ἐν Γραμματ. 2,413 καταλέγει τὸ *χρυσαλλῖς* καὶ *θρυαλλῖς* μετ' ἄλλων εἰς -*υλλῖς*, ἅτινα θεωρεῖ ὡς ἐκτεταμένα τῶν εἰς -*ύλλιον* ὑποκοριστικῶν· ὅθεν πιθανῶς κατὰ παραδρομὴν κατελέχθησαν τὰ δύο ταῦτα εἰς -*αλλῖς*, ἅτινα ἄλλως δὲν στοιχοῦσιν πρὸς ὑποκοριστικὰ λήγοντα εἰς -*άλλιον*.

παλαιοῖς λεξικογράφοις καὶ ὀρίζεται «... τὸ γλυκυκάλαμον, [ἦ] βοτάνη εὐωδιστάτη...», ἄλλως λωτός· βλ. Θησαυρὸν ἐν λλ.

σουλαύρι (Κάτω Ἰταλία) ἀντὶ σουραύλι = ποιμενικὸς αὐλός. Καὶ ρῆμα σουλαυράω (αὐτόθι) ἀντὶ σουραυλάω = παίζω τὸ σουραύλι. Λέγεται δὲ τὸ αὐτὸ προᾶγμα καὶ σ'λιαύρ' (Ἰμβρω) — * σουλιαύρι ἀντὶ σουριαύλι (Θήρα) κατὰ τὴν αὐτὴν ἀντιμετάθεσιν. Ἐν Πόντῳ δὲ λέγεται *συλαύρ'*, ὅπερ παραβλητέον πρὸς τὸ παρὰ Δουκαγγίῳ: «*συλιαύρα, tibia, αὐλός, συλιαυριστής, tibicen, αὐλητής*». Παρὰ τοὺς τύπους τούτους λέγεται καὶ σουβριάλι (Μυκόνῳ) ἀντὶ σουριάβλι — σουριαύλι (Θήρα) κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ φθόγγου β.

Οἱ τύποι οὗτοι ἀνάγονται εἰς δύο ἀρχικοὺς τύπους *συραύλιον* καὶ * *συριαύλιον*, σχηματισθέντας ἀμφοτέρους ἐκ τῶν συνωνύμων *συριγξ* καὶ *αὐλός*. Ἡ ἐξέλιξις τῶν ἀνωτέρω τύπων ἔχει ὡς ἑξῆς:

Καὶ τὸ μὲν *συραύλιον* ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ αὐλοῦ δὲν εὐρίσκεται παλαιότερον, ἀπαντᾷ ὅμως παρὰ Δουκαγγίῳ (σελ. 1490) τὸ ἑξῆς: «*συραύλιον. Glossae M SS... «κύπελλον, ποτήριον μετὰ συραυλίου, κισσίμιον*». Ἐν πρώτοις ἐκληπτέον τὸ *κισσίμιον* ἀντὶ τοῦ *κισσύβιον*, ὅπερ σημαίνει ξύλινον κύπελλον (πρβ. τὸ τοῦ Θεοκρίτου: «*κισσύβιον γλυφάνοιο ποτόσδον*»), ἔπειτα δὲ φαίνεται ὅτι τὸ κύπελλον τοῦτο εἶχε κρουνόν, ὅστις ὁμοιάζει πρὸς τὸ στόμιον σύριγγος, ὅθεν ὠνομάσθη καὶ οὗτος *συραύλιον*.

Τὸ δὲ *συριαύλιον* εἶναι ὅλως ἀμάρτυρον, ὑποτίθεται ὅμως ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ ἰδιωματικοῦ *συριαύλι*, πιθανώτατα δὲ ἐσχηματίσθη ἐκ συμφύρσεως τῶν συνωνύμων *συριγξ* καὶ *αὐλός*. Θὰ ἀνέμενέ τις βεβαίως *συριγγαύλιον*, ἀλλ', ὡς γνωστόν, πολλάκις ἐν τῇ συνθέσει λαμβάνεται καὶ μικρότερον μέρος τοῦ θέματος πρὸς σχηματισμὸν τοῦ συνθέτου· οὕτω παρὰ τὸ *συριγγοέμβολος* ἐλέχθη καὶ *συριγγέμβολος* καὶ *συρέμβολος* (ὑπόγειος ὄχετός)· ὅθεν τεχνολογικῶς δὲν ἀποκλείεται ἢ ὑπαρξίς τῆς λέξεως *συριαύλιον*.

Χαλαράμπης (Πάρῳ) ἀντὶ Χαραλάμπης κύρ. ὄν.

χελόραη (Ρόδῳ) ἀντὶ χερόλαη (αὐτόθι) — * *χερολάβη* = ἡ ἐχέτλη τοῦ ἀρότρου. Καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ παρὰ Δουκαγγίῳ: «*χειρολάβη, manubrium*». Ὁ ἀναβι-

βασμὸς τοῦ τόνου ὀφείλεται πάντως εἰς ἀναλογικὴν τινα ἐπίδρασιν· ἀλλαχοῦ (Πελοπονν. κ. ἄ.) *χερολάδη*.

3) Τοῦ μ-ρ.

ἀρκοθεράμιδον (Κύπρω)· κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Κυπριακοῦ ἰδιώματος ἀνάγεται εἰς τὸ *ἀγριοχεράμιδον – *ἀγριοχιράμιδον* ἀντὶ *ἀγριοχιμάριδον* = *ἀγριοχιμαρίδι*, *ἀγριοκάτσικο*, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων μ καὶ ρ. Ὁμοίως ἔχει καὶ τὸ σύστοιχον, ἐπίσης Κυπριακόν, *ἀρκοθέραμον* < *ἀγριοθέραμον* < *ἀγριοχίραμον* < *ἀγριοχίμαρον* = *ἀγρία χίμαιρα*, *ἀγριοκάτσικο*, καὶ τὸ ἐκ τούτου περιεκτικὸν *ἀρκοθεραμιῶνας* < *ἀγριοθεραμιῶνας* < *ἀγριοχιραμιῶνας* < *ἀγριοχιμαρεῶνας* = ὁ τόπος ὅπου ζῶσι πολλὰ ἀγριοχίμαρα¹.

χείρραμον (Κάτω Ἰταλία) ἀντὶ *χείμαρρον* (αὐτόθι) – *χείμαρρος*²

4) Τοῦ ρ-μ.

ἀμαραθιά (ἦ, Νισύρω) = ὄρμαθός, οἶον «μιά *ἀμαραθιά* σῦκα», ἀντὶ *ἀραμαθιά* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων ρ καὶ μ. Τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ *ἀρμαθιά* (ὄρμαθός) ἀναπτυχθέντος τοῦ φωνήεντος α μεταξὺ τῶν συμφώνων ρ καὶ μ.

ἀμιθρός (Πόντω) ἀντὶ *ἀριθμός*. Ἡλ. ἤδη παρ' Ἡσυχίω. Ὁμοίως *ἀμιθρέω* ἀντὶ *ἀριθμέω* (αὐτόθι καὶ παρὰ Καλλιμάχῳ, Ἡρώνδα κ. ἄ.).

5) Τοῦ ν-ρ.

ἀρόυνας (ὁ, Σύμη) ἐκ τοῦ *ὀρόγυνος ἀντὶ *ὀνόγυρος*· κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων ν καὶ ρ ὑπὲρ συλλαβὴν = εἶδος φυτοῦ ποώδους, ὅπερ τριβόμενον ἢ ὀπωσδήποτε κινηθὲν ἀπόζει, ἄλλως *ἀνάγυρος* (*Anagyris foetida*)· παρβ. ἀρχαίαν παροιμίαν: «μὴ κίνει τὸν ἀνάγυρον». Ὁμοίως *ἀγριοροῦνιά* (Ρόδω) ἀντὶ *ἀγριορο(γ)υριά* = τὸ αὐτὸ φυτόν.

γρωνίζω (πολλαχοῦ) ἀντὶ *γνωρίζω*. Ὁμοίως *γρώνιμος* (Κρήτη) ἀντὶ *γνώριμος*: «*γρώνιμός* σου εἶμαι, μόνο ξάνοιξε νὰ μὲ *γρωνίσσης*» (αὐτόθι). Ἔτι δὲ *ἀνεγρώνιστος* (πολλαχοῦ) ἀντὶ *ἀνεγνώριστος*, καὶ *ἀνεγρώνιμος* (Μακεδ.) ἀντὶ *ἀνεγνώριμος*.

ὄρεινο (Ἀνάφη) ἀντὶ *ὄνειρο(ν)*.

περιχνός (Κῶ, Λέρω) = πένης, ἐπαίτης, ἀντὶ *περιχνός*. Καὶ περαιτέρω κατὰ

¹) Περὶ πάντων τούτων βλ. Ἀφιέρωμα εἰς Χατζιδάκιν σελ. 119 κ. ἑ. Ἀλλοίαν γνώμην περὶ τοῦ πράγματος εἶπεν ὁ καθηγητὴς Στίλπον Κυριακίδης ἐν Λαογραφίας 8 (1925) σ. 571 κ. ἑ.

²) Βλ. G. Rohlfs, Scavi Linguistici nella Magna Grecia σελ. 31, ἀριθ. 92, καὶ Etym. Wört. ἀριθ. 2423.

τροπήν τοῦ συμπλέγματος *χν* εἰς *φν*: *περιφνός*¹ (Ρόδω) = ὁ μὴ εὐπορος, πτωχός.

ρούμελα (τά, Χίω) – *ρούμενα* = τὸ λογικόν, ἡ μνήμη, ἀντὶ *ρούμερα*, ὃ ἐκ τοῦ Λατ. *numerus*, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ν* καὶ *ρ* ὑπὲρ συλλαβήν. Ὑπὸ τὸν τύπον *ρούμενα* (Μυκόνω) δηλοῦται ἡ δύναμις, ἀλλαχοῦ ἤπατα, οἷον «δὲν ἔχω *ρούμενα* νὰ σηκώσω τὸ σταμνί».

Ρούφνης (Σύμη) κύρ. ὄν., ἀντὶ *Νούφρις* = ²*Ονούφριος*.

6) Τοῦ ρ – ν.

ἀναβούρα (ἡ, Λιβυσιῶ) ἀντὶ *ἀρραβουῖνα = *ἀρραβῶνα* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ρ* καὶ *ν* ὑπὲρ συλλαβήν.

βαρβανόχηρα (ἡ, Λέσβω) = γερανός, ἀντὶ *βαρβαρόχηρα* καθ' ὁμοίαν καὶ τὸ προηγούμενον ὄνομα ἀντιμετάθεσιν².

παπανούρα (ἡ, Ἰθάκη) ἀντὶ *παπαρούνα* (μήκων ἢ ροιάς) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ρ* καὶ *ν* παρὰ συλλαβήν.

σύνναιρα (ἡ, Κρήτη) καὶ *σύνναιρη* (Σύμη) ἀντὶ *σύνραινα* – *μύραινα*³.

7) Τοῦ δ – ρ.

βερούδι (Σίφνω) ἀντὶ *βεδούρι* = ξύλινον δοχεῖον, ἐν ᾧ ἰδίᾳ ἀμέλγουσι τὸ γάλα, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *δ* καὶ *ρ*.

γάραος (Χίω) – *γάραδος ἀντὶ *γάδαρος* = ὄνος.

γαρούδιον (Κύπρω) ἀντὶ *γαδούριον* = ὄνος.

¹) Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου ἀποδεικνύεται δυνατὴ ἡ τροπὴ τοῦ *χν* εἰς *φν*, ἀμφισβητήθεισα ὑπὸ τοῦ Γ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶς 29 (1917) Ἀρχ. σελ. 3 κ. ἐ., καὶ οὕτω δὲν διαστέλλεται αὕτη ἀπὸ τῆς παρὰ τοῖς Ἑλληνοφώνοις τῆς Κάτω Ἰταλίας ἀναμφισβητήτου τροπῆς ταύτης, οἷον λέγεται ἐνταῦθα *δείφνω* ἐκ τοῦ *δείχνω*. Καὶ τῶν ἰδιωματικῶν τύπων τοῦ ἀριθμῶ ἡ ἐξέλιξις οὐδὲν κωλύει νὰ παρασταθῇ ὁμοίως: *ἀριθμῶ* > *ἀριχνῶ*, > *ἀριφνῶ*, καὶ τοῦ ἀτμός > ἀθνός > ἀχνός > ἀφνός, καὶ τοῦ ἀτμίζω > ἀθνίζω (ἤδη παρὰ Προδρομῶ) > ἀχνίζω > ἀφνίζω (Πόντω). Ἀπὸ δὲ τοῦ *στάθμη* – *σταθμίζω* παρήχθησαν οἱ τύποι *στάφνη* – *σταφνίζω* ἄνευ διαμέσων τύπων *στάχνη* – *σταχνίζω*, ὅπως ἀμαρτύρων. Μὴ συμφωνοῦντες πρὸς ταῦτα φαίνονται οἱ τύποι *ρίχνω* καὶ *ρίφνω*, ὧν ὁ *ρίφνω* ὑποτίθεται πρότερος διὰ τὸν ἐτυμολογικὸν πλησιασμόν πρὸς τὸ *ρίπτω* – *ἔρριπα* ἀλλὰ πιθανῶς ὁ τύπος *ρίχνω* ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ ἀόριστου *ἔρριξα* ἀνεξαρτήτως τοῦ *ρίφνω*. Πολλοὶ δὲ εἶναι οἱ εἰς -*ξα* νεόπλαστοι ἀόριστοι, οἷον παρὰ τὸν *ἔρριπα* > *ἔρρευσα* – *ρέω* ἐσχηματίσθη καὶ *ἔρρεξα* (Μέση Εὐβοία). Πρβ. Γ. Χατζιδ. ἐνθ' ἀν. καὶ MNE 1,291. Ἀναμφισβήτητος εἶναι ἡ τροπὴ τοῦ *φν* εἰς *χν* ἐν Ρόδω, οἷον *δάφνη* > *δάχνη* καὶ *δαφνός* > *δαχνός*. Ἐκ πάντων τούτων δύναται τις νὰ συναγάγῃ ὅτι ἦτο δυνατὴ ἡ τροπὴ κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους.

²) Οὕτως ὁ Kretschmer ἐν *Lesb. Dial.* σελ. 210.

³) Βλ. Γ. Χατζιδ. MNE 2,301.

νεράδος (ἐκ δημοτ. ἄσματος ἐν ᾿Αθηνᾶς 20, 553): «πιάνει παππᾶδες δώδεκα νεράδους δεκαπέντε», ἀντὶ νεδάρος – νοδάρος – νοτάριος.

ποράδιν (Κύπρω) ἀντὶ ποδάριν = πούς.

ροδάκινον ἀντὶ δοράκινον, λατ. duracinum.

ροδώνω (Κρήτη κ. ἄ.) ἐπὶ τῆς διὰ πηλοῦ ἀργιλώδους στεγάσεως τῶν δωματίων καὶ οἰκιῶν, καὶ οὖσ. ρόδωμα (αὐτόθι), ἀντὶ δορώνω – δόρωμα, ὡς ὀρθῶς ὁ Ξανθουδίδης ἐδίδαξεν ἐν ᾿Αθηνᾶς 28 (1916) ᾿Αρχ. 130 κ. ἔ. ἀναγαγὼν εἰς τὸ ἐκ τῶν παπύρων μαρτυρούμενον ῥῆμα δορῶ (-όω) ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας¹.

Ρωδοθέα (Κρήτη)· κύριον ὄνομα γυναικός, ἀντὶ Δωροθέα.

ρώδου (τό, ᾿Αδριανουπ. Θράκης) – ρῶδο ἀντὶ δῶρο(ν) καὶ ρουδίζου (αὐτόθι) ἀντὶ δωρίζω – δωρῶ, ἀρχ. δωροῦμαι.

8) Τοῦ ρ – δ.

ἀγουδούρα (ἦ, Σικύνω) ἀντὶ ἀγουρούδα, ὃ ἐκ τοῦ ἀγουρίδα = ἄωρος σταφυλῆ ἢ ἄλλος καρπός, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. ρ καὶ δ.

ἀφοδάρα (ἦ, Σύμη) ἀντὶ ἀφοράδα = φορβάς.

δαβρι (Πάρω κ. ἄ.) ἀντὶ ραβδί. Καὶ δάβρους (Λιβυσσίω) ἀντὶ ράβδος.

δοράφινον (τό, Πόντω) ἀντὶ ροδάφινον (αὐτόθι). Καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ ροδάφνον (αὐτόθι) παρὰ τὸ ροδάφνη, ὃ καθ' ἀπλολογίαν ἐκ τοῦ κοινοῦ ροδοδάφνη ὡς ἄλλως καλεῖται ἢ πικροδάφνη, νήριον τὸ κοινόν.

Καὶ τὸ ὄνομα δουραφόννα, ὅπερ μαρτυρεῖται ἐξ ᾿Ανδρου, ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 17ου αἰῶνος, ὡς τοπωνύμιον², πιθανῶς προέρχεται ἐκ τοῦ ροδοδαφνῶνα – ροδαφνῶνα.

θυδίρα (ἦ, Σίφνω κ. ἄ.) ἀντὶ θυρίδα = μικρὰ κόγχη τῶν χωρικῶν οἰκιῶν.

¹) Βλ. Herwerden Lex. Gr. Suppl. ἐν λ. ᾿Ο Ξανθουδίδης ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 131 σημ. 2, παρατηρεῖ: «Αἱ ἀρχαῖαι λέξεις δοροῦν – δόρωσις ἔλαβον τὴν γένεσιν ἐξ ἐποχῆς καθ' ἣν θὰ μετεχειρίζοντο δορὰς πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀρχηγόνων καλυβῶν». Ἀμφιβάλλομεν, ἂν ὑπῆρξέ ποτε ἐποχὴ καθ' ἣν αἱ καλύβαι ἐκαλύπτοντο διὰ δερμάτων. Ἀλλ' ὅπωςδήποτε καὶ ἂν ἔχη τοῦτο, ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι τὸ δορῶ ἔχει τὴν ἔννοιαν ταύτην μεταφορικῶς καθὰ τὸ κοινὸν πετσώνω· οἷον λέγομεν σήμερον «μὲ τὴ θάλασσα τὸ χῶμα πετσώνει», ὅταν ἡ ὁδὸς καταβρέχεται διὰ θαλασσίου ὕδατος, ἥτοι τὸ χῶμα συμπηγνύεται καὶ τὸ ἔδαφος καθίσταται στυφρόν, συνεστῶς. Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιδιώκεται διὰ τοῦ ἀργιλώδους πηλοῦ ἐπὶ τῶν στεγῶν. Πρβ. καὶ Φ. Κουκουλέν ἐν ᾿Επετηρ. Βυζαντ. Σπουδῶν 12 (1936) σελ. 97, ὅστις δέχεται τὴν γνώμην τοῦ Ξανθουδίδου.

²) Βλ. ᾿Αθηνᾶς 36 (1924) σελ. 173.

9) Τοῦ ρ - β.

βριθία (τά, Ρόδω) - **βριθία** = ἐρέβινθος, ἀντὶ **ριθία** (αὐτόθι) - **ρεθία** κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. ρ καὶ β.

10) Τοῦ ρ - γ.

ἀξινογύρι (Χίω) = εἶδος σκαπάνης, ἀντὶ **ἀξινορύγι**¹ (αὐτόθι) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων ρ καὶ γ. Ὁμοίως **ἀξινογυρᾶς** ἀντὶ **ἀξινορυγᾶς** = ὁ δι' ἀξινορυγίου ἐργαζόμενος (αὐτόθι).

φτεοῦρες (οἶ, Θήρα) - **φτεγοῦρες** ἀντὶ **φτεροῦρες** = πτέρυγες.

11) Τοῦ ρ - γγ.

λάγγουρας (Ἰκάρω) ἀντὶ **λάρουγγας** - **λάουγγας** = λάουγξ, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. ρ καὶ γγ.

12) Τοῦ ρ - γλ.

γληρί (τό, Λακωνικῇ) χαρακτηριστικὸν τοῦ μέτρι ῥιζῆς κεκαομένου, οἷον ἐξυρημένου καὶ λείου, οἷον «**γληρί** ἔκαμε τὸ κεφάλι του», «τὰ πρόβατα ἔφαγαν τὸ σπαρτὸ καὶ τό'καμαν **γληρί**». Καὶ τὰ καρῦδια λέγονται **γληριά**, ὅταν ἔχη ἀφαιρεθῆ τὸ σαρκῶδες περικάρπιον, ἀντὶ **ρηγλί**² κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων ρ καὶ γλ.

Τὸ **ρηγλί** τοῦτο εἶναι αὐτό, ὅπερ εἶδομεν ἀνωτέρω ὑπὸ τὸ λῆμμα **ληγκρί**. Εἶναι ὑποκοριστικὸς τύπος τοῦ **ρήγλα**³ καὶ σημαίνει τὴν σκυτάλην ἢ ἀπομάκτραν, δι' ἧς ἰσοπεδοῦσι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μετρούμενου καρποῦ (ἐκ τῶν σιτωδῶν ἢ τῶν ὀσπρίων), ὅπως οὗτος καταστῆ ἰσοχειλῆς πρὸς τὸ μέτρον, ὅποιον εἶναι τὸ **ξάγι** (exegium) κττ. Ἡ λ. εὐρίσκεται παρὰ Σομαβέρα: «**ρηγλί** ramiula, verga» καὶ «**ρήγλα** rasiera, legno da rafar la misura del grano» καὶ **ρηγλίζω** = rasar la misura del grano con la rasiera. Δυσκολίαν παρέχει πῶς τὸ οὐσιαστικὸν **ρηγλί** λαμβάνεται ἐπιθετικῶς: **ρηγλί** - **γληρί** = τὸ ρηγλισμένον, τὸ περιηρημένον, τὸ κεκαομένον. Ὑποθέτομεν ὅτι, ὅπως ἐκ τοῦ **μελάνι** ἐλέχθη τὸ με-

¹) **ἀξινορύγιον** σύνθετον παρατακτικόν: **ἀξίνη** + **ορύγιον**.

²) Πρβ. Στεφ. Ξανθοῦδίδου, Κρητικὰ Συμβόλαια (1912) σελ. 349. Τὸ ἐνταῦθα ἀναφερόμενον **ρήγλι** (βαρυτόνως) λέγεται ὡς προσδιορισμὸς τοῦ μέτρου καὶ σημαίνει τὸν ἐν αὐτῷ καρπὸν ἰσοχειλῆ κατ' ἀντιδιαστολήν πρὸς τὸ **κουμουλάρι**, ἧτοι τὸ ἐπίμεστον ἢ ὑπερχειλῆς καὶ πρὸς τὸ **λειρό**, ἧτοι τὸ ἐπιχειλῆς, τὸ ἐλλιπές. Σημειωτέον δ' ὅτι ἤδη ὁ G. Meyer (Neugr. St. 3,56) τοὺς τύπους **ρήγλα**, **ρηγλί**, **ληγκρί**, **ληγκρί** ἀνήγαγεν εἰς τὸ Λατ. regula.

³) Ἐνιαχοῦ σημαίνει καὶ τὸν κανόνα δι' οὗ χαράσσωμεν εὐθείας.

λανίς = μελανωμένος, ἐκ τοῦ ἀσήμι τὸ ἀσημίς = ἀσημωμένος κτ., οὕτως ἐκ τοῦ ρηγλί ἐλέχθη ρηγλίς – γληρίς = ὁ ρηγλισμένος.

13) Τοῦ σ – ρ.

σκάρασσου (τό, Κάτω Ἰταλία) = ὁ κάνθαρος, ἀντὶ σκάσσαρου (αὐτόθι)¹ κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. σ καὶ ρ.

14) Τοῦ ρ – θ.

ἀμαθαριά (Μυκόνω) = ὄρμαθός, ἀντὶ ἀμαραθιά περὶ οὗ βλ. ἀνωτέρω σελ. . . . κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων ρ καὶ θ ἦτοι: ἀρμαθιά – ἀραμαθιά > ἀμαραθιά > ἀμαθαριά.

15) Τοῦ χ – ρ.

ρεχαμῆ (Μυκόνω) – *ραχαμῆ ἀντὶ χαραμῆ (ἐνιαχοῦ) = διασφάξ, ραγάς, οἶον ἐπὶ σανίδος, πλακὸς κτ, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. χ καὶ ρ. Τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ χαραγμῆ, ὃ ἀναγινώσκεται ἐν Γλωσσαρίοις. Τὸ αὐτὸ προᾶγμα ἐν Ἰμβρῶ λέγεται ραχασμάδα ἀντὶ χαρασμάδα – χαραμάδα – χαραγμάδα κατ' ὁμοίαν ἀντιμετάθεσιν.

16) Τοῦ σ – θρ.

θράσο (τό)· ἰδίᾳ ἐπὶ ἐδωδίμων, τὸ μὴ ἡδύ, τὸ ἄνοστον, ἐκ τοῦ ἀμαρτύρου ἐπιθέτου θρασός² ἀντὶ σαθρός κατ' ἀντιμετάθεσιν τοῦ φθόγγου σ καὶ τοῦ συμπλέγματος θρ. Τὸ οὖσ. θράσο λεγόμενον ὡς κατηγορούμενον κατήντησε ἐπίθετον: θράσος – θράσα – θράσο, ἐπὶ γενικωτέρας ἐννοίας: «θράσος ἄνθρωπος» ὃ ἀηδῆς τὴν συμπεριφορὰν, τοὺς τρόπους κτ.

17) Τοῦ σ – ρφ > φρ.

φρύσαλο καὶ φρύσουλο (Κρήτη κ. ἄ.) = φρύγανον καὶ καθόλου ξηρὸν καὶ λεπτὸν ἀπόρριμμα, οἶον ἐπὶ τῶν σιτωδῶν κτ., ἀντὶ *σύρφαλο(ν) καὶ *σύρφουλο(ν)³, κατ' ἀντιμετάθεσιν τοῦ σ καὶ τοῦ συμπλέγματος ρφ ἀνατασσομένου εἰς φρ.

² Ἐκ τοῦ τύπου *σύρφουλο(ν) κατὰ τὴν συνήθη τροπὴν τοῦ ιρ εἰς ερ προέ-

¹) Βλ. Rohlf's, Etym. Wört. ἀριθμ. 885.

²) Κατὰ τὸν κανόνα «βαρύτερον οὐσιαστικὸν – ὀξύτονον ἐπίθετον». Περὶ τῆς λέξεως βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶς 22 (1910) σελ. 258.

³) Ὅτι ὁ τύπος οὗτος ὑπῆρξέ ποτε δηλοῦται ἐκ τοῦ τύπου τούρφουλο, ἀκουομένου ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆς αὐτῆς καὶ ἀνωτέρω σημασίας.

κυψεν ὁ τύπος *σέρφουλο· ἀπὸ τούτου δὲ ὁ τύπος *φρέσουλο, καθὰ ἐκ τοῦ τύπου *σύρφαλο(ν) ὁ τύπος φρύσαλο· διὰ νέας δὲ ἀντιμεταθέσεως τῶν συμφώνων ρ καὶ λ ὁ τύπος φλέσουρο (Αἰτωλία).

Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐν Σκύρω λέγεται φρούσ(ν)λο. Ὁ τύπος οὗτος προῆλθεν ἐκ τοῦ τύπου φρύσουλο κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων ν καὶ ου.

Προῆλθον δὲ οἱ ὑποτιθέμενοι τύποι σύρφαλο(ν) καὶ σύρφουλο(ν) ἐκ τοῦ ὑπὸ μόνου τοῦ Ἡσυχίου μαρτυρουμένου: «σύρφη· φρύγανον»¹.

Σχηματικῶς ἡ ἐξέλιξις τῶν ἀνωτέρω τύπων ἔχει οὕτω:

σύρφη	{	* σύρφαλο(ν) > φρύσαλο
		* σύρφουλο(ν) > φρύσουλο > φρούσ(ν)λο
		↓
		* σέρφουλο > * φρέσουλο > φλέσουρο.

18) Τοῦ κ - πρ.

προκόλακκος (Λατσίδα Κρήτης) = λάκκος παντὸς εἴδους ἀποριμμάτων καὶ κυρίως ἀποχωρημάτων, ἀντὶ κοπρόλακκος κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων κ καὶ πρ.

19) Τοῦ χ - ντρ.

ἀσκόντριχα (ἦ, Λέσβω) - ἀσκόντρεχα = εἶδος ὄφραως, ἀντὶ ἀσκόχεντρα - ἀσκόχιντρα κατ' ἀντιμετάθεσιν τοῦ φθόγγου χ καὶ τοῦ συμπλέγματος ντρ².

b) Κατὰ πρόληψιν ἢ ὑποχώρησιν τοῦ λ.³

20) Τοῦ λ - β.

κόβλα - *κόβυλα (τά, Καππαδοκία) ἀντὶ κόλυβα κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων λ καὶ β.

21) Τοῦ γ - λ.

ζιβλουγιάτ'ς (ὁ, Σαμοθράκη) ἀντὶ ζιβγιουλιάτ'ς = ὁ τρέφων ἀροτῆρας βοῦς

¹) Τὸ ὄνομα σύρφη, ἐσώθη ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ ὑπὸ τὸν τύπον τσέρφα (Ρόδω) δι' οὗ σημαίνεται καθόλου φρύγανον λεπτόν· ἔτι δὲ ἐσώθη ὑπὸ τὸν τύπον σέρπη ἐν Κρήτῃ πρὸς δήλωσιν τῶν ἀποριμμάτων τοῦ σίτου μετὰ τὸ ἀλώνισμα. Πρβ. πρὸς τούτοις καὶ τὸ παράγωγον *συρφετὸς* = «ἄχυρα ἢ φρύγανα ἢ ἄλλα τινά». Ὡς πρὸς δὲ τὴν διττὴν κατάληξιν, -αλο καὶ -ουλο πρβ. *ψίγαλο* καὶ *ψίγουλο* ἐκ τοῦ *ψίγα* - *ψίξ*, *θρύβαλο* καὶ *θρύβουλο* ἐκ τοῦ *ρήμ*. *θρύβω*.

²) Οὕτως ὁ Kretschmer ἐν Lesb. Dial. σελ. 210.

³) Δηλ. ὅταν εἰς τὸ ἕτερον σκέλος τῆς ἀντιμεταθέσεως ὑπάρχη λ, εἰς δὲ τὸ ἕτερον οἰονδήποτε ἄλλο σύμφωνον πλὴν τοῦ ρ.

γεωργός, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. γ καὶ λ. Ὁ τύπος ζιβγγουλάτ'ς - ζευγγο-
λάτης εἶναι σύμφυρτος ἐκ τῶν τύπων ζευγολάτης (κοινῶς) καὶ ζευγηλάτης
(Πόντω κ. ἄ.). Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ οὐρανικότης τοῦ γλ.

λαάρια (τά, Ἀπυράνθω Νάξου) - **λαγάρια** = τὰ ἔγγαλα βοσκήματα, ἀντὶ γα-
λάρια (κοινῶς).

μάλουγου (τό, Μακεδονία) - **μάλουγο** ἀντὶ **μάγουλο** = παρειά.

22) Τοῦ λ - γ.

ἄγουλου (τό, Κάτω Ἰταλία) - **ἄγουλο** - **ἄγολο** ἀντὶ **ἄλογο**.

ἀύλιστος (Ἀπυράνθω Νάξου) - **ἀγύλιστος**, οἶον «ἀύλιστος χορὸς» σταθερός,
ἀκμάζων, ἀντὶ ἀλύγιστος κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. λ καὶ γ.

23) Τοῦ λ - γγ.

γγαρύλας (ὁ, Θάσφ) μεγεθυντικὸς τύπος τοῦ *γγαρούλι ἀντὶ λαρούγγι κατ'
ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων λ καὶ γγ ὑπὲρ συλλαβήν.

24) Τοῦ δ - λ.

ἀμύγλαδου (τό, Σαμοθράκη) ἀντὶ ἀμύγδαλο κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμ-
φώνων δ καὶ λ. Ὁμοίως ἀμυγλαδέλλ' (αὐτόθι) ἀντὶ ἀμυγδαλέλλι.

ἀσπίλ'δας (ὁ, Ἰμβρω) - **ἀσπίλιδας** ἀντὶ ἀσπίδιλας - ἀσπίδελας (διὰ τὴν κώ-
φωσιν τοῦ ε τῆς παραληγούσης) καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ *ἀσπέδελος = ἀσφρόδελος. Ὁμοίως
ἔχει τὸ Κατωιταλικὸν σπέλεντρο καὶ σφέλεντρο ἀντὶ σπέδελο καὶ σφέδελο (βλ.
G. Rohlfs, Scavi Linguistici nella Magna Grecia σ. 17 ἀριθ. 36).¹

λειδινὸ (τό, Μέση Εὐβοία) ἀντὶ δειλινὸ = ἡ δειλή, καθ' ὁμοίαν ἀντιμετάθεσιν.

μελούδι (τό, Ἐνιαχοῦ) ἀντὶ μεδούλλι = ἡ ἐντὸς τῶν ὀστέων λιπώδης οὐσία,
ἐκ τοῦ Λατινικοῦ medulla.

25) Τοῦ λ - δ.

διβλίζω καὶ **διβλάω** (Μέση Εὐβοία) = λυγίζω, κάμπτομαι, ἀντὶ *λιβδίζω,
ὃ ἐκ τοῦ λαβδίζω², κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. λ καὶ δ.

Διχαλόνησα (τά, Βορείω Εὐβοία)· νησιδες καὶ ὕφαλοι παρὰ τὴν Αἴδη-

¹) Ἐκ τούτων καὶ τῶν ἀλλαχοῦ ἀκουομένων σπερδούκλι καὶ ἀσφεντουλιά, ἀποδεικνύεται
ὅτι ὑπῆρξαν παλαιότερον ἐν εὐρυτάτῃ χρήσει οἱ τύποι ἀσπέδελος καὶ ἀσφρόδελος. Ὡς πρὸς τὴν
ἐμφάνισιν τοῦ ἐνρίνου ἐν τῇ συλλαβῇ - δε - > ντ πρβ. σκόλυμος > *σκόλυβος > σκολύμπρι.

²) Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ρήματος τούτου βλ. Ἀθηνᾶς 45 (1933) 354 κ. ἑ.

ψόν, ἀντὶ *Λιχαδόνησα* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. λ καὶ δ ὑπὲρ συλλαβήν. Τὸ δὲ *Λιχαδόνησα* προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀρχαίου *Λιχάδες νῆσοι*.

26) Τοῦ λ - ζ.

ζελμονῶ - *ζηλμονῶ* (Καππαδοκία) ἀντὶ *ληζμονῶ* - *λησμονῶ* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων λ καὶ ζ.

27) Τοῦ κ - λ.

ἀθραλάκη (Ρόδω) ἀντὶ *ἀθρακάλη* (αὐτόθι) = ἡ θερμὴ σποδιά, ἡ μετὰ ψηγμάτων ἀνημμένων ἀνθράκων σποδός, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. κ καὶ λ. Τοῦτο δὲ τὸ *ἀθρακάλη* πιθανῶς κατὰ σύμφυρσιν τοῦ *ἀθρακιά* καὶ *αἰθάλη* (=θερμοσποδιά, παρὰ τὴν λιγνύν).

28) Τοῦ λ - κ.

κουλουμαδάκια (τά, Σμύρνη) ἀντὶ *λουκουμαδάκια* ὑποκορ. τοῦ *λουκουμᾶς* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. λ καὶ κ.

29) Τοῦ μ - λ.

καλημαύκι (τὸ) = ὁ πῖλος τῶν ἱερέων, ἀντὶ *καμηλαύκι* - *καμελαύκι* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. μ καὶ λ. Περὶ τῆς λ. βλ. "Ανθ. Παπαδόπουλον ἐν Ἑπετηρ. Βυζ. Σπουδῶν 5 (1928) 293 κ. ε.

κούλουμα (τά, πολλαχοῦ) ἀντὶ *κούμουλα* (Κρήτη, Μυκόνω), ὃ ἐκ τοῦ Λατινικοῦ *cupulus*. Σημαίνει δὲ ἡ λέξις τὴν λαϊκὴν ἑορτὴν τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ πέρας τῆς ἑορταστικῆς περιόδου τῶν ἀπόκρσεων¹.

30) Τοῦ λ - μπ.

μπελίδα (ἡ, Θράκη) ἀντὶ *λεμπίδα* (πολλαχοῦ) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγ-

¹) Τὴν ἀρχὴν τῆς λ. *κούλουμα*, τῆς δηλοῦσης τὸν συμποσιακὸν ἑορτασμὸν τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας, ὑπεδήλωσεν ὁ Κ. Σάθας ἐν τῷ Ἱστορικῷ Δοκιμίῳ, σελ. πε' γράφας: «Ἀλλὰ καὶ τὰ συμπόσια συγχωνευθέντα εἰς τὰς Ἀπόκρως ἀποτελοῦσι τὴν ἀπόδοσιν τῆς Βακχικῆς ἑορτῆς· ἐνῶ δὲ ἤλλαξαν τὸ ὄνομα, ἐπὶ τὸ λατινικώτερον καλούμενα *Κούλουμα* (*cupulus*· προσθήκη, ἀπόδοσις), οὐδὲν ἦττον ἡ πομπὴ μένει ἔτι ἡ αὐτὴ κτλ». Τὴν ἀπὸ τῆς Λατινικῆς λέξεως *cupulus* ἐπὶ τῆς ἀναγραφομένης σημασίας παραγωγὴν ἐθεώρησεν ὁ Σάθας τόσον προφανῆ, ὥστε δὲν ἔκαμε μακρότερον λόγον. Καὶ ὄντως τὸ ρῆμα *cupulo* σημαίνει ἐκτελῶ τὴν τελευταίαν προᾶξιν, τὴν ἐπιστέφουσαν τὸ ὅλον, *cupulus* δὲ ὡς οὐσ. σημαίνει τὸν ἐπίλογον, καὶ εἶναι, ὡς εἶκόσ, ἐπίλογος καὶ τέρμα τῶν βακχικῶν ἑορτῶν τῶν Ἀπόκρσεων, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουσι τὴν Πέμπτην τῆς κρεοφάγου καὶ λήγουσι τὴν Καθαρὰν Δευτέραν.

γων λ και μπ. Το λεπίδα κατ' ανάπτυξιν αλόγου ενόινου εν τῇ παραληγούση.

31) Τοῦ ν - λ.

ἀλαχνός (Λακωνικῆ) = ὁ μὴ εἰς βάθος, ὁ ρηχός, ἀντὶ ἀναχλός, ὃ ἐκ τοῦ ἀναχνός (προβ. ἀχνός καὶ ἀχλός¹), κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. ν καὶ λ.

ἀλιβάν'σα (ἦ, Σαμοθράκη) - *ἀλεβάνουσα = πηγὴ ἣς τὸ ὕδωρ ἐκρέει ἐκ τοῦ ἐδάφους κάτωθεν, οἶονεὶ ἀφανῶς, ἀντὶ ἀνεβάλλουσα - ἀναβάλλουσα (Σκύρω κ. ἄ.) ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. ν καὶ λ ὑπὲρ συλλαβήν.

ἀλιμουνάτς (Λήμνω) - ἀλεμονάτης ἀντὶ ἀνεμολάτης = τὸ πτηνὸν Falco cenchris, εἶδος ἰέρακος², κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. ν καὶ λ ὑπὲρ συλλαβήν.

κάλονα (ἦ, Ἀμφίσση) ἀντὶ κἀν(ν)ολα, ὃ ἐκ τοῦ Ἑνετικοῦ cannola = αὐλὸς μετὰ στρόφιγγος, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. ν καὶ λ.

φαιλόνη (κοιν.) ἀντὶ φαινόλιον - φαινόλης (μεσαιων.) = ἄμφιον ἱερατικόν, ἐκ τοῦ Λατιν. rænula. Ἡ τροπὴ τοῦ π εἰς φ κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ φαίνω³.

32) Τοῦ λ - ν.

δεντρονίβαλο (Χίω) ἀντὶ δεντρολίβαλο = τὸ θαμνῶδες φυτὸν Rosmarinus officinalis, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων λ καὶ ν ὑπὲρ συλλαβήν.

μένουλα (ἦ, ἐνιαχοῦ) = εἶδος ἰχθύος μεγέθους τρίγλης, ἐκ τῶν εὐτελεστέρων, ἀντὶ μέλουνα, ὃ ἐκ τοῦ μέλαινα ὡς καλεῖται ὁ ἰχθύς οὗτος ἐν Σκύρω. Γράφουσί τινες καὶ μαίνουλα > μαίλουνα ἐκ τοῦ μαινίς, ὅθεν καὶ τὸ ἐπιστημ. ὄνομα mæna vulgaris.

Ὁ μὲν τύπος μένουλα νοεῖται κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων λ καὶ ν, ὃ δὲ τύπος μαίλουνα κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. ν καὶ λ.

νεγλός (ἐπίθ. Πόντω) = λεπτοφυής, λιπόσαρκος, ἀντὶ λεγνός, ὅστις εἶναι ἕτερος τύπος τοῦ λιγνός⁴.

νιπαλάβατος (Χίω) ἀντὶ λιπανάβατος (Μέση Εὐβοία) = ἐπὶ τοῦ ἄρτου, ὃ ἀτελῆ ὑποστάς τὴν ζύμωσιν, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. λ καὶ ν ὑπὲρ συλλαβήν.

¹) Ἐκ τοῦ τύπου ἀναχνός θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προκύψουν ἀμφότεροι οἱ μετὰ τοῦ λ τύποι ἀλαχνός καὶ ἀναχλός κατ' ἀνομοίωσιν.

²) Βλ. Χελντροάιχ, Faune de Grèce σελ. 32. Ἡ προσηγορία ἀνεμολάτης ἔλαβεν ὑπόστασιν καθ' ἣν ἀντίληψιν καὶ ἡ ἀνεμογάμης, ὡς λέγεται ἀλλαχοῦ τὸ πτηνὸν τοῦτο, δηλ. ὁ οἶονεὶ ἐλαύνων, βινῶν ἐν μετεωρισμῶ, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς πτήσεως αὐτοῦ.

³) Βλ. Μ. Triantafyllidis, Lehnwörter σελ. 31 καὶ 66.

⁴) Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς λ. βλ. Ἀθηνᾶς 49 (1939) σελ. 19-21.

νύχλος καὶ *νυχλοσιότης* (ὄ, Ἐνάφη) ἀντὶ *λύχνος* καὶ *λυχνοσιότης*.

33) Τοῦ σ - λ.

βαλσικὸ (Καππαδοκία) - *βαλισικὸ ἀντὶ *βασιλικὸ* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων σ καὶ λ.

34) Τοῦ λ - χ.

ποδοχαλή (Μάνη) ἀντὶ *ποδολαχή* (αὐτόθι) = ὁ ἐκ τοῦ βαδίσματος προκαλούμενος ψόφος, οἷον «ἀπὸ τὴν *ποδοχαλή* του τὸν ἐκατάλαβα» κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. λ καὶ χ, καὶ «ἀκούω τὴν *ποδολαχή* του».

Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐν Ἐπυράνθῳ τῆς Νάξου λέγεται *ποδόλαχος* καὶ *ποδόχαλος*, ἐν Βουρβούροις δὲ τῆς Κυνουρίας λέγεται οὐδετέρως ὁ κατ' ἀντιμετάθεσιν τύπος *ποδόχαλο* (τό).

Ἐκ τῶν τύπων τούτων ὁ παλαιότερος εἶναι καθ' ἡμᾶς ὁ *ποδολαχή*, ὅστις προῆλθεν ἐκ τοῦ *ποδολασά*, ὡς λέγεται ἄλλαχοῦ (Εὐβοία, Σάμῳ) τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον: Ἐκ τοῦ πληθ. *ποδολασές*, ἐν ᾧ τὸ σ ἀπαγγέλλεται οὐρανικῶς πῶς ἔνεκα τοῦ ἀκολουθοῦντος ε, ἦτο δυνατόν τὸ σ τοῦτο νὰ τραπῆ εἰς χ, καθὰ ἐκ τοῦ *πατοῦσες* προῆλθεν ὁ τύπος *πατοῦχες* καὶ ἐκ τούτου ὁ ἐνεστὼς *πατούχα* ἐν Κρήτῃ ἀντὶ *πατοῦσα*: ὅθεν ἐλέχθη τὸ πρῶτον *ποδολαχές*, ἐκ τούτου δὲ ὁ ἐνικὸς *ποδολαχή* κατὰ τὸ *ἀπαντοχές* - *ἀπαντοχή* κτ.

Τὸ δὲ *ποδολασά* προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀμαρτύρου *ποδηλασία* (- *ποδηλάτης*), ὅπερ ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ *κωπηλασία* (- *κωπηλάτης*). Καὶ δὲν παρεδόθη μὲν τοῦτο, ἀλλ' ἡ προφορικὴ παράδοσις ἀποδεικνύει ὅτι ἐλέχθη ποτὲ καὶ δὴ λίαν εὐρέως. Πρβ. *δρομολάτης*, *στρατολάτης*, καὶ τὸ ἀφηρημένον *λασιά*.

Ὁ δ' ἕτερος τύπος *ποδόλαχος* εἶναι μεγεθυντικὸς τύπος τοῦ *ποδολαχή*, καθὰ *κέφαλος* - *κεφαλή*, *ἐλατος* - *ἐλάτη* κτ.¹

35) Τοῦ ντ - λ.

ἀλλάνταβος (Αἰτωλία, Φθιώτιδι) ἀντὶ *ἀντάλλαβος* (Θεσσαλία) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων ντ καὶ λ. Σημαίνει δὲ ἡ λ. τὸν ἄτακτον, τὸν ἀκατάστατον, τὸν ἀσύστατον κτ. Παρήχθη δὲ ἐκ τοῦ *ἀνταλλος*, ὅπερ μετεπλάσθη εἰς *ἀντάλλαβος*, καθὰ καὶ ἄλλαι πολλαὶ λέξεις κακίας δηλωτικαί, οἷον *κουτσὸς* - *κούτσαβος* (Σισανίῳ Μακεδονίας), *λερὸς* - *λέραβος* (αὐτόθι), *σγουρὸς* - *σγούραβος* (αὐτόθι), *μύξης* - *μύξαβος* (Κοζάνη), *βρούχας* - *βρούχαβος* (= ἀνόητος, Ἐπείρω) κ.ά.

¹) Βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 2, 59 κ.έ.

Ἡ κατάληξις -αβος φαίνεται ὅτι εἶναι Σλαβικῆς καταγωγῆς.

Τὸ δὲ ἐπίθετον *ἀνταλλος* μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Σουίδα ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ *ἀντάλλαγος* = ὁ ἀντηλλαγμένος, ὁ ἀντ' ἄλλου ληφθεὶς ἢ δοθεὶς. Ἐνταῦθα ὁμως σημαίνει τὸν οἶονεὶ ἐξεστηκότα, καθὰ τὸ ὁμοίως ἐσχηματισμένον *ἔξαλλος*, καὶ ἀκολούθως τὸν ἀκατάστατον κτ. ὑφ' ἣν σημασίαν παραδίδεται τὸ *ἀνταφλος* (Πελοπον. κ. ἀ., βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ.), ὅπερ παρήχθη ἐκ τοῦ *ἀνταλλος*· διὰ δὲ τὸν μεταπλασμὸν τῆς καταλήξεως -λος εἰς -φλος προβ. τὸ *καρίτζαφλος* ἐκ τοῦ *καρίτζαλος* (περὶ τούτου βλ. κατωτέρω).

λεντίνι (τό, Πυλία)· χαρακτηριστικὸν τοῦ εὐθυτενοῦς, τοῦ εὐσταλοῦς ἀνθρώπου, ἀντὶ *ντελίσι*, ὅπερ ἀλλαχοῦ (Μέση Εὐβοία) λέγεται ἐπὶ ὑψηλοῦ καὶ λεπτοῦ.

Ἡ ἀρχικὴ σημασία τῆς λέξεως εἶναι εἶδος μακροῦ πλοίου τῶν παλαιότερων, κατὰ τὸν Passow (Popul. Carm. ἐν λ.) «(vascello) *de linea*, navis longa» Γαλλιστὶ vaisseau de ligne.

36) Τοῦ λ - φτ.

ξεφταλαγιάζομαι (Μέση Εὐβοία) = καταλαμβάνομαι ὑπὸ αἰφνιδίου φόβου, αἰφνιδιάζομαι, κοινῶς *σκιάζομαι*, ἀντὶ *ξελαφτγιάζομαι* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων λ καὶ φτ, ἀναπτυχθέντος μεταξὺ τοῦ λ καὶ γ τοῦ συνοδίτου φθόγγου α: *ξελαφτγιάζομαι* > *ξεφταλγιάζομαι* > *ξεφταλαγιάζομαι*. Τὸ *ξελαφτγιάζομαι* δὲ τοῦτο ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ *ἀλαφγιάζομαι* καὶ ἐπιτακτικῶς *ξελαφγιάζομαι* καὶ κατὰ σύμφυρσιν πρὸς τὸ συνώνυμον *ἀφτγιάζομαι*, *ξελαφτγιάζομαι* - *ξελαφτγιάζομαι*, τοῦ γ ἀναπτυχθέντος ἐκ τῆς συνιζήσεως τοῦ -τγ.

c) Κατὰ πρόληψιν ἢ ὑποχώρησιν τοῦ μ¹.

37) Τοῦ μ - β.

βολίμι (πολλαχοῦ) ἀντὶ τοῦ κοινοῦ *μολίβι* = μόλυβδος², κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. μ καὶ β ὑπὲρ συλλαβήν. Ἡ μεταβολὴ αὕτη ἤδη ἀπὸ τῶν μεταγενεστερῶν χρόνων (προβ. *βόλιμος* ἐν ἐπιγραφῇ Ἐπιδαύρου).

βομόρος (Αἰγιαλεία) ἀντὶ ἠμοβόρος - αἰμοβόρος = σκληρός, ἀπάνθρωπος.

¹) Δηλ. ὅταν εἰς τὸ ἕτερον σκέλος τῆς ἀντιμεταθέσεως ὑπάρχη μ, εἰς δὲ τὸ ἕτερον ἄλλο σύμφωνον πλὴν τοῦ ρ καὶ λ.

²) Εἶναι παραδεδομένα *μόλιβος* καὶ *μόλυβδος* ἐξ ἴσου ἀρχαῖα (παρ' Ὀμήρῳ *μόλιβος* καὶ *μολύβδαινα*). Πρόκειται περὶ ξένης λέξεως, ἣτις παρελήφθη ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων Ἑλλήνων ὑπὸ δύο τύπους (βλ. Γ. Χατζιδ. Γραμματ. 1,417). Ὁ δὲ νεώτερος τύπος *μολίβι* πιθανώτε-

38) Τοῦ $\mu - \gamma$.

γαμαρίζω (Κρήτη, Τραπεζοῦντι κ. ἄ.) ἀντὶ **μαγαρίζω** = ρουπαίνω κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. μ καὶ γ .

39) Τοῦ $\kappa - \mu$.

μούκουλο (τό, Πελοπονν.) = τὸ ὑπὸ τὴν σιαγόνα κατὰ τὸν τράχηλον θησαυριζόμενον λίπος καὶ δίκην κίστεως κρεμάμενον, ἀρχ. **λωγάριον** ἢ **λαμυρίς**, ἀντὶ **κούμουλο**. Τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ Λατ. *cumulus* = σωρός, θησαύρισμα.

μπούκλουβα (τά, Κορώνη) = τὸ ἐορταστικὸν συμπόσιον τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας, ἐκ τοῦ **μπούκουλα** — **μούκουλα** ἀντὶ **κούμουλα**¹. Τὸ δὲ ἐν τῇ παραληγοῦσῃ λ κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν ἐκ τῆς λ : **μπούκουλα** > ***μπούκλουα** > **μπούκλουβα**, κατ' ἀνάπτυξιν τοῦ β μεταξὺ τῶν φθόγγων **ου** καὶ **α** ὡς συνδετικοῦ φθόγγου· πρβ. **ῶδον** > **ῶβόν**, **οῦα** > **οῦβα**.

τριμυκίζω (Στρόπωνες Εὐβ.) = ταράττω, στενοχωρῶ, καὶ **τριμυκίζομαι** (αὐτόθι) = ταράττομαι, ἀντὶ **τρικνυμίζω** — **ομαι** κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. κ καὶ μ ².

40) $\kappa\iota - \mu$.

δουματσιάζω (Μεγίστη) — ***δουμακιάζω** ἀντὶ **δουκιαμάζω** (Λιβυσιῶ) = δοκιμάζω, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων $\kappa\iota$ καὶ μ .

41) Τοῦ $\nu - \mu$.

ἀντικλήνι (Κρήτη) = τὸ εἰσέχον τοῦ γόνατος, ἢ ἰγνύα, ἐκ τοῦ ***ἀντικνήνιον** (ον), τοῦ **κν** τραπέντος εἰς **κλ** κατ' ἀνομοίωσιν, καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ ***ἀντικμήνιον**³ ἀντὶ **ἀντικνήμιον** κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. ν καὶ μ . Ὁμοίως **ἀντίκληνο** (Νάξω) < ***ἀντίκνηνο** < ***ἀντίκμηνο** < **ἀντίκνημο**⁴.

ρον ἀνάγεται εἰς τὸν ἀρχαῖον τύπον **μόλιβος**, διότι ὁ σπανίως παραδιδόμενος τύπος **μόλυβος** ἀμφισβητεῖται. Κατὰ ταῦτα νομίζομεν ὅτι ὁ Χατζιδάκις οὐχὶ μετὰ πιθανότητος γράφει (MNE 1,91) τοὺς νεωτέρους τύπους **βολίμι** ἀλλὰ **μολύβι**.

¹) Πβ. ἀνωτέρω σελ. 125 ἄρθρον **κούλουμα**.

²) Παράγεται ἐκ τοῦ **τρικνυμία** ἐν μεταφορικῇ χρήσει, καθὰ τὸ συνώνυμον **ζάλη**. Ἀμφότερα τὰ ὀνόματα ταῦτα, κυριολεκτούμενα ἐπὶ τῆς ἐκ τῆς θαλάσσης ταραχῆς, ἐλέχθησαν γενικῶς ἐπὶ πάσης ταραχῆς.

³) Διὰ τὴν τροπὴν τοῦ **κμη** εἰς **κνη** πρβ. **ἀκμάζω** > **ἀκνάζω**, **ἄκμαστος** > **ἄκναστος**.

⁴) Ἄλλως ἐρμηνεύει τὸ πρᾶγμα ὁ Γ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶς 36 (1924) σελ. 185 κ. ἑ.

42) Τοῦ μ - ν.

ἀπολειμάροι (οἶ, Κρήτη) ἐκ τοῦ *ἀπονειμάροι ἀντὶ ἀπομεινάροι (αὐτόθι) ¹ = οἱ ὑπολειπόμενοι, οἱ ζῶντες, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. μ καὶ ν. Ὁ τύπος ἀπονειμάροι δὲν μαρτυρεῖται· δυνατὸν νὰ ἐλησημονήθη, δυνατὸν δὲ καὶ οὐδέποτε νὰ ὑπῆρξεν ἐν τῇ χρήσει, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ συνειδήσει.

43) Τοῦ φ - μ.

προσάμορφος (Πάρος)· οἶον «ὁ καιρὸς εἶναι προσάμορφος» = ἐπικίνδυνος, παρέχων ἀφορμὴν πρὸς κρουολογήματα, ἀντὶ προσάφορμος (Θήρα κ. ἄ.), κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. φ καὶ μ.

44) Τοῦ στ - μ.

μουστούχα (ἦ, Λατσίδα Κρήτης) ἀντὶ *σιουμούχα*, ὅπερ ἐπίσης λέγεται ὡς μεγεθυντικὸς τύπος τοῦ *σιουμούχι* = τὸ φίμωτρον τῶν ὑποζυγίων, ἵνα προφυλάσσονται ἀπὸ τοῦ οἴστρου ἐνοχλοῦντος αὐτὰ εἰς τοὺς ῥώθωνας, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων στ καὶ μ.

45) Τοῦ σκ - μπ, κ - μπ.

ἀνεμπουκῶνω (Κρήτη) ἀντὶ ἀνεκουμπῶνω - *ἀνακομβῶνω ἐπὶ ἐνδυμάτων, ἀνασύρω, πτύσσω πρὸς ἄνω, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων κ καὶ μπ. Ἐπίσης ἀναμπουσκῶνω - ομαι (Μέση Εὐβοία) ἀντὶ ἀνασκουμπῶνω - ομαι κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων σκ καὶ μπ.

46) Τοῦ γκ - μπ.

βάγανου (τό, Κάτω Ἰταλία) ἀντὶ *γάβανου = γάβανον, ξύλινον δοχεῖον, πεπλατυσμένον, μετὰ καλύμματος στεγανῶς προσαρμοζομένου, χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν ἀγροτῶν πρὸς μεταφορὰν φαγητοῦ², κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων γ καὶ β.

d) Κατὰ πρόληψιν ἢ ὑποχώρησιν τοῦ ν.

47) Τοῦ γ - ν.

ἀναγους (ὄ, Μακεδονία) - ἀναγος ἀντὶ ἄγανος - ἄγανός = χαλαρός, μὴ σφιγκτός, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. γ καὶ ν.

¹) Βλ. τὴν λ. ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ.

²) Τὸ δοχεῖον τοῦτο λέγεται αὐτόθι καὶ *γάβανου* κατ' ἀνάπτυξιν ἀλόγου ἐνρίνου· ἐξ οὗ τὸ *γάβανου* κατ' ἀφομοίωσιν τοῦ β πρὸς τὸ γ κατὰ πνεῦμα· ἦτοι τὸ πνευματῶδες β ἐτρέπη εἰς τὸ ἀντίστοιχον αὐτοῦ ἀκαριαῖον β. Βλ. Rohlf's, Etymol. Wört. ἀριθμ. 399.

48) Τοῦ δ - ν.

νῖδα (ἦ, Ἐπιφανίου Νάξ.) = ράκος, ξέφτυσμα, οἷον «ἤσκισε τὸ παννὶ καὶ τὸ ἤκαμε νῖδες - νῖδες», ἀντὶ δῖνα (Ρόδω) ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. δ καὶ ν. Παρὰ τὸ δῖνα λέγεται (ἐνιαχοῦ) καὶ γῖνα ἀντὶ ἶνα ἐκ τοῦ ἀρχ. ἴς γεν. ἰνός.

συγκούνουος (Ἰκάρω) - * συγκούνουδος, ἐπὶ τῶν βοσκημάτων καὶ τῶν ποιμνίων, οἷον «θὰ πάρωμε τὸ κοπά(δ)ι συγκούνου(δ)ο» οἷονεὶ μὲ τὰ κουνούγια μαζί, ἀντὶ συγκούδουνο.

49) Τοῦ ν - δ.

ἀλωίνα (ἦ, Ἰκαρία) - * ἀλωδίνα ἀντὶ ἀλωνίδα κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων ν καὶ δ. Τὸ δὲ ἀλωνίδα ἐκ τοῦ ἀλωνίδα - ὄνωις καὶ ὄνωις = εἶδος ποώδους φυτοῦ ἀκανθώδους¹.

δεινίζω (Ἀρτάκη) ἀντὶ ἄνειδίω - ὄνειδίω.

Δικόννημος (κύρ. ὄν. Κρήτη) ἀντὶ Νικόδημος, κατ' ἀντιμετάθεσιν τοῦ συμφ. ν καὶ δ ὑπὲρ συλλαβήν.

δονός (ὄ, Πόντω) ἀντὶ ροδός (αὐτόθι) = σειρά, οἷον «τ' ἐμὸν ὁ δονός» σειρά μου εἶναι, καὶ «ροδός ἐν'» σειρὰ εἶναι. Εἶναι προφανές ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς λ. ὁδός, ἥτις τὸ πρῶτον μετεβλήθη εἰς ροδός ἐκ τῆς ἐνάρθου συνεκφορᾶς: τὴν ὁδὸν > τὴν ροδὸν - ἢ ροδός, πρβ. τὸν ὄμιον > τὸν ῥῶμιον - ὁ ῥῶμιος. Ἐπειτα δὲ κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. ν καὶ δ προέκυψεν ὁ τύπος δονός.

50) Τοῦ ν - σ.

«**τίσουν** κερνούδια σὲ κερνοῦν καὶ μένα δὲ θυμᾶσαι;

τίσουν ἀχείλια σὲ φελοῦν καὶ τὰ δικά μου τρέμουν;

τίσουν ματούδια σὲ θουροῦν καὶ τὰ δεκά μ' δακρῦζουν;».

(Παρὰ Passow Popul. Carm. DCXLV 12 - 24 σελ. 477), ἀντὶ τίνους - τίνος, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. ν καὶ σ. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ γνώρισμα τῆς πτώσεως δὲν κατέστη δυνατόν νὰ συγκρατήσῃ τὴν πρὸς ἀπόκλισιν τάσιν τοῦ λέγοντος.

51) Τοῦ φ - ν.

ἄποναφεύγομαι (Σύμη) = ὑπερηφανεύομαι, ἐπαίρομαι, ἀντὶ ἄποφανεύομαι² κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων φ καὶ ν. Τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ ἀμαρτύρου ἐπιφα-

¹) Βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν ΜΝΕ 2,219 καὶ Ἱστορικὸν Λεξικὸν ἐν λ. ἀλωνίδα.

²) Βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. 7,65.

νεύομαι¹ = ἐμφανίζομαι ἐπιφανής, κάμνω τὸν σπουδαῖον, καθὰ ἀνδρειεύομαι = κάμνω τὸν ἀνδρεῖον, παλληκαρεύομαι = κάμνω τὸ παλληκάρι κ. ἄ.

52) Τοῦ χ - ν.

ἀνιχία (ἦ, Κάτω Ἰταλία) ἀντὶ ἀχνία = ἐχῖνος ὁ θαλάσσιος, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων χ καὶ ν.

ἀρνιχεύω (Πόντος) = ἀρχίζω, ἀντὶ ἀρχινεύω (βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ.).

53) Τοῦ δ - ντ.

ντόδια (τά, Λατσίδα Κορήτης) ἀντὶ δόντια κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων δ καὶ ντ.

54) Τοῦ γν - φ.

Phagnalon graecum ἐπιστημονικὴ ὀνομασία φρυγανώδους φυτοῦ, τὸ ὁποῖον ἰδιωματικῶς καλεῖται ἀντιστρόφι ἢ ἀσπροθύμαρο². Οἱ ὀρίσαντες τὸ φυτόν οὕτως εἶχον ὑπ' ὄψιν Ἑλληνικὴν προσηγορίαν φάγναλον ἀντὶ τῆς ἀρχαίας γνάφαλον κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων γν καὶ φ.

e) Κατὰ πρόληψιν ἢ ὑποχώρησιν τοῦ σ καὶ τσ.

55) Τοῦ β - σ.

ἄσβους (ἦ, Σκοπέλω) - ἄσυβος ἀντὶ ἄβυσσος κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. β καὶ σ.

56) Τοῦ θ - σ.

λίσόθωρος (ὁ, Σκύρω) - λισόθωρος ἀντὶ λιθόσωρος κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων θ καὶ σ.³

57) Τοῦ σ - φ.

φέσκλο (τό, Ἰμβροφ) = τὸ λαχανευόμενον σεῦτλον, ἀντὶ σέφκλο - σεῦκλο κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. σ καὶ φ. Τὸ παλαιὸν ὄνομα εἶναι τεῦτλον καὶ σεῦτλον, ἐξ οὗ κατὰ τροπὴν τοῦ τλ εἰς κλ παρήχθη ὁ τύπος σεῦκλον⁴.

φίσουνας (ὁ, Ἀθηνᾶς 29, 223) = ἄνεμος μετὰ βροχῆς, λαῖλαψ, ἀντὶ σίφουνας - σίφων κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. σ καὶ φ.

¹) Ἡ παρετυμολογία τῆς ἐπὶ προθέσεως ἐν τοῖς συνθέτοις δὲν εἶναι ἀπίθανος· πρβ. καὶ I. Βογιατζίδην ἐν Λεξικογρ. Ἀρχείου 5 (1918) 168.

²) Βλ. Χελδράϊχ - Μηλιαράκη. *Τὰ δημόδη ὀνόματα τῶν φυτῶν* (1910) σελ. 47· πρβ. καὶ Π. Γενναδίου Λεξικ. Φυτολογ. (1914) σελ. 227.

³) Βλ. Κ. Κόντου, Τεσσαρακ. (1909) σελ. 253.

⁴) Περὶ τῆς τροπῆς ταύτης Βλ. G. Meyer, Neugriech. Stud. 3, 9.

58) Τοῦ ντ - σ.

-όσαντε (κατάλ. γ' πληθ. προσώπ. παρατ. παθ. φωνῆς, Καλάμαις, Πάτραις, Πύργω κ. ἄ. τῆς Πελοπν.), ἀντὶ -όντασε κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων ντ καὶ σ, οἷον γενόσαντε ἀντὶ γενόντασε - γενόντασαν, τρωγόσαντε ἀντὶ τρωγόντασε - τρωγόντασαν κτλ.¹

59) Τοῦ στ - θ.

δῆστο (τό, Πάρω) - *θῆστο = τὸ συνέχον τοὺς μαστοὺς ἔνδυμα τῶν γυναικῶν, ἀντὶ στήθο(ς) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων στ καὶ θ. Ἡ τροπὴ τοῦ θ εἰς δ δι' ἀμελεστέραν προφορὰν· πρβ. κηροδικόσυκα ἀντὶ κηροτικόσυκα - κηροτικόσυκα.

60) Τοῦ χ - σ.

στίχτης (ὁ, Ἑπτανήσω) ἀντὶ χτίστης - κτίστης κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων χ καὶ σ.

61) Τοῦ κ - τσ.

τσουκάν' (τό, Στρούπωνες Εὐβ.) - τσοκάνι ἀντὶ κοτσάνι (λ. τουρκικῆ) = ὁ μίσχος, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων κ καὶ τσ.

62) Τοῦ τσ - κ.

κουτσνίδα (ῆ, Ἰμβρω) ἀντὶ τσουκνίδα = κνίδα καὶ ρῆμα κουτσνιδώνω ἀντὶ τσουκνιδώνω κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων τσ καὶ κ.

κουτσουρράφα (ῆ, παρὰ τοῖς Ἑλληνοφώνοις τῆς Κάτω Ἰταλίας) ἐκ τοῦ *κατσουρράφα ἀντὶ τσακουρράφα - σακουρράφα κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων τσ καὶ κ. Ἡ τροπὴ τῆς συλλαβῆς κα εἰς κου ἴσως ὀφείλεται εἰς παρετυμολογίαν ἀπὸ τοῦ κουτσός².

63) Τοῦ κν - τσ.

τσίκνα (ῆ, κοινῶς) = ὀσμὴ καιομένου λίπους ἢ ὀπτωμένου κρέατος, ἀντὶ *κνίσα, ὃ ἐκ τοῦ ἀρχ. κνῖσα³, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμπλεγμάτων κν καὶ τσ.

¹) Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ κατάληξις -σαν τοῦ ἐνσίγμου ἀορίστου προσετέθη εἰς τὸ τρίτον πληθ. πρόσωπ. τοῦ παρατατικοῦ χάριν ἀδροτέρας δηλώσεως τοῦ προσώπου. Οὕτω ἐκ τοῦ ἐγένοντο - ἐγένονταν προῆλθεν ὁ τύπος ἐγένοντασαν, ὅπως ἐκ τοῦ ἐλάμβανον ὁ τύπος ἐλαμβάνουσαν. Ὁ δὲ τύπος γενόντασαν μετεπλάσθη εἰς γενόντασε κατ' ἀφομοίωσιν τῆς καταλήξεως πρὸς τὰ λοιπὰ πρόσωπα, λήγοντα εἰς -ε (γενόμενε - γενόσανε - γενότανε, γενόμεαστε - γενόσααστε - γενόντασε). Περὶ τῆς ἐπιδόσεως τῆς καταλήξεως -σαν βλ. Ἀθηνᾶς 46 (1935) σελ. 174. κ. ἑ.

²) Βλ. Rohlfs, Etymol. Wört. ἀριθμ. 1901.

³) Βλ. Ἀθηνᾶς 45 (1933) σελ. 361 κ. ἑ. Πρῶτος ἀνήγαγε τὸν νεώτερον τύπον εἰς τὸν ἀρχαῖον κνῖσα ὁ Foy, Lautsyst. 82.

f) Κατὰ πρόληψιν ἢ ὑποχώρησιν οἰουδήποτε ἄλλου¹ συμφώνου.

64) Τοῦ γ - β.

βούα (ἦ, Ρόδω) = ὁ ὑφαντικὸς ἱστός, ἐκ τοῦ βούγα ἀντὶ γούβα (πολλαχοῦ) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. γ καὶ β².

65) Τοῦ β - γι.

χουχουγιάβα (ἦ, Καλαμπάκα) = ἡ γλαύξ, ἀντὶ χουχουβάγια - κουκουβάγια (πολλαχοῦ) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων β καὶ γι.

66) Τοῦ ζ - β.

Ἀνάβαρζα (τὰ) καὶ Ἀνάβαρζος (ἦ, πόλις τῆς Κιλικίας) ἀντὶ Ἀνάζαορβα (ἤδη παρὰ Στεφάνω τῷ Βυζαντίω) καὶ Ἀνάζαορβος (ἐπιγραφαῖς νομισμάτων), κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων ζ καὶ β. Ὁ τύπος Ἀνάβαρζος ἀναγινώσκεται ἐν μολυβδοβούλλῳ τοῦ 11^{ου} αἰῶνος³.

67) Τοῦ δ - γ.

ἀκαθουγήδιφτους (ὁ, Ἰμβρῳ) - *ἀκαθογήδευτος ἀντὶ ἀκαθοδήγευτος = ἀνάγωγος, κακομαθημένος, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων δ καὶ γ.

Τὸ πρωτότυπον ρῆμα τοῦ ἐπιθέτου τούτου καθουδ'γεύου λέγεται ἄνευ ἀντιμεταθέσεως διὰ τὴν σίγησιν τοῦ ἀτόνου η. Ἀλλ' ἐν τῷ ἀορίστῳ, ὅπου ἡ συλλαβὴ -δη- τονίζεται, ἡ ἀντιμετάθεσις τελεῖται: «δὲν καθουγήδιφα καλὰ τοῦ πιδί». Καὶ τὸ παράγωγον καθουγήδα (ἦ) = συμβουλή, ἀντὶ *κουθουδήγα.

Ἐγηδήτρια (ἦ, Κιμώλω) προσηγορία τῆς Παναγίας, ἀντὶ Ἐδηγήτρια - Ὀδηγήτρια⁴.

68) Τοῦ τ - κ.

ἀπόκοτο (τό, ἐνιαχοῦ) ἀντὶ ἀπότοκο (πολλαχοῦ) = τὸ καταλειπόμενον εἰς τὴν φωλεὰν τῶν ὀρνίθων ὄρν, ἵνα προσελκύη αὐτὰς πρὸς περαιτέρω τόκους, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. τ καὶ κ.

Τὸ ἀπότοκο τοῦτο, ὃ λέγεται καὶ ἀπότοκος (ὁ, Λέρω κ. ἄ.) προῆλθεν ἐκ τοῦ παλαιοῦ ἐπιθέτου ἐπίτοκος = ὁ ἐπὶ τόκῳ. Ἦτοι καθὰ ἐλέχθη ἐπίτοκον δά-

¹) Δηλ. πλὴν τῶν συμφ. λ, μ, ν, ρ, σ, τσ.

²) Περὶ τῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς τῆς λ. βλ. κατωτέρω περὶ τοῦ κύβη - γύπη.

³) Βλ. Κ. Κωνσταντόπουλον ἐν Ἐπετηρ. Βυζ. Σπουδῶν 15 (1939) 96.

⁴) Βλ. Ἀθηνᾶς 35 (1923) σελ. 106.

νεισμα τὸ ἐπὶ τόκοις δανειζόμενον, οὕτω πιθανῶς ἐλέχθη καὶ ἐπίτοκον φόν = τὸ ἐπὶ τόκοις φόν, οὔτινος ἐλλείποντος ἀπὸ τῆς φωλεᾶς, δὲν προσέρχονται αἱ ὄρνιθες πρὸς περαιτέρω φωτοκίαν, ἀλλ' ἀναζητοῦσιν ἄλλον τόπον.

Ἐκ τοῦ τύπου ἐπίτοκον - *ἀπίτοκο προῆλθεν ὁ τύπος ἀπότικο (Κῶ) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων ι καὶ ο (βλ. καὶ κατωτέρω σελ. 138).

λοφκοτάρυ (τό, Κερασοῦντι) = λεπτοκάρυον, κοιν. φοιντούκι, ἀντὶ *λοφτοκάρυ - λεφτοκάρυ.

69) Τοῦ κ - τ.

ἀρτικὰ (ἐπίρο, Μαριουπόλει) - ἀρτεκὰ ἀντὶ ἀρκετὰ κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων κ καὶ τ.

γυναιίκι (τό, Ζακύνθω, Θήρα, Ἰθάκη, Κεφαλλ. κ. ἄ.) = ἡ γυναικωνίτις τοῦ ναοῦ, ἀντὶ γυναιίτι (Θήρα, Κεφαλλ.) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων κ καὶ τ. Τοῦτο δὲ προῆλθεν ἐκ τοῦ γυναιίτης (ὁ, μεσαιων. καὶ Κρήτη, Κύπρω), δηλοῦντος τὸ αὐτὸ πράγμα. Ἡ δὲ μεταβολὴ τοῦ γένους ὀφείλεται εἰς τὸ συνώνυμον γυναικίον(ν), ὅπερ ἤδη μεσαιων. καὶ νῦν πολλαχοῦ.

70) Τοῦ γγ - β.

ρεβογγότανο (Μυκόνω) ἀντὶ ρεγγοβότανο (Σύμη, Τήνω) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων γγ καὶ β. Σημαίνει δὲ ἡ λέξις τὴν βοτάνην Helminthochorton, τῆς ὁποίας τὸ ἀφέψημα ἐνδείκνυται κατὰ τῆς ἐλμινθιάσεως.

Ὁ ἀρχικὸς τύπος τῆς λ. εἶναι ἐρμιγγοβότανο, ὅστις διαφαίνεται εἰς τὸν τύπον μερμιγγοβότανο (Κων/πόλει κ. ἄ.) σχηματισθέντα κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ μέρμηγκας - μύρμηξ. Ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ τύπου κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ ρ προῆλθεν ὁ τύπος *ρεμιγγοβότανο, ἔξ οὗ κατὰ τροπὴν τοῦ μ εἰς β ὁ τύπος ρεβιγγοβότανο (Κρήτη καὶ ἐνιαχοῦ τῶν Κυκλάδων). Ἐκ τούτου πάλιν κατ' ἀπλολογίαν ὁ ἀνωτέρω τύπος ρεγγοβότανο.

Πρῶτον συνθετικὸν τῆς λ. εἶναι τὸ ἐρμίγγιον, ὅπερ παραδίδεται ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου· τοῦτο δὲ ἀνάγεται εἰς τὸ *ἐλμίγγιον ἀπὸ τοῦ ἔλμιγξ-ιγγοσ, ὅπερ ἀπαντᾷ παρ' Ἰπποκράτει παρὰ τὸ ἔλμιγξ - ινθος. Ὄθεν ἡ ἐτυμολογικὴ σειρὰ τῆς λέξεως ἔχει ὡς ἑξῆς:

ἐρμιγγοβότανο > *ρεμιγγοβότανο > ρεβιγγοβότανο > ρεγγοβότανο > ρεβογγότανο.

71) Τοῦ γ - τζ.

καλατζάουρας (Ρόδω) - καλατζάγουρας = καλικάτζαρος, ἀντὶ *καλαγάτζουρας κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων γ καὶ τζ. Ὁ τύπος καλαγάτζουρας εἶναι

ὑποθετικός, ἀλλ' ἔχων τις ὑπ' ὅψιν τὸ πλῆθος καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ ὀνόματος *καλικάτζαρος*¹ διὰ παρετυμολογίας καὶ φωνητικὰς μεταβολάς, δὲν θὰ θεωρήσῃ τοῦτον ἀπίθανον· οὐδὲ φαίνεται ἔτυμολογία τις αὐτοῦ ἄλλοθεν πιθανωτέρα.

72) Τοῦ π - κ.

ἀσκάλ'πας (ὁ, Σαμοθράκη) - *ἀσκάλαπας ἀντὶ *ἀσπάλακας* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων π καὶ κ ὑπὲρ συλλαβήν.

κραπαλλίδα (ἡ, Κάτω Ἰταλία) ἀντὶ *πρακαλλίδα* - *πρικαλλίδα* (<*πικραλλίδα*)².

καψιμάδι (τό, Μέση Εὐβοία κ. ἄ.) = ὁ διφυρῆτος ἄρτος, ἀντὶ *παξιμάδι* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων π καὶ κ, οἵτινες φαίνονται, ἂν παραστήσωμεν διαλελυμένως τὰ διπλᾶ σύμφωνα ψ καὶ ξ: *καψιμάδι* - *παξιμάδι*³. Διὰ τὴν διάλυσιν τῶν διπλῶν προβ. *ἀπιστιὰ* ἀντὶ *ἀψιθιὰ*⁴.

73) Τοῦ τ - π.

ἀντίπτυός μου, - σου κτλ. (Κρήτη) = ἀντὶ ἐμοῦ, - σοῦ κτλ. ἐπιρρηματικῶς, ἀντὶ *ἀντίτυπός μου* κτλ., κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. τ καὶ π⁵.

καπετάνος (πολλαχ.) ἀντὶ *κατεπάνος*. Τὸ *κατεπάνος* ἀπαντιᾶ τὸ πρῶτον τὸν 11^{ον} αἰ. παρὰ Θεοφυλάκτῳ, ἀρχιεπισκόπῳ Βουλγαρίας, ἐσχηματίσθη δὲ ἐκ τοῦ ἐπιρρ. *κατεπάνω*, ὃ κατὰ τὸν μεσαῖωνα χρησιμοποιούμενον μετὰ τοῦ ἄρθρου ἔλαβε σημασίαν οὐσιαστικοῦ, οἷον «ὑπὸ τοῦ *κατεπάνω* τῶν βασιλικῶν», δηλ. ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν βασιλικῶν⁶. Ἐπειτα δὲ προσηρομόσθη πρὸς τὰ δευτερόκλιτα ὀνόματα καὶ οὕτω προσέλαβε τὴν κατάληξιν -ς: *κατεπάνως* - *κατεπάνος*⁷.

Οἱ κατόπιν τύποι *καπειάνγος*, *καπιτάνγος* καὶ *καπιτάνος* προῆλθον ἐκ δανει-

¹) Βλ. Ν. Πολίτου, Παραδ. σελ. 1242, Φ. Κουκουλέν ἐν Λαογρ. 7 (1923) 315 κ. ἑ. Στ. Δεινάκιν ἐν Λαογρ. 8 (1925) 488 κ. ἑ.

²) Βλ. Rohlf's, Scavi Linguistici nella Magna Grecia σελ. 16, ἀριθμ. 29 καὶ Etymol. Wört. ἀριθμ. 1698.

³) Ὁ Γ. Χατζιδ. ἐν ΜΝΕ 1,329 λέγει ὅτι ὁ τύπος *καψιμάδι* προῆλθε μᾶλλον ἐκ παρετυμολογίας, δηλονότι πρὸς τὸ *καίω* - *ἔκαψα*. Ἦδη ἀπὸ τοῦ Γαληνοῦ 14, 554, 13 (περὶ εὐπορίστων) μαρτυρεῖται ὁ τύπος *παξαμάδιον*.

⁴) Προβ. πρὸς τούτοις τὰ ἀρχ. *ψαλῖς* - *πσαλῖς* - *σπαλῖς*, *ξένος* - *κσένος* - *σκένος* κ. ἄ., περὶ ὧν βλ. Γ. Χατζιδ., Γραμματ. 1,520 κ. ἑ., Brugmann - Thumb, Gr. Grammat. 158, Schwyzler, Gr. Grammat. 266, καὶ τὰ Κρητικὰ *πουσουνίζω* ἀντὶ *πουνίζω* = ὀψωνῶ, *πουσούνια* ἀντὶ *πουνια* = ὀψώνια, ἀντιπερὶ ἀντὶ ἀντερεῖ = ποδηρεῖς ἔνδυμα τῶν ἱερέων, Ἀθηνᾶς 38 (1926) 157.

⁵) Βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. *ἀντίτυπος*.

⁶) Βλ. St. Psaltes, Grammat. Chron. σελ. 336.

⁷) Ὁμοίως ἐκ τῆς φρ. τὸν *ἀγαπῶ* ἐσχηματίσθη ἡ ὀνομαστικὴ ὁ *ἀγαπῶς* - *ἀγαπός* βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. *ἀγαπῶς*.

σμοῦ καὶ συμφύρσεως πρὸς τὸ Ἰταλικὸν *καπιτάνος* καὶ τὸ Ἐνετικὸν *καπιτάνιος*, ὅπερ προῆλθεν ἐκ τοῦ Λατινικοῦ *capitaneus*¹.

74) Τοῦ π - τ.

ἑπιπήδειος (Μεγάρους) ἀντὶ ἐπιπήδειος κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. π καὶ τ.

75) Τοῦ φ - τ.

Προτήφη ἑλία (τοῦ, Πελοπν.), τοπωνύμιον, ἀντὶ τοῦ *Προφήτη ἑλία* - *Προφήτη ἑλία* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. φ καὶ τ.

76) Τοῦ φ - χ.

χούφτα (ἦ) ἀντὶ φούχτα = ἦ δράξ, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. φ καὶ χ².

β') Ἀντιμετάθεσις φωνηέντων.

1) ι - ου.

οὔδελο (Μεσσηνία) ἐκ τοῦ *οὔδειλο ἀντὶ εἶδουλο καὶ εἶδωλο, ὃ λέγεται εὐτελιστικῶς ἐπὶ ἰσχυροῦ καὶ ἀσχήμου ἀνθρώπου, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φων. ι καὶ ου.

σούφ'νας (Λήμνω) - *σούφινας* = θύελλα, ἀντὶ σίφουνας, ἀρχ. σίφων, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων ι καὶ ου. Ὁμοίως τὸ ρῆμα *σ'φινίζου* (Θεσσαλία) *σουφινίζω* ἀντὶ σιφουνίζω (πολλαχοῦ) = στεγνώνω.

Ὁ Γ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶς 24 (1912) 24 διδάσκει ὅτι ἐκ τοῦ σιφουνίζου προῆλθε τὸ *σιφινίζου - *σ'φινίζου* κατὰ τροπὴν τοῦ ου εἰς ι. Ἀλλ' οὕτω δεχόμεθα δύο ἐρμηνείας, μίαν διὰ τὸ σούφ'νας καὶ ἄλλην διὰ τὸ σ'φινίζου, ὅπερ οὐχὶ ὀρθόν.

2) Τοῦ ου - ι.

βέρουχο (Αὐλωναρίω) = ὁ σκελετὸς τῆς σταφυλῆς μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ραγῶν, ἐκ τοῦ *βύρουχο κατὰ τὴν πανελλήνιον τροπὴν τοῦ ιρ εἰς ερ, ἀντὶ βούρουχο κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων ου καὶ ι. Τὸ βούρουχο τοῦτο ἀνακτέον εἰς τὸ βόρουχος, περὶ οὗ καὶ κατωτέρω γίνεται λόγος.

δριτσούλα (ἦ, Μάνη) ἀντὶ δρουτσίλα - δρωτσίλα³.

¹) Ὁ Γ. Χατζιδ. ἐν ΜΝΕ 2, 343 διδάσκει ὅτι οἱ νεώτεροι Ἕλλην. τύποι προῆλθον ἐκ συμφύρσεως τοῦ *κατεπάνω* καὶ τοῦ Ἰταλ. *capitano*.

²) Τὸ φούχτα ἐκ τοῦ *πύκτη* διὰ πολλῶν μεταβολῶν: *πύκτη > *πούκτη* > *πούχτα* > *φούχτα*, τὸ π ἐτρέπη εἰς φ κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐπομένης συλλαβῆς.

³) Ὁ σχηματισμὸς τῆς λέξεως δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένος. Ὁ Kretschmer (Lesb. Dial. 148)

πωινούτης (ὄ, Λεμεσῶ) = τὸ κάτω μέρος τοῦ κημοῦ (τῆς καπιστράνας) τοῦ συνεχόντος τὸ στόμα τῶν ὑποζυγίων ἀντὶ πωουνίτης < πωγουνίτης < πωγωνίτης.

Διὰ τῆς ἀντιμεταθέσεως τῶν φθόγγων τούτων, *ου* καὶ *ι*, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ μετὰ πιθανότητος ἢ λ. **ἀραλούα** (ἦ, Καρπάθῳ) = εἶδος ἀράχνης, ἣτις λέγεται καὶ *ρουὰ* ἢ *ροῦα*. Ὅτι εἰς τοὺς δύο τελευταίους τύπους ὑπόκειται τὸ ἀρχαῖον ὄνομα *ρωξ* ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημασίαν, οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀραλούα καθ' ἡμᾶς ἀνάγεται εἰς τὸ (ἀν. σ. 116) ὑποτεθὲν *ρουγαλίδα* καὶ κατὰ τὸ Καρπάθιον ἰδίωμα *ρουαλία. Ἐκ τούτου κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *ου* καὶ *ι* ὑπὲρ συλλαβὴν προέκυψεν ὁ τύπος *ριαλούα* - *ἀραλούα*. Τὸ προθετικὸν *α* οὐδόλως βεβαίως ξενίζει, ἢ δὲ ἐκθλιψίς τοῦ *ι* πρὸ τοῦ *α* εἶναι πιθανωτάτη.

3) Τοῦ *ι* - *α*.

ἀλυχτιάω (πολλαχ.) ἀντὶ *ἔλαχτιάω ἀρχ. *ἔλακτιῶ* κατ' ἀντιμετ. τῶν φων. *ι* καὶ *α*.

4) Τοῦ *ο* - *ι*.

εἴνορο (τό, ἐνιαχοῦ) ἀντὶ ὄνειρο κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *ο* καὶ *ι*.
ῥπηθοκεύω (Καλαβρούτις) ἀντὶ ῥποθηκεύω - ἀποθηκεύω.

5) Τοῦ *ι* - *ο*.

ἀπότικο (Κῶ) = τὸ ἐπίτοκον φόν (βλ. ἀν. σ. 134), ἀντὶ *ἀπίτοκο - *ἐπίτοκον*.

6) Τοῦ *ε* - *ο*.

ἀλόχτερας (ὄ, πολλαχοῦ) ἀντὶ ἀλέχτορας ἀρχ. ἀλέκτωρ κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *ε* καὶ *ο*. Ὁ Γ. Χατζιδ. ἐν ΜΝΕ 2,403 διδάσκει ὅτι τὸ *ο* τῆς δευτέρας συλλαβῆς ὀφείλεται εἰς παρετυμολογίαν ἐκ τοῦ ἄλλος· ἀλλὰ τότε, πῶς ἔχει τὸ *ε* τῆς παραληγούσης ἀντὶ τοῦ *ο*;

7) Τοῦ *ε* - *α*.

ἄβγε· προστ. ἀορ. τοῦ ρ. *βγαίνω* (Γήλῳ) ἀντὶ ἔβγα, οἷον ἐν ἄσματι : «ἄβγε, Μαρούδι, νὰ σὲ δῶ καὶ νὰ μισσέψω θέλω», κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *ε* καὶ *α*, τοῦ ἰσχυροῦ τόνου τῆς προστακτικῆς οὐδόλως κωλύσαντος ταύτην.

-**μαστε**· κατάληξις τοῦ *α'* πληθ. προσώπου τοῦ ἐνεστώτος καὶ παρατατικοῦ τῆς παθ. φωνῆς, ἀντὶ -*μεστα*, οἷον *λεγόμαστε* - *ἐλεγόμαστε* ἀντὶ *λεγόμεστα* - *ἐλε-*

ἀνάγει εἰς τὸ *δρωτίλα - *ἰδρωτίλα*. Καὶ ὅτι μὲν ὑπόκειται τὸ θέμα *ἰδρω* - εἶναι πιθανώτατον, διότι τὸ ἐξάνθημα τοῦτο λέγεται παρὰ τοῖς παλαιοῖς *ἰδρωα* ἢ *ἰδρωα* (τά), ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐμφανὲς πῶς ἔχει τὸ λῆγον μέρος τῆς λέξεως.

γόμεστα. Ἡ κατάληξις αὕτη ἀνάγεται ὡς εἰκὸς εἰς τὴν ἀρχαίαν -μεθα, ἣτις ἐν παπύροις τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων εἶχε μεταπλασθῆ εἰς -μεσθα, τοῦ σ μεταδοθέντος ἀναλογικῶς ἐκ τῆς καταλήξεως τοῦ δευτέρου προσώπου -έσθε, ὡς ἤδη παρατήρησεν ὁ συνάδελφος Στυλ. Καψωμένος¹. Ἡ οὕτω μεταπλασθεῖσα κατάληξις -μεσθα > -μεστα λέγεται πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἰδιωματικώτερον, οἷον λεγόμεστα, γραφόμεστα, γενόμεστα. Ἐκ τοῦ τύπου τούτου κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων ε καὶ α προῆλθεν ὁ κοινότερος λεγόμεσθε κτλ. Ὁ κατ' ἀντιμετάθεσιν σχηματισμὸς παρὰ τὸν πρωτότυπον ἀκούεται σήμερον ἐν Κύπρῳ· ἀλλαχοῦ τῆς νήσου λέγεται γραφόμεσταν, ἀλλαχοῦ δὲ γραφόμεσθεν².

πατελίδα (ἦ, Θήρα, Χίω) = τὸ μονόθυρον ὄστρεον, τὸ ἐπὶ τῶν βράχων προσκολλώμενον, ἀντὶ πεταλίδα (κοινῶς) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων ε καὶ α.

8) Τοῦ α - ε.

σφελακιά (ἦ) καὶ ἀνεσφελακιά (Ρόδω) - *ἀνασφελακιά = δριμύς πόνος, ἀντὶ σφακελιά καὶ ἀνασφακελιά· καὶ ρ. ἀνεσφελακῶ (αὐτόθι) - *ἀνασφελακῶ προξενῶ δριμεῖς πόνους, ἀντὶ ἀνασφακελῶ. Δῆλον ὅτι οἱ ἰδιωματικοὶ τύποι προέκυψαν κατὰ διπλὴν ἀντιμετάθεσιν, τοῦτο μὲν τῶν συμφ. κ καὶ λ, τοῦτο δὲ τῶν φων. α καὶ ε.

Ἄν ὄντως διὰ τύπου διαμέσου προέκυψεν ὁ ἐν χρήσει τύπος, διττὴ εἶναι ἢ δυνατὴ ἐξέλιξις: ἢ σφακελιά > *σφαλεκιά > σφελακιά ἢ σφακελιά > σφεκαλιά > σφελακιά· ἢτοι διὰ μὲν τῆς προτέρας σειρᾶς προηγεῖται ἢ μετάθεσις τῶν συμφώνων κ καὶ λ, διὰ δὲ τῆς δευτέρας προηγεῖται ἢ μετάθεσις τῶν φωνηέντων α καὶ ε. Καὶ εἶναι μὲν πιθανὸν ὁ ἕτερος τῶν ὑποτιθεμένων τύπων ἢ καὶ ἀμφοτέροι νὰ λέγωνται ἢ νὰ ἐλέχθησαν ποὺ τῆς Ρόδου· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀναγκαῖα ἢ ὑπαρξίς τοῦ διαμέσου τύπου διὰ νὰ προκύψῃ ὁ τρίτος. Ἦτο δυνατόν νὰ προκύψῃ οὗτος δι' ἀμέσου ἀντιμεταθέσεως καὶ τῶν συμφώνων καὶ τῶν φωνηέντων, οἷονεὶ τοῦ διαμέσου τύπου λαμβάνοντος ὑπόστασιν ἐν τῇ συνειδήσει.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν σημασίαν τῆς λ. ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι διασφύζεται ἢ ἀρχ. σημασία τοῦ σφαδάζειν, τοῦ ὀδυνᾶσθαι· ὁ Ἡσύχιος παραδίδει: «σφακελίζει... ὀδυνᾶται, σπᾶ... σφακελισμὸς γὰρ καὶ σφάκελος ἢ ἄμετρος... ὀδύνη».

9) Τοῦ ο - α, ι - α.

φρινακολιά (ἦ, Σίφνω) = σάρωθρον, ἀντὶ φρινοκαλιά κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν

¹) Βλ. Stylianos G. Kapsomenakis, Voruntersuchungen zu einer Grammatik der Papyri der nachchristlichen Zeit, σελ. 47, σημ. 1.

²) Βλ. Σίμ. Μενάρδ. ἐν Ἀθηνᾶς 37 (1925) 48.

φωνηέντων ο και α. Και πάλιν ἐκ τοῦ φρινακολιά κατά δευτέραν ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων ι και α προέκυψεν ὁ τύπος φρινακολιά (αὐτόθι). Τὸ φρινοκαλιά δὲ προέκυψεν ἐκ τοῦ φιλοκαλία διὰ τροπῆς τοῦ λ τῆς δευτέρας συλλαβῆς εἰς ν κατ' ἀνομοίωσιν. Πῶς δὲ τὸ ὄνομα φιλοκαλία κατέστη εἰς τὴν σημασίαν τοῦ κάλλυντρον (=σάρωθρον) ἔδειξεν ὁ Γ. Χατζιδάκις ἐν ΜΝΕ 1, 105 κ. ε. Κατὰ ταῦτα ἡ ἐξελικτικὴ σειρὰ ἔχει οὕτως: φιλοκαλία > φρινοκαλιά > φρινακολιά > φρινοκολιά. Ἐκ τοῦ φρινακολιά παρήχθη τὸ ὑποκοριστικὸν φρινακολίδι (αὐτόθι).

10) Τοῦ α - ο.

ἀρμάζω (Ἰκάρω, Καρπάθω, Κάσω, Κύπρω) ἐκ τοῦ ὀρμάζω (μεσαιων.) = μνηστεύω, ἀρραβωνίζω, ἀντὶ ἀρμόζω = μνηστεύω, δίδω εἰς γάμον (ἀρχαίοις), κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων α και ο. Ὅμοίως ὀρμαστός (ἐνθ' ἀνωτέρω) ἐκ τοῦ ὀρμαστός = μνηστήρ, ὀρμαστή ἐκ τοῦ ὀρμαστή = μνηστή, ὀρμαστρα ἐκ τοῦ ὀρμαστρα = τὰ δῶρα τῆς μνηστείας, sponsalia. Ἡ πρώτη μνεῖα τῆς ἀντιμεταθέσεως ἐν παπύρῳ ὑπὸ τὸν τύπον *σννορμάση*¹.

χωνιάτικα (τά, Πυλία) ἀντὶ *χαγιώτικα* = ἡ δαπάνη τῆς παραμονῆς εἰς τὸ *χάνι*, εἰς τὸ πανδοχεῖον².

¹) Ὁ Γ. Χατζιδάκις ἐν Ἀθηνᾶς 6 (1894) σελ. 141 κ. ε. καὶ Γλωσσ. Μελέτ. 1 (1901) 613 κ. ε. διδάσκει δι' εἰδικοῦ ἄρθρου ὅτι τὸ ἰδιωματικὸν ἀρμάζω ἀνάγεται εἰς τὸ ὀρμάζω, ἄσχετον ὅλως πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἀρμόζω, σχηματισθὲν δὲ ἐκ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος ὀρμος. Ἀλλὰ μετ' εὐλαβείας δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι τὸ ἀρχαῖον ρ. ἀρμόζω, ἤδη ἀπὸ τῶν δοκίμων χρόνων σημαίνει μνηστεύω. Ἐκ τῶν πολλῶν παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα καταλέγονται ἐν τῷ Θησαυρῷ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μνημονεύομεν ἓν μόνον, ἐκ τοῦ Εὐριπ. Ἡλέκτρ. 24: «Ἐῖχεν ἐν δόμοις Αἰγισθος οὐδ' ἤρμοζε νυμφίῳ τινί». Καὶ ὁ Πολιδεύκης δὲ διδάσκει: «Ὁ πενθερὸς ἐγγυᾶ, ἀρμόζει». Ὑπὸ τὴν σημασίαν ταύτην ἀπαντᾷ τὸ ρῆμα ἀλώβητον καὶ ἐν μεταγενεστέροις συγγράμμασι καὶ ἐν παπύροις τοῦ 2ου αἰ. μετὰ Χριστόν. Ἐν μεσαιωνικοῖς δὲ ἀπαντᾷ ἀμφοτέρως, ἀρμόζω καὶ ὀρμάζω, ἀρμοστός καὶ ὀρμαστός, ἀρμοστή καὶ ὀρμαστή, ὀρμοστρα καὶ ὀρμαστρα, ἐν τοῖς ἐσχάτοις δὲ χρόνοις καὶ ἀρμάζω, ἀρμαστός, ἀρμαστή, ὀρμαστρα (βλ. Δουκάγγιον ἐν λ. ὀρμάζειν). Οὕτω ἀποδεικνύεται δι' ἀδιακόπου γραπτῆς παραδόσεως ὅτι τὸ ρῆμα ἀρμόζω - ὀρμάζω - ἀρμάζω μετὰ τῶν παραγῶγων αὐτοῦ διατηρήθη ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ μνηστεύειν, ἐγγυᾶν ἀπὸ τῶν δοκίμων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον ἰδιωματικῶς λαλουμένης γλώσσης. Εἶναι περίεργον ὅτι ἐν τῇ Γραμματικῇ τοῦ Brugmann - Thumb (1913) σελ. 160, σημ. 1 παρατηρεῖται «Über angebliches *σννορμάση* = *σνναρμόση* s. Hatzidakis, Ἀθηνᾶ 6, 141 ff.». Εἶναι ἐπίσης περίεργον ὅτι καὶ ὁ G. Schulze ὀρθῶς ὑπεραμυνόμενος τῆς ἐκ τοῦ ἀρχ. ἀρμόζω παραγωγῆς τοῦ ὀρμάζω ἐν KZ 43, 187 κ. ε. σημ. 7 οὐδαμῶς ἀπέβλεψεν εἰς τὴν παρ' ἀρχαίοις χρῆσιν τοῦ ρήματος, ἐξ ἧς περιφανέστατα συνάγεται ἡ σημασία τοῦ μνηστεύειν. Ὄρθως ὁ Rohlf, Etym. Wört. ἀρ. 217 τοὺς Κατωιταλ. τύπους ἀρμάτζω, ἐρμάτζομαι, ἀρμασία, ἀρμαστή ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ μνηστεύειν ὑπάγει ὑπὸ λῆμμα ἀρμόζω.

²) Ἐξ ἄσματος: «Θανάσι, τὰ *χωνιάτικα* δὲν τὰ ἄχεις πλερωμένα | τίς πέντ' ὀκάδες τὴν ταγή, τίς ἔξε τὸ κριθάρι».

Καθὰ (ἀν. σ. 114) εἴπομεν, ἡ μετάθεσις εἶναι συχνότερα εἰς ζεύγη ἔχοντα τὸν φθόγγον *i*. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ φθόγγος οὗτος εἶναι ἐπιφορώτερος πρὸς τὴν μετάθεσιν ἀπὸ τῆς οἰκείας θέσεως, διότι καὶ ἐν τῇ ἀπλῇ μεταθέσει φθόγγων μόνον οὗτος ἐκ τῶν φωνηέντων μετατίθεται. Καὶ παρ' ἀρχαίοις δὲ ἐκ τῶν ὀλίγων θησαυρισθέντων παραδειγμάτων ἡ ἀντιμετάθεσις φωνηέντων τελεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς *v-i* ἢ *i-v*, οἷον *Μυτιλήνη* > *Μιτυλήνη*, *πυτία* > *πιτύα*, *ἐνδιδύσκομαι* > *ἐνδυδίσκομαι*, *λιγυρὸς* (ἐκ τοῦ *λιγύς*) > *λυγιρὸς*, *στιππίον* > *σιππύον* (ἐν παπύροις¹ κ. ἄ.). ἔτι δὲ *βαπίζω* > *βιπιάζω*, *τάγηρον* καὶ *τήγανον*². Βλ. Γ. Χατζιδ. Γραμματ. 1, 529, Brugmann — Thumb, 1, 160 Schwyzer 1, 268.

γ') Διττὴ ἐπάλληλος μετάθεσις συμφώνων.

δανλαριά (ἢ, Χίω) = τὸ διαμέρισμα τῆς μάνδρας, ὅπου περικλείονται ἐρίφια καὶ ἄρνια, ἀντὶ *λανδαριά* (αὐτόθι) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *λ* καὶ *δ*. Καὶ τοῦτο ἀντὶ *λανραδιά* (αὐτόθι)³ κατ' ἀντιμετάθεσιν τοῦ συμφ. *ρ* καὶ *δ*. Ὅθεν *λανραδιά* > *λανδαριά* > *δανλαριά*.

ρουκουλάω (πολλαχ. τῆς Πελοπν.) = κυλίομαι εἰς ἔδαφος κατωφερές, ἀντὶ *κουλλουράω*, ὃ ἐκ τοῦ *κουλλούρα*⁴, δι' οὗ σημαίνεται πᾶν τὸ κυκλοτερές καὶ ἄρα κυλιόμενον, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *κ* καὶ *λ* τῶν δύο ἐφεξῆς συλλαβῶν πρὸς τὸ τῆς ἀκολουθοῦσιν συλλαβῆς *ρ* ἥτοι προληφθέντος τοῦ συμφ. *ρ* εἰς τὴν ἀρχικὴν συλλαβὴν, τὸ οὕτως ἀπωσθέν σύμφ. *κ* ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἐπομένην συλλαβὴν ἀντὶ τοῦ συμφ. *λ*, ἀπωσθέντος καὶ τούτου εἰς τὴν λήγουσαν ἀντὶ τοῦ προληφθέντος *ρ*.

Τὸ *ρουκουλάω* τοῦτο ἔχει πρὸς τὸ *κουλλουράω* ὡς τὸ *δανλαριά* πρὸς τὸ *λανραδιά*. ἄλλ' ἐνταῦθα δὲν μαρτυρεῖται διάμεσος τύπος, ὅστις θὰ ἦτο *κουρουλάω*, ἵνα οὕτως ἔχωμεν δύο ἀντιμεταθέσεις *κουλλουράω* > *κουρουλάω* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *λ* καὶ *ρ*, καὶ *κουρουλάω* > *ρουκουλάω* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *κ* καὶ *ρ*.

κραφαλὸς (Πεντατεύχω, ἔκδ. Hesselring, 1, XVIII) ἀντὶ *φαλακρὸς* κατ' ἀντι-

¹) Βλ. Liddell-Scott, Ἑλλην. Λεξ. (τῆς νέας ἐκδόσεως ἐν λ.).

²) Παρὰ Δουκαγγίω ἀναγινώσκειται: «*τηγανάριον* avis species...», ὅπερ ἐν τῷ Θησαυρῷ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης διορθοῦται εἰς *ταγηνάριον* ἄνευ ἀνάγκης· διότι ὁ παραδιδόμενος τύπος ἦτο δυνατόν νὰ προκύψῃ κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *a* καὶ *i*.

³) Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀνάγεται ἐτυμολογικῶς εἰς τὸ *λαύρα*, ὅπερ παρὰ τὰς ἄλλας σημασίας ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου (1083,37) ἐξηγεῖται «*στενὴ τις περιοχὴ*».

⁴) Τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὸ ἀρχ. *κολλύρα* ἢ εἰς τὸ ὑποκορ. *κολλύριον* > *κουλλούρι* ὡς μεγεθυντ. αὐτοῦ.

μετάθεσιν τῶν συμφώνων τῶν δύο ἐφεξῆς συλλαβῶν φ καὶ λ πρὸς τὸ σύμπλεγμα τῆς ἀκολουθοῦσας συλλαβῆς κρ· ἦτοι προληφθέντος τοῦ συμπλέγματος κρ εἰς τὴν ἀρχικὴν συλλαβὴν, τὸ οὕτως ἀπωσθὲν σύμφ. φ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἐπομένην συλλαβὴν ἀντὶ τοῦ συμφ. λ, ἀπωσθὲν καὶ τούτου εἰς τὴν λήγουσαν ἀντὶ τοῦ προληφθέντος συμπλέγματος κρ.

Καὶ ἐν τούτῳ ἡ μετάθεσις ἐγένετο ὁμοίως πρὸς τὴν τοῦ ρουκουλάω > κουλλουράω, ἦτοι ἄνευ διαμέσου τύπου, ὅστις ἀνεμένετο φακραλός.

Ἦδη ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν διὰ διττῆς ἐπαλλήλου ἀντιμεταθέσεως δημιουργίαν νέων τύπων, δυνάμεθα νὰ πραγματευθῶμεν μίαν τῶν ἀμφιβολωτάτων παρ' Ἑσυχίου γλωσσῶν, τὴν ἐξῆς: «**κάνδαρος**· ἄνθραξ».

Ἀποείρας πρὸς δάμασιν αὐτῆς βλέπει τις παρ' Albertus καὶ παρὰ Schmidt. Τὸ λῆμμα *κάνδαρος* οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν μαρτυρεῖται, ἀλλ' οὐδὲ συνδέεται πρὸς σύστοιχόν τινα λέξιν. Ἐν τῇ νεωτάτῃ ἐκδόσει τοῦ Ἑλλην. Λεξ. Liddell-Scott παραβάλλεται πρὸς τὸ Ρωμαϊκὸν *candeo*, ὅπερ ἐπὶ ἀνθρώπων σημαίνει διάπυρός εἰμι, ἵνα οὕτως ἡ λ. σημαίνῃ ἄνθραξ ἀνημμένος κατὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ὑπόστασιν, κατὰ τὴν προελληνικὴν δηλονότι ἐποχὴν. Καὶ παρὰ Boisacq¹ ἀνάγεται εἰς τὸ σανσκριτικὸν *cand, scand* - «*luire*», ὁπόθεν καὶ τὸ Λατιν. *candeo*.

Ἀλλὰ ταῦτα σφόδρα ἐπισφαλῆ. Ἡμεῖς ἀποδεχόμεθα μᾶλλον τὴν γνώμην τοῦ Schmidt² λέγοντος: *Glossa mihi Macedonica videtur*. Ὡστε ὡς τοιαύτην πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν αὐτήν. Κατὰ τὴν Μακεδονικὴν διάλεκτον ἡ λέξις *ἀνδρακος δύναται νὰ εἶναι ἀντὶ τῆς ἐν τῇ καθόλου Ἑλληνικῇ *ἀνθρακος*, γνωστοῦ ὄντος ὅτι οἱ Μακεδόνες ἀντὶ τῶν δασέων ἀπαγγέλλουσι τὰ ἀντίστοιχα μέσα.

Ἄν ἤδη λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς μεταθέσεις τῶν συμφώνων εἰς τὰ τρία προηγούμενα ὀνόματα, *κουλλουράω* > *ρουκουλάω*, *φαλακρός* > *κραφαλός* καὶ *λαυραδιά* > *δανλαριά*, καθ' ἃς τὸ σύμφωνον τῆς ληγούσης μετετέθη εἰς τὴν ἀρχικὴν συλλαβὴν, τὰ δὲ ἄλλα ὑπεχώρησαν κατωτέρω, δυνάμεθα καὶ ἐνταῦθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ κ τῆς ληγούσης μετατεθὲν εἰς τὴν ἀρχικὴν συλλαβὴν προεκάλεσεν ὑποχώρησιν καὶ μετάταξιν τῶν ἐπομένων συμφώνων δ καὶ ρ ὡς φορέων τῶν δύο ἐφεξῆς συλλαβῶν: *ἀνδρακος* > *κάνδαρος*.

Ἐννοοῦμεν καλῶς ὅτι ἡ προτεινομένη ἐξήγησις τῆς γλώσσης δὲν πειθαναγκάζει· ἀλλ' ὅμως ἡ ὑπαγωγή αὐτῆς εἰς ὁμοίαν ἐξήγησιν ἄλλων λέξεων, περὶ τῆς ὁποίας ἀμφιβολία δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, καθιστᾷ αὐτὴν πιθανήν.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΒΑΣ. ΦΑΒΗΣ

¹) Dictionnaire Étym. de la langue Grecque ἐν λ. ²) Ἐν τῇ ἐκδ. τοῦ Ἑσυχίου ἐν λ.